

มงคลชีวิต ๓๘

พระคัมภีร์สาราถิวงศ์ ป.ธ.๙, ธรรมาจริยะ, อภิวิงสะ, พธ.ด.

มโหรีชีวิต ๓๘

พระคันธสารากวีวงศ์ : เรียบเรียง

จัดทำโดย พระคันธสารากวีวงศ์
วัดท่ามะโอ ๓๗ วัดท่ามะโอ ตำบลเวียงเหนือ
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐

ISBN : 978-616-382-629-9

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เมษายน ๒๕๕๘

จำนวน : ๑๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์
๔๔/๑๓๒ ซอยก้านน้มน้ำ ๓๖ ถนนก้านน้มน้ำ
แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๕๐
โทรศัพท์ ๐๒-๘๐๒-๐๓๗๗, ๐๒-๘๐๒-๐๓๗๘
มือถือ ๐๘๑-๕๖๖-๒๕๕๐, ๐๘๖-๗๗๔-๔๔๔๔

คำนำ

ในสมัยพุทธกาล ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสเรื่องมงคล ได้เกิดปัญหาถกเถียงกันในมนุษย์โลกว่า อะไรเป็นมงคล บางคนกล่าวว่าการเห็นรูปที่สวยงามเป็นมงคล บางคนกล่าวว่าการได้ยินเสียงที่ไพเราะเป็นมงคล บางคนกล่าวว่าการได้รับกลิ่น รส และสัมผัสที่ดีเป็นมงคล ต่างฝ่ายก็ยืนยันความเห็นของตน แต่ไม่สามารถอธิบายให้ฝ่ายอื่นยอมรับได้ ปัญหานี้ได้แพร่ไปถึงเทวโลกและพรหมโลก จนเทวดาและพรหมได้แบ่งแยกเป็นสามฝ่ายตามความเห็นของตนเหมือนมนุษย์ และปัญหานี้หาข้อยุติไม่ได้เป็นเวลาถึง ๑๒ ปี

ต่อมาในปีที่ ๑๒ เหล่าเทวดาขึ้นดาวดึงส์ได้ทูลถามปัญหานี้กับพระอินทร์ ท้าวเธอจึงทรงมอบหมายให้เทพบุตรคนหนึ่งทูลถามปัญหานี้กับพระพุทธเจ้า แล้วเสด็จมาเฝ้าพร้อมกับเหล่าเทวดาเพื่อสดับมงคล ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสมงคลสูตรนี้ตามคำอาราธนาของเทพบุตรนั้น

มงคลตามความเห็นของคนที่เข้าใจว่าการเห็นรูปที่สวยงามเป็นต้นเป็นมงคล คือ ความดีงาม ความสุขใจ แต่มงคลที่ตรัสไว้ในมงคลสูตร แปลว่า “เหตุนำมาซึ่งความเจริญ” หมายถึง การไม่คบคนพาล คบแต่บัณฑิต เป็นต้น อันที่จริงแล้ว ตามหลักศาสนาพุทธ ทุกคนสามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ชีวิตได้ด้วยการประพุดิมงคล ๓๘

ประการที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ในมงคลสูตร ซึ่งปรากฏในขุททกนิกาย
ขุททกปาฐะ (ขุ.ข. ๒๕/๑-๑๒/๓-๔)

มงคล ๓๘ เหล่านี้เป็นมงคลอันสูงสุด คือ เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวก
ประโยชน์ในชาตินี้ ได้แก่ การอยู่ดีมีสุขในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้า
ในหน้าที่การงานและสังคม ฯลฯ ประโยชน์ในชาติหน้า คือ การได้รับ
มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน
อันพ้นไปจากวัฏฏสงสาร พระพุทธองค์จึงตรัสว่าเป็นมงคลอันสูงสุด
โดยเนื่องด้วยประโยชน์เหล่านี้

ผู้เขียนได้บรรยายธรรมเกี่ยวกับมงคล ๓๘ เป็นตอนๆ ทุก
วันเสาร์ที่วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง เนื่องในงานบำเพ็ญกุศลสวด
พระอภิธรรม เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่หลวงพ่อดำมานันทมหาเถระ
(อัครมหาบัณฑิต ปริญาดุเชฎฐบัณฑิตกิตติมศักดิ์) ผู้ล่วงลับไปแล้ว
บัดนี้ ได้นำธรรมบรรยายนั้นมาขัดเกลาสำนวนใหม่ และเพิ่มเติมเนื้อหา
บางส่วนที่เป็นหลักวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้ชาวพุทธเข้าใจมงคล ๓๘ อย่าง
ลึกซึ้งตามคำอธิบายในคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา นิสสัยพม่า และวรรณกรรม
สันสกฤต

ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ช่วยดำเนินงานในครั้งนี้ คือ คุณอรพิมล
จินดาเวช ผู้ช่วยขัดเกลาสำนวนให้สละสลวย และคุณอุดมพร สิริสุทธิ
ผู้ช่วยขัดเกลาสำนวนเป็นรอบสุดท้าย อีกทั้งช่วยตรวจแก้คำผิดในหนังสือ
เล่มนี้

การบริจาคร่วมสร้างหนังสือธรรมะมีอันสูงส่งมาก ทั้งนี้ เพราะหนังสือธรรมะก็คือพระพุทธเจ้าผู้สามารถเทศน์และสั่งสอน เวไนยชนได้ จัดว่าเป็นการธำรงรักษาพระศาสนาและจุดประกายแห่ง ปัญญาแก่วงชน เหมือนการจุดประทีปในที่มืด และบอกทางแก่ คนหลงทางเพื่อประโยชน์แก่มวลชนชั่วกาลนาน หนังสือที่ท่านทั้งหลาย จัดพิมพ์เผยแพร่นี้จะนำไปมอบให้แก่นักเรียน ห้องสมุด และประชาชนทั่วไปที่สนใจใฝ่รู้ธรรมะ โดยไม่มีการจำหน่ายแต่อย่างใด

ขออนุโมทนากุศลจิตของท่านเจ้าภาพผู้อุปถัมภ์การแปลและ จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ไว้เป็นสมบัติในบวรพระพุทธศาสนา ขอให้ทุกท่านที่ได้บำเพ็ญบุญร่วมกันในครั้งนี้จงมีความสุขสวัสดิ์ เจริญรุ่งเรืองในธรรม ของพระอริยเจ้าทั้งปวง และบรรลुकานติสุขอันเป็นจุดมุ่งหมายหลักของ ชาวพุทธโดยพลันเทอญ

พระคันธसारวิวงศ์
วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง

เมษายน ๒๕๕๘

www.wattamaoh.org

tamaoh24@gmail.com

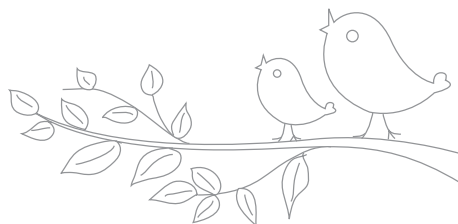
สารบัญ

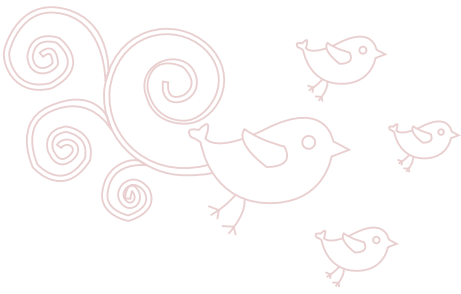
คำนำ

บทเริ่ม มงคลชีวิต ๓๘	๑
มงคลที่ ๑ อเสวนา พาลาน (การไม่คบคนพาล)	๓
มงคลที่ ๒ ปณฺหิตานํ เสวนา (การคบบัณฑิต)	๗
มงคลที่ ๓ ปุชา ปุชนียานํ (การบูชาผู้ที่ควรบูชา)	๙
มงคลที่ ๔ ปตฺริูปเทสวาโส (การอยู่ในสถานที่เหมาะสม)	๑๓
มงคลที่ ๕ ปุพฺเพ กตปุณฺณตา (การได้บำเพ็ญบุญมาก่อน)	๑๕
มงคลที่ ๖ อตฺตสมฺมาปณฺธิ (การวางตัวถูกต้อง)	๑๘
มงคลที่ ๗ พาหุสจฺจํ (การมีความรู้มาก)	๒๒
มงคลที่ ๘ ลีปฺป (การทำงานช่าง)	๒๘
มงคลที่ ๙ วินโย สุลิกฺขิต (การมีวินัยเป็นอย่างดี)	๓๑
มงคลที่ ๑๐ สุภาสิตา วาจา (การพูดถ้อยคำดีงาม)	๓๖
มงคลที่ ๑๑ มาตาปิตุอุปัฏฺฐานํ (การเลี้ยงดูมารดาบิดา)	๔๑

มงคลที่ ๑๒ - ๑๓	ปุตตทารุสส สงคโห (การสงเคราะห์บุตรภรรยา)	๔๗
มงคลที่ ๑๔	อนากุลา กมมนตา (การงานไม่สับสนยุ่งเหยิง)	๕๒
มงคลที่ ๑๕	ทาน์ (การให้ทาน)	๕๖
มงคลที่ ๑๖	ธมฺมจริยา (การประพฤติธรรม)	๖๖
มงคลที่ ๑๗	ฉาตกาน์ สงคโห (การสงเคราะห์ญาติ)	๖๘
มงคลที่ ๑๘	อนนุชานิ กมฺมานิ (การทำงานที่ปราศจากโทษ)	๗๑
มงคลที่ ๑๙	อารตี วิรตี ปาปา (การอดใจไม่กระทำความบาป)	๗๕
มงคลที่ ๒๐	มชฺชปานา สญฺญโม (การระวังตนห่างจากการดื่มน้ำเมา)	๘๐
มงคลที่ ๒๑	อปปมาโท ธมฺเมสุ (การประพฤติตนไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย)	๘๒
มงคลที่ ๒๒	คารโว (ความเคารพ)	๘๘
มงคลที่ ๒๓	นิวาโต (การไม่ทะนงตน)	๙๐
มงคลที่ ๒๔	สนฺตุฏฺฐิ (ความสันโดษ)	๙๒
มงคลที่ ๒๕	กตญฺญตา (ความกตัญญู)	๙๗
มงคลที่ ๒๖	กาเลน ธมฺมสุสวณ์ (การฟังธรรมในเวลาที่เหมาะสม)	๑๐๑
มงคลที่ ๒๗	ขนฺติ (ความอดทน)	๑๐๓

มงคลที่ ๒๘ โสจสุตตา (ความเป็นคนว่าง่าย)	๑๐๗
มงคลที่ ๒๙ สมณานํ ทสฺสนํ (การได้พบเห็นสมณะ)	๑๐๙
มงคลที่ ๓๐ กาเลน ธมฺมสากัจฉา (การสนทนาธรรมในเวลาอันสมควร)	๑๑๑
มงคลที่ ๓๑ ตโป (การบำเพ็ญตบะ)	๑๑๓
มงคลที่ ๓๒ พุทฺทมจฺริยํ (การประพาสพุทฺธมจฺรียํ)	๑๑๔
มงคลที่ ๓๓ อริยสัจจาน ทสฺสนํ (การเห็นแจ้งอริยสัจ)	๑๑๖
มงคลที่ ๓๔ นิพฺพานสัจฉิกิริยา (การทำนิพพานให้แจ้ง)	๑๑๙
มงคลที่ ๓๕ ญฺญสฺส โลกธมฺเมหิ, จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ (จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม)	๑๒๘
มงคลที่ ๓๖ อโสภํ (จิตไม่เศร้าโศก)	๑๓๒
มงคลที่ ๓๗ วิรชํ (จิตไม่ชุ่มมัว)	๑๓๓
มงคลที่ ๓๘ เขมํ (จิตเบิกบาน)	๑๓๕
สรุปความ มงคลชีวิต ๓๘	๑๓๗
มงคลสูตร	๑๔๑
เชิงอรรถ	๑๔๗
รายนามผู้ร่วมบริจาคพิมพ์หนังสือ	๑๖๕

บทเริ่ม

มงคลชีวิต ๓๘

ในสมัยพุทธกาลได้เกิดโกลาหลว่าอะไรคือมงคล โกลาหลเกี่ยวกับเรื่องนี้ดำรงอยู่นาน ๑๒ ปี เกิดขึ้นนับแต่มนุษย์โลกจนถึงพรหมโลก แต่ละคนก็อ้างว่าความเห็นของตนถูก ความเห็นอื่นผิด ทั้งนี้เพราะชาวอินเดียในสมัยนั้นยึดถือสิ่งที่เป็นมงคลต่างกัน เช่น

ก. การพบเห็นรูปที่ดีคือบุรุษหรือสตรีที่สวยงาม เป็นมงคล การพบเห็นขอลานหรือคนจันทาล เป็นอัปมงคล ในมาตังคชาดก* สมัยหนึ่งพระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลจันทาล ต้องขอลานตลอดชีวิต ธิดาเศรษฐีได้พบพระโพธิสัตว์ในขณะที่ออกจากบ้านไปเที่ยวอุทยาน จึงกลับบ้านไม่ไปต่อ เพราะถือว่าได้เห็นสิ่งอัปมงคล ทำให้บิรารของหล่อนโกรธและทุบตีพระโพธิสัตว์จนสลบไป

ข. การได้ยินคำสรรเสริญหรือเสียงเพลงที่ไพเราะ เป็นมงคล ส่วนการได้ยินเสียงด่าว่าตำหนิ เป็นอัปมงคล

มงคลชีวิต ๓๘ ประการ

ค. การได้กลิ่น รส และสัมผัสที่ดี เป็นมงคล ส่วนการได้กลิ่นที่ไม่ดีเป็นต้น เป็นอัปมงคล

ในสมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธองค์แรกตรัสรู้ เทวดาตนหนึ่งเข้าไปเฝ้าเพื่อทูลถามปัญหา ในคัมภีร์อรรถกถาระบุว่าเทวดาตนนี้ก็คือเทวดาที่ได้รับคำสั่งจากพระอินทร์ให้ไปทูลถามว่าอะไรเป็นมงคลของชาวโลก^๒ คำถามของเทวดาตนนั้นคือ

พหู เทวา มนุสฺสา จ

มङฺกลานิ อจินตฺย

อากุขมานา โสตุถานํ

พฺรหฺมิ มङฺคลมุตฺตมํ^๓

“เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก มุ่งคิดหา
มงคลเพื่อความสวัสดิอยู่ ขอพระองค์จงตรัสสิ่งที่เป็น
มงคลอันประเสริฐเถิด”

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงตรัสมงคลชีวิต ๓๘ เริ่มตั้งแต่ข้อประพจน์ของคนที่อยู่ในสังคมทั่วไป จนถึงการพัฒนาจิตใจให้ละเอียดยิ่งขึ้นจนกระทั่งบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ที่ตัดดวงเวรฉิบเลส กรรม และวิบากได้แล้ว ไม่ต้องเวียนตายเวียนเกิดอีกต่อไป

อเสวนา พาลานํ (การไม่คบคนพาล)

มนุษย์ต้องคบหาสมาคมกับผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่เกิดมาเรายูกับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง พอโตขึ้นถึงวัยเรียนก็ต้องคบหากับครูและเพื่อน เมื่ออายุมากขึ้น ต่างก็มีครอบครัวของตนตามควรแก่วัย มีสังคมที่แตกต่างกันออกไป

เราเลือกเกิดไม่ได้ จึงเลือกสังคมครอบครัวไม่ได้ เพราะการเกิดเป็นสิ่งที่กรรมส่งผลให้ ทำให้เราไปเกิดในครอบครัวของพ่อแม่เรา แต่เราเลือกสังคมบางอย่างที่ต้องการได้ คือ หลังจากเกิดในครอบครัวแล้วเราสามารถที่จะเลือกสังคมที่ตนต้องการเกี่ยวกับการเรียนวิชา

ความรู้หรือประกอบอาชีพการงาน เราสามารถเลือกคบคนที่เห็นว่า
ควรคบเป็นเพื่อนหรือเป็นครูบาอาจารย์ได้

**การเลือกสังคมทำให้ชีวิตของแต่ละคนมีวิถีทาง
แห่งการกระทำ การเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน
บางสังคมเป็นชนเผ่าที่อยู่ป่า ต้องฆ่าสัตว์เพื่อยังชีพ
ตั้งแต่เกิดจนตาย คนที่เกิดในสังคมนั้นจะต้องฆ่าสัตว์
เพื่อเลี้ยงชีพ ถือว่าสังคมเช่นนั้นไม่ต่างกับสัตว์ดิรัจฉาน
ที่กินสัตว์อื่นเท่าใดนัก**

อย่างไรก็ตาม บางสังคมก็สงบร่มเย็น จัดเป็นสังคมที่สอนให้
หลีกเลี่ยงจากทุจริตคือความประพฤติไม่ดีทางกาย วาจา และใจ ไม่
เบียดเบียนกันและกัน ทั้งยังช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเต็มความสามารถ

ผู้ที่อยู่ในสังคมที่เกิดมาเพื่อเบียดเบียนชีวิตสัตว์อื่นนี้ เป็นการ
ยากที่จะหลีกเลี่ยงจากสังคมเช่นนั้นได้ หรือหากเกิดในสังคมที่นับถือ
ศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนาแล้ว ก็อาจเป็นการยากที่เราจะ
เปลี่ยนสังคมใหม่ที่จะทำความเข้าใจหลักธรรมคำสอน

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงเล็งเห็นความสำคัญของการ
คบหาสมาคมกับบุคคลอื่น จึงได้ตรัสมงคลประการแรกว่า อเสวนา
พาลานํ (การไม่คบคนพาล) การไม่คบหาคนพาลนี้ถือเป็นมงคลอันดับ
แรกที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในมงคล ๓๘ ประการนี้

พระพุทธองค์ตรัสถึงลักษณะของคนพาล ๓ ประการ คือ

๑. **ทำชั่ว** คือ ทำผิดศีล ๓ ข้อแรก ได้แก่ การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และประพฤตินอกใจในกาม (แม้ศีลข้อ ๕ ก็นับเข้าในศีลข้อ ๓ เพราะเป็นรสตัณหา คือ ความพอใจรสชาติของสุรา เหมือนกามะสมิฉณาจารย์เป็นความพอใจสัมผัส)

๒. **พูดชั่ว** คือ ทำผิดศีลข้อ ๔ ได้แก่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ

๓. **คิดชั่ว** คือ ทำผิดมโนทุจริต ๓ ได้แก่ ละโมภสมบัติของคนอื่น คิดปองร้าย และมีมิจฉาทิฎฐิ คือความเห็นผิดไม่เชื่อกรรมและผลกรรม

ถ้าเราคบหากับคนที่ทำชั่วทางกาย วาจา และใจ ใจของเรา ก็จะพอใจความชั่วที่เขาทำเพราะการคบหากันนั้น แล้วจะหมั่นใจไปเพื่อทำชั่วเหมือนที่เขาทำ อีกทั้งเขาก็จะชักชวนให้เราทำชั่วเช่นเดียวกัน

คนพาล แปลว่า “คนตัดประโยชน์ ๒
อย่าง” คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์
ในอนาคต ดังนั้น คนที่ทำชั่วในปัจจุบันทั้งทาง
กาย วาจา และใจ จึงเป็นคนที่ตัดประโยชน์
ในภาพนี้ คือ ทำให้ชีวิตของเขาเปล่าประโยชน์
เพราะไม่ทำความดี และตัดประโยชน์ในอนาคต
คือ ต้องได้รับผลกระทบอันเผ็ดร้อนรุนแรงใน
อนาคตข้างหน้าต่อไป

ปณัตินัน เสวนา (การคบบัณฑิต)

เมื่อเราหลีกเลี่ยงจากการคบหาคนพาลแล้วก็ต้องคบหาแต่บัณฑิต คือผู้ที่มีปัญญา ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสมงคลประการที่ ๒ นี้

ดังได้กล่าวแล้วว่าคำว่า คนพาล มีความหมายในภาษาบาลีว่า คนที่ทำลายประโยชน์ทั้งสองอย่าง หมายความว่า ทำลายประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในอนาคต ประโยชน์ปัจจุบันคือความสุขสวัสดิ์เกษียติยศ ชื่อเสียง ลาภยศ บริวาร เป็นต้น และประโยชน์ในอนาคตคือการไปเกิดในสุคติภูมิ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ เทวดา หรือพรหม

ส่วนบัณฑิตมีความหมายว่าผู้มีปัญญา คือ ผู้รู้เห็นประโยชน์ในปัจจุบันแล้วสามารถบำเพ็ญตนเพื่อให้ได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน รวมถึง

ได้รับประโยชน์ในอนาคตอีกด้วย ได้แก่ การอยู่ดีมีสุข ความปลอดภัย
การได้รับลาภยศสรรเสริญ มีบริวาร เป็นต้น

คนพาลมีลักษณะ ๓ อย่าง คือ คิดชั่ว พุดชั่ว และ
ทำชั่ว ส่วนบัณฑิตมีลักษณะตรงกันข้าม คือ คิดดี พุดดี
ทำดี แต่บางคนคิดว่า สิ่งที่ตัวเองอยากทำเท่านั้นเป็นสิ่งที่
และสิ่งที่ไม่อยากทำ ต้องฝืนใจทำ เป็นสิ่งไม่ดี ทั้งนี้ความ
เป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี มิได้ขึ้นอยู่กับความพอใจของเรา แต่
ขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำ การพุด หรือการคิดว่า
เป็นการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น หรือชาวโลกไหม หาก
เป็นการเบียดเบียนกัน ก็ย่อมเป็นสิ่งไม่ดี

ดังนั้น เราจึงมีโอกาสเลือกบุคคลที่จะคบหาเพื่อทำให้เรามี
ปัญญามากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บำเพ็ญคุณงามความดีได้

คนพาลเปรียบเหมือนไฟที่เผาตนเองและสิ่งรอบข้าง ไม่ว่าไฟจะ
ติดที่ไหนก็ไหม้สิ่งของทุกอย่างที่สามารถเป็นเชื้อได้ ส่วนบัณฑิตเปรียบ
ได้กับดวงประทีปที่ส่องสว่างด้วยตัวเอง และส่องสว่างให้แก่บุคคลอื่น
ทำให้บุคคลที่อยู่ในที่มืดเห็นทางสว่างและสามารถดำเนินไปสู่ทางที่ถูก
ต้องได้

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงได้ตรัสมงคล ๒ อย่างแรกคือ
การไม่คบคนพาลและการคบบัณฑิต เพื่อให้เราอยู่ในสังคมนี้ได้อย่างมี
ประโยชน์และมีความสุข

บูชา ปุชนิยาน์ (การบูชาผู้ที่ควรบูชา)

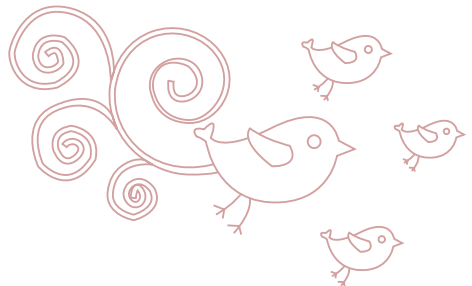
คำว่า การบูชา คนทั่วไปมักเข้าใจว่าเป็นการบูชาด้วยดอกไม้ น้ำ ข้าวสุก อาหาร และผลไม้ เป็นต้น แต่ความจริงการบูชานั้นยังหมายรวมถึงการเคารพนับถืออีกด้วย นั่นก็คือ บัณฑิตที่เราคบหาอยู่นั้น หากเขาเป็นคนที่ควรบูชา เราก็ควรเคารพนับถือให้ความนอบน้อม บุคคลนั้นเป็นพิเศษ โดยนับถือในฐานะที่เป็นบิดามารดา ครูบาอาจารย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระรัตนตรัยเป็นสิ่งที่ควรบูชาอย่างสูงสุด

ในภาษาไทยมีคำกล่าวว่า อนันตคุณ คือ สิ่งที่มีคุณหาที่สุดมิได้ มี ๕ อย่าง ได้แก่ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ (พระอริยสงฆ์ ตั้งแต่พระโสดาบันเป็นต้นไป) บิดามารดา และครูบาอาจารย์

บางคนสอนว่า ในเวลากราบพระ ๓ หน ให้คิดว่าหนที่ ๑ กราบ พระพุทธรูป หนที่ ๒ กราบพระธรรม หนที่ ๓ กราบพระสงฆ์ แต่ความ เข้าใจเช่นนั้นยังไม่ถูกต้อง เพราะมีพระพุทธรูปท่านนี้อยู่ตรงหน้า ไม่มี พระธรรมหรือพระสงฆ์ เราจึงไม่ได้กราบพระธรรมและพระสงฆ์ แต่ กราบพระพุทธรูปอย่างเดียว

อันที่จริงแล้ว การแสดงความเคารพด้วยการกราบ ๓ หนถือว่าเป็น ธรรมเนียมของชาวอินเดีย ในเวลาแสดงความเคารพหรือกล่าวสิ่งใด สิ่งหนึ่ง เพื่อความมั่นคงแล้ว มักกระทำ ๓ ครั้งหรือพูด ๓ ครั้ง

จะเห็นได้ว่า เมื่อเรากล่าวคำว่า นโม ตสฺส เป็นต้น เพื่อนอบน้อมพระพุทธรูปเจ้า เรากล่าว ๓ ครั้ง หรือเมื่อ เปล่งวาจาเข้าถึงพระรัตนตรัยว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ เป็นต้น ก็ต้องกล่าว ๓ ครั้งโดยมีคำว่า พุติยมฺปิ (แม้ครั้งที่สอง) และ ตติยมฺปิ (แม้ครั้งที่สาม) หมายความว่า เรากระทำสามครั้ง เพื่อเป็นการย้ำการกระทำนั้น หรือแสดงการยืนยันการกระทำของตน

การบูชาบุคคลที่ควรบูชาในที่นี้ หมายถึง การบูชาพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และผู้ที่ควรบูชานี้ยังหมายรวมถึง บิดามารดาและครูบาอาจารย์ ทั้งหมดก็คืออนันตคุณ ๕ อย่าง และยังหมายรวมถึงญาติพี่น้องอีกด้วย

บิดามารดาเป็นผู้ที่ควรบูชา เพราะท่านเลี้ยงดูเรามา ครูบาอาจารย์ ก็สั่งสอนวิชาความรู้ให้เรา ญาติพี่น้องก็เป็นผู้ที่ช่วยเหลือเรา จึงถือว่าท่านเหล่านั้นเป็นบุคคลผู้มีคุณต่อเรา เราจึงควรบูชาท่าน

นอกจากนั้น ผู้ที่ควรบูชายังหมายรวมถึงบุคคลอื่นที่สูงด้วย คุณวุฒิและวัยวุฒิ เช่น เมื่อพบคนที่สูงอายุกว่า เรายกมือไหว้ ข้อนี้นี้เป็นการบูชาบุคคลที่สูงกว่าด้วยวัยวุฒิ หรือขณะที่เรากราบไหว้พระภิกษุ-สงฆ์สามเณร ก็เป็นการบูชาผู้ที่สูงกว่าด้วยคุณวุฒิ

การบูชามี ๒ อย่าง คือ อามิสบูชา (การบูชาด้วยสิ่งของ) และ ปฏิบัติบูชา (การบูชาด้วยการปฏิบัติ) ปฏิบัติบูชานั้นถือว่าสำคัญกว่า อามิสบูชา พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ที่สามารถปฏิบัติธรรมจนกระทั่ง บรรลุถึงภาวะแห่งพระอรหันต์คือบรรลุโลกุตตรธรรม ๔ ได้แก่ มรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ จึงเป็นผู้ที่บูชาพระพุทธเจ้าอย่างสูงสุด^๔

แม่เราจะบูชาพระพุทธรูปเจ้าด้วยเจตีย์ โบสถ์
วิหาร หรือวัดวาอาราม แต่ถ้ามีผู้ที่บรรลุนิพพาน
ไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือฆราวาสบุคคลนั้นถือว่า
ได้ประกาศศาสนาของพระพุทธรูปเจ้าอย่างแท้จริง
เพราะเป็นพยานแห่งการบรรลุนิพพานของพระพุทธรูป-
องค์

วัดวาอาราม หรือโบสถ์วิหาร เป็นเพียง
วัดถุก่อสร้าง หากไม่มีคนเฝ้าดูแลรักษา วันหนึ่ง
ก็จะเสื่อมสลายไป แต่การที่เราได้ปฏิบัติธรรมแล้ว
บรรลุความเป็นพระอรหันต์ได้ นับว่าเป็นการบูชา
พระพุทธรูปเจ้าด้วยปฏิบัติบูชาอย่างแท้จริง

ปติรูปเทสวาโส (การอยู่ในสถานที่เหมาะสม)

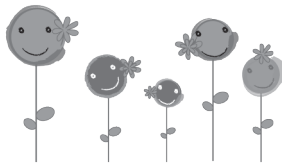
ผู้ที่หลีกเลี่ยงจากการคบหาคนพาล คบแต่บัณฑิต และบูชาผู้ที่ควรบูชานี้ หลังจากทำแล้วยังมีสิ่งที่จะต้องทำอย่างหนึ่งที่เขาจะต้องรู้ไว้เพื่อให้อยู่ดีมีสุขในปัจจุบัน อันเป็นมงคลที่ ๔ คือ การอยู่ในสถานที่เหมาะสม

แม้เราจะเลือกเกิดไม่ได้ แต่เราเลือกที่จะอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมได้ ถ้าเราต้องการจะมีความก้าวหน้าในการศึกษา อาชีพการงาน หรือสุขภาพ เราก็ต้องแสวงหาสถานที่เหมาะสมกับสิ่งเหล่านั้น

นั่นก็คือ สถานที่ที่เราสามารถเรียนรู้วิชาความรู้ต่างๆ สถานที่ที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิต ซึ่งมีหมอและยาที่สามารถแสวงหาได้ง่าย มีอากาศเหมาะสมต่อสุขภาพของเรา รวมไปถึงสถานที่ที่เราสามารถพัฒนาจิตและปัญญาได้ เหล่านี้คือสถานที่ที่เหมาะสม

หากเราอยู่ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เราก็ไม่อาจพัฒนาวิชาความรู้ ไม่อาจประกอบอาชีพการงานให้ก้าวหน้า ไม่อาจดูแลสุขภาพของตนเองได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานที่ที่มีธรรมชาติของพระพุทธเจ้า คือ เป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา ถือเป็นสถานที่ที่เหมาะสม เพราะทำให้เราสามารถเรียนรู้พระพุทธศาสนา เพื่อก่อให้เกิดปัญญาได้

บุพเพ กตปุญญตา (การได้บำเพ็ญบุญมาก่อน)

บางคนแม้อยู่ในสถานที่เหมาะสม แต่หากไม่เคยทำบุญมาก่อน ก็ไม่อาจประสบความสำเร็จได้ เพราะชาตवासนาบารมีเก่าที่จะทำให้ เจริญก้าวหน้าได้ จะเห็นได้ว่า คนจำนวนมากอยู่ในชั้นเรียน วัด หรือ สถานที่ทำงานเดียวกัน หรือมีโอกาสเรียนหนังสือร่วมกัน แต่ความสำเร็จของแต่ละคนแตกต่างกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากมงคลประการนี้คือ บุพเพ กตปุญญตา คือ การได้บำเพ็ญบุญมาก่อน

เราแต่ละคนอาจสั่งสมศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา
แตกต่างกัน กล่าวตามวิถีทางของชาวโลก ผู้ที่เรียนรู้ศิลปวิทยาต่างๆ
นั้น มีสิ่งที่ตนรักชอบแตกต่างกัน เป็นเพราะการสั่งสมที่ต่างกัน ซึ่งทำให้
ส่งผลต่างกันแม้จะอยู่ในสถานที่เดียวกัน

บุญเก่าที่เราเคยสั่งสมไว้เปรียบได้กับต้นไม้ที่เราปลูกไว้ก่อนแล้ว เมื่อมาถึงภพนี้เราก็ครดน้ำพรวนดินดูแลรักชาติต้นไม้แห่งบารมีให้ผลิดอก ออกผล เนื่องด้วยบุญกุศลที่เราทำในภพนี้ทำหน้าที่อุปถัมภ์บุญเก่าให้ ส่งผลเป็นหลัก แต่ถ้าเราไม่เคยปลูกต้นไม้แห่งบารมีมาก่อน แม้จะมา เริ่มทำในภพนี้ก็ยากจะประสบความสำเร็จเหมือนคนอื่นได้ เช่น อีกาก็ ต้องเป็นอีกาตลอดไป ไม่อาจเปลี่ยนเป็นหงส์ได้

บุญเก่าของเราเกิดจากศรัทธาเป็นหลัก เพราะศรัทธาเหมือนมือ
ผู้ที่มีมื้อม่ย่อบรรตนะทรงค่าได้ ฉนั้นใด ผู้ที่มีศรัทธาก็อาจบำเพ็ญ
คุณความดีได้ ฉนั้นนั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าเปรียบเทียบศรัทธาของผู้ที่เคย
ปฏิบัติธรรมกับผู้ที่ไม่เคยปฏิบัติธรรมนั้น มีความต่างกัน คือ ผู้ที่ไม่เคย
ปฏิบัติธรรมจนกระทั่งบรรลุถึงวิปัสสนาญาณชั้นที่ ๔ ที่รู้เห็นความเกิดดับ
อาจเกิดความสงสัยในพระรัตนตรัย คือ สงสัยว่าพระพุทธเจ้ามีจริง
หรือไม่ พระธรรมเป็นทางแห่งการหลุดพ้นจริงหรือไม่ พระอริยสงฆ์
เป็นผู้บรรลุมรรคจริงหรือไม่ เพราะเรายังไม่เคยรู้เห็นว่ารูปรนามไม่เที่ยง
อย่างแท้จริง

ส่วนผู้ที่ได้รู้เห็นความเกิดดับแล้ว พอลืมตาขึ้นมาจะมีความรู้สึกเหมือนกันอย่างหนึ่ง นั่นก็คือ เขามักรู้สึกว่าเราไม่สงสัยพระพุทธเจ้าแล้ว แม้ศรัทธาจะเป็นระดับปุถุชนที่ไม่มั่นคงเหมือนศรัทธาของพระอริยะ แต่ก็มีความมั่นคงมากกว่าศรัทธาของคนทั่วไปที่ยังมิได้รู้เห็นความเกิดดับของรูปนาม

คนทั่วไปอาจเชื่อว่ามีพระพุทธเจ้าจริงโดยประวัติศาสตร์ คือ มีหลักฐานทางโบราณคดีที่อินเดีย มีพระพุทธเจ้าจริงโดยวรรณคดี คือ มีพระไตรปิฎกรองรับเป็นภาษาบาลี และมีหลักธรรมที่ลุ่มลึก เราจึงเข้าใจว่ามีพระพุทธเจ้าโดยประวัติศาสตร์และวรรณคดี แต่มิได้เข้าใจว่ามีพระพุทธเจ้าจากประสบการณ์ของตน เพราะศรัทธาของเขามีได้เกิดจากปัญญาภายในที่ยังเห็นไตรลักษณ์อย่างแท้จริง

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสมงคลข้อนี้ไว้เพื่อแสดงความสำคัญของบุญเก่าที่เราได้เคยทำไว้ และเพื่อเตือนสติให้เรำบำเพ็ญบุญด้วยศรัทธาเพื่อเป็นเสบียงในภพต่อไปอีกด้วย

อตฺตสมฺมาปณฺธิ (การวางตัวถูกต้อง)

คำว่า อตฺตสมฺมาปณฺธิ แปลตามศัพท์ว่า “การตั้งตนไว้ชอบ”
คำว่า ตน ในที่นี้ หมายถึงกายกับใจของเรา เมื่อเราวางตัวถูกต้อง คือ
วางกายกับใจของเราไว้เป็นอย่างดี เราก็จะคิดดี พูดดี และทำดี แต่
หากเราวางใจของเราไว้ไม่ดี เราก็คิดไม่ดี เมื่อคิดไม่ดีก็พูดไม่ดี และ
ทำไม่ดีตามมา

คาถาที่ ๒ กล่าวถึงมงคล ๓ อย่าง คือ การอยู่ในสถานที่
เหมาะสม การได้บำเพ็ญบุญมาก่อน และการวางตัวถูกต้อง เมื่อเพิ่ม
ข้อความอีกอย่างหนึ่ง คือ สบฺปรีสุปนิสฺสย (การคบหาสัตบุรุษ) ก็รวม
เป็นจักร ๔ อย่าง

คำว่า จักร มีความหมายว่า ความสมบูรณ์ นั่นคือ เมื่อเรามี จักร ๔ อย่าง ถือว่ามีความสมบูรณ์ ๔ ประการที่จะทำให้เราประสบ ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ได้แก่

๑. การอยู่ในสถานที่เหมาะสม (ปติรูปเทศวาส)

๒. การคบหาสัตบุรุษ (สพบุริสุปนัสสย)

๓. การวางตัวถูกต้อง (อตตสมมาปณิธิ)

๔. การได้บำเพ็ญบุญมาก่อน (บุพเพ กตปุญญตา)

เมื่อเราอยู่ในสถานที่เหมาะสมและคบหาสัตบุรุษ ก็จะมีจักรวางตัว ถูกต้องโดยปรับปรุงตนเองอย่างถูกวิธี เช่น

ก. คนที่ยังมีศีล ๕ ไม่บริบูรณ์ ก็พยายามรักษาศีล ๕ ให้ บริบูรณ์

ข. ถ้าศรัทธาในพระพุทธศาสนาของเรายังมีกำลังน้อย ก็ต้อง เพิ่มพูนศรัทธาด้วยการศึกษาปฏิบัติธรรม

ค. ถ้าวิริยะของเรายังมีกำลังน้อย ก็ควรเพิ่มความเพียรในการ ปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น

ง. ถ้าสติ สมาธิ และปัญญาของเรายังน้อยอยู่ เราก็เพิ่มพูนสิ่ง เหล่านั้นให้มากขึ้น

ทั้งหมดนี้คือการวางตัวถูกต้อง หรือการตั้งตนไว้ชอบนั่นเอง จิตของเรานั้นเป็นใหญ่เหนือร่างกาย เป็นสิ่งที่ควบคุมร่างกาย ดังคำพังเพยว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” หากเมื่อใดเราตั้งจิตไว้ผิดแล้ว เราจะพูดผิด และทำผิดได้ แต่ถ้าเราตั้งจิตไว้ดีที่จะไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น หรือทั้งสองฝ่าย เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกเช่นนี้ ก็จะทำให้กายนั้นทำดีและพูดดีตามไปด้วย

ดังข้อความว่า

“จิตที่ฝึกฝนผิดทาง ย่อมทำความเสียหายให้ ยิ่งกว่าศัตรูทำต่อศัตรู หรือคนจองเวรทำต่อคนจองเวร”^๕

“มารดาก็ทำให้ไม่ได้ บิดาก็ทำให้ไม่ได้ ญาติพี่น้องก็ทำให้ไม่ได้ แต่จิตที่ฝึกฝนไว้ชอบย่อมทำสิ่งนั้นให้ได้ และทำให้ได้อย่างประเสริฐด้วย”^๖

พระพุทธองค์ตรัสสอนให้เราทำตัวเหมือนกระจกเงาเพื่อการวางตัวให้ถูกต้อง ในสมัยหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสสอนสามเณรว่า

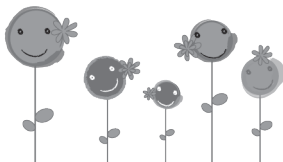
พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ราหุล เธอเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร กระจกมีประโยชน์อย่างไร”

ท่านพระราหุลทูลตอบว่า “มีประโยชน์สำหรับส่องดู พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อย่างนั้นเหมือนกัน ราหุล บุคคล ควรพิจารณาให้ดีแล้วจึงทำกรรมทางกาย พิจารณาให้ดีแล้วจึงทำกรรม ทางวาจา พิจารณาให้ดีแล้วจึงทำกรรมทางใจ”^๗

ข้อนี้หมายความว่า ก่อนที่จะทำกรรมอย่างใดก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นการกระทำทางกาย วาจา หรือใจ ขอให้เราพิจารณาก่อนว่า สิ่ง ที่เรากำลังจะกระทำนั้น มีโทษแก่ตนเอง ผู้อื่น หรือทั้งสองฝ่ายหรือไม่ หากพิจารณาแล้วรู้ว่าไม่มีโทษแก่ตนเอง ผู้อื่น หรือทั้งสองฝ่าย ก็ ควรกระทำกรรมนั้น ถ้าพิจารณาว่ามีโทษ ก็ไม่ควรทำกรรมนั้น ต่อไป นอกจากนั้น ขณะที่กระทำอยู่ก็ตาม หลังจากกระทำแล้วก็ตาม ควรย้อนกลับมาพิจารณาว่าสิ่งที่เราทำอยู่หรือทำแล้วนี้ มีโทษต่อตนเอง ผู้อื่น หรือทั้งสองฝ่ายหรือไม่ หากพิจารณาว่ามีโทษ ก็ต้องตั้งใจว่าจะ ไม่ทำต่อไป แต่หากพิจารณาว่าไม่มีโทษ ก็ควรทำต่อไปได้

นี่คือการวางตัวถูกต้องที่พระพุทธองค์ตรัสไว้เพื่อสอนสามเณร ราหุล และเพื่อสอนชาวพุทธว่าให้เราวางตัวถูกต้องหรือตั้งตนไว้ชอบ ด้วยการพิจารณาสิ่งที่ตนเองกำลังทำอยู่ ทำแล้ว หรือจะทำต่อไป

พาหุสจุจ (การมีความรู้มาก)

ความรู้มากในที่นี้หมายถึง วิชาความรู้ที่เกี่ยวกับตำราต่างๆ กล่าวคือ เมื่อคนทั่วไปศึกษาวิชาความรู้แล้วก็จะมีสติปัญญามากกว่าคนอื่นที่ไม่มีโอกาสศึกษา เขาสามารถประกอบอาชีพการงานได้ และอยู่รอดปลอดภัยในสังคม

มีคาถาบทหนึ่งที่ผู้แต่งนิติศาสตร์ได้กล่าวว่า

“ศิลปวิทยาจัดความสงสัยเป็นอันมาก แสดงประโยชน์ที่ยังมาไม่ถึง เปรียบดังจักษุของทุกคน ไม่มีในผู้ใด ผู้นั้นไม่มีผิดอะไรกับคนบอด”^๔

“ศิลปวิทยาจัดความสงสัยเป็นอันมาก” หมายความว่า ถ้าเรามีวิชาความรู้ เรื่องที่สงสัยก็จะลดน้อยลง เช่น คนที่ได้ศึกษาพระอภิธรรมย่อมจะเข้าใจสภาวะธรรมรูปนามมากกว่าคนทั่วไปที่ไม่เคยศึกษา

“แสดงประโยชน์ที่ยังมาไม่ถึง” หมายถึง ทำให้บุคคลเป็นคนเฉลียวฉลาด สามารถคาดการณ์ล่วงหน้า สามารถวางแผนล่วงหน้าด้วยวิชาความรู้ของตน นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จก็เป็นเช่นนี้ คือรู้จักที่จะแสวงหาโอกาสที่เหมาะสม รู้จักที่จะมองอนาคตได้กว้างไกลกว่า

“เปรียบดั่งจักษุของทุกคน” คือ คนที่มีวิชาความรู้สามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ ส่วนคนบอดไม่รู้จักสิ่งที่ควรทำหรือควรหลีกเลี่ยง ไม่รู้จักบำเพ็ญคุณประโยชน์ที่ควรทำ เพราะถ้าเราไม่มีวิชาความรู้เช่นนี้ เราก็ไม่รู้ว่สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี แต่เมื่อเรามีวิชาความรู้แล้ว เราก็กระทำความดี หลีกเลี่ยงความชั่ว จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงเน้นถึงการหลีกเลี่ยงความชั่วไว้ก่อนด้วยพระพุทธดำรัสว่า

สพฺพปาปสฺส อภรณํ (การไม่กระทำความชั่วทุกชนิด)^๙

หลังจากนั้น จึงตรัสการทำความดีต่อมาว่า

กุสลสฺส อุปสมฺปทา (การทำแต่ความดี)^{๑๐}

มีฉะนั้นแล้ว บางคนก็อาจคดโกงหรือลักทรัพย์ผู้อื่นแล้วให้ทาน เขาก็ถือว่าทำความดีได้เหมือนกัน แต่การทำความดีเช่นนี้ถือว่าไม่ถูกต้อง เพราะเริ่มจากทำความชั่วมาก่อน ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสถึงการหลีกเลี่ยงจากความชั่วไว้ก่อน แล้วจึงตรัสถึงการบำเพ็ญความดีเป็นประการต่อมา

ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต^{๑๑} พระพุทธองค์ตรัสว่า บุคคลในโลกนี้มี ๓ ประเภท คือ

๑. อันธะ คือ คนบอด หมายความว่า เขาไม่รู้จักประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในอนาคต ซึ่งก็หมายถึงคนที่ไม่มีความรู้ในตนเอง เขาไม่อาจแสวงหาทรัพย์ได้ในภพนี้ จึงต้องอยู่ด้วยความลำบากยากไร้ และเขาไม่รู้ประโยชน์ในอนาคต คือ ไม่ยอมให้ทาน ไม่รักษาศีล และไม่เจริญภาวนาเพื่อประโยชน์ในภพต่อไป

๒. เอกจักขุ คือ คนมีดวงตาข้างเดียว หมายความว่า มองเห็นด้วยตาเพียงข้างเดียว ทำให้ไม่สามารถเห็นภาพในมุมกว้างได้เท่ากับคนที่มียอดตาสองข้าง นั่นก็คือ เขาเรียนรู้วิชาความรู้เพียงเพื่อประกอบอาชีพการงาน และแสวงหาทรัพย์อันเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว หรือญาติพี่น้อง แต่ไม่ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่ออนาคต ซึ่งหมายถึงประโยชน์ในภพต่อไปนั่นเอง บุคคลเช่นนี้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้ เพียงแต่ไม่สมบูรณ์พร้อม และเขาก็จะประสบความทุกข์ในภพต่อไป เพราะสังสารวัฏของเขาจะยาวนานและน่ากลัว โดยเฉพาะผู้

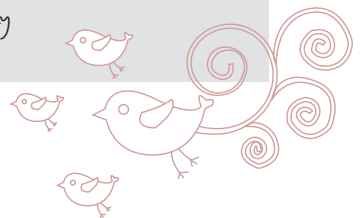
ที่จะต้องเดินทางไกลแต่ไม่มีเสบียงติดตัวไป ต้องพบกับความลำบากยากไร้ในภาพต่อไป

๓. ทวิจักขุ คือ คนมีดวงตาสองข้าง หมายความว่า การมีตาสองข้างทำให้มองเห็นภาพได้กว้างขึ้น นั่นก็คือ คนที่เข้าใจประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในภาพต่อไป และไม่เพียงแต่เข้าใจอย่างเดียว เขายังต้องลงมือปฏิบัติด้วย จึงสามารถแสวงหาทรัพย์เพื่อเลี้ยงตนครอบครัว และญาติพี่น้องในปัจจุบันได้ โดยที่ไม่น้อยหน้าผู้อื่นในสังคม และสามารถที่จะสร้างบารมี คือ เปลี่ยนโลกิยทรัพย์ของตนให้เป็นอริยทรัพย์ฝากไว้ในธนาคารบุญต่อไป

การมีความรู้มากนั้น โดยองค์ธรรมคือปัญญา พระพุทธองค์ตรัสว่า

“ปัญญาเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย”^{๑๒}

คำว่า ปัญญาเป็นรัตนะ คือ แม้ปัญญาจะเป็นนามธรรมที่ไม่อาจมอบเป็นมรดกให้กับลูกหลานแต่ถือเป็นรัตนะอันทรงค่ามีค่ามากกว่าเพชรนิลจินดาหรือเงินทอง เพราะใจไม่อาจมียปัญญาไปได้ เป็นสิ่งที่ประเมินค่าไม่ได้ และแม้จะถ่ายทอดให้ผู้อื่นมากเพียงใดก็ไม่หมดสิ้นไปเหมือนทรัพย์สินอื่นๆ

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า การมีความรู้มากคือการ
สั่งสมปัญญา ทั้งที่เป็นปัญญาเกี่ยวกับวิชาความรู้เพื่อประกอบอาชีพ
การงาน และที่เกี่ยวกับการเรียนรู้หลักธรรมของพระพุทธเจ้า รวมไปถึง
ถึงวิปัสสนาปัญญาซึ่งเกิดจากการที่เราได้ปฏิบัติธรรมจนกระทั่งเข้าใจรูป
นามจากประสบการณ์ของตน ทำให้เรามีศรัทธามั่นคงในศาสนามากขึ้น
หมดความสงสัยในพระรัตนตรัย

วิชาความรู้ที่เราได้สั่งสมนี้จึงส่งผลให้มีเกียรติยศชื่อเสียงใน
สังคม เป็นที่เคารพนับถือฟังของบุคคลอื่น สามารถแสวงหาทรัพย์
สมบัติด้วยวิชาความรู้ มีบริวารที่พึ่งพาได้ นี่เป็นโลกียทรัพย์ที่เรา
แสวงหาได้จากวิชาความรู้

นอกจากนั้น เรายังได้รับประโยชน์ในอนาคตต่อไป คือการ
ไปเกิดในสุคติภูมิด้วยการหลีกเลี่ยงจากความชั่วและกระทำแต่ความดี
โดยเข้าใจจากสิ่งที่ตนได้ศึกษาร่ำเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากศรัทธาที่
มั่นคงในพระรัตนตรัย

แม้วิชาความรู้จะทำให้เราเข้าใจสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ

รู้จักผิดชอบ ชั่วดี รู้จักกฎแห่งกรรม

แต่ก็เหมือนกับยาที่มีอยู่แต่ไม่ได้บริโภค ก็ไม่อาจรักษาโรคได้

ซึ่งโรคดังกล่าวคือ “โรคอวิชชา” นั่นเอง

เมื่อเราได้รับยา คือ ได้เรียนรู้วิชาความรู้ เราต้องรู้จักกินยา การกินยานี้เปรียบได้กับการนำวิชาความรู้มาใช้จริงให้เกิดประโยชน์กับตนเอง โดยเฉพาะปัญญาที่เกี่ยวกับทางธรรม นั่นคือการหลีกเลี่ยงจากความชั่ว ทำแต่ความดี เราต้องลงมือปฏิบัติตามความรู้ที่เราได้ศึกษามา จึงจะนับว่าได้บำเพ็ญมงคลข้อที่ ๗ คือ พากุศลจํ (การมีความรู้มาก)

คนที่เรียนรู้วิชาแล้วน้อมความรู้มาปฏิบัติตนให้เป็นคนดี มีไม่มากนัก ถ้าเราไม่นำความรู้ที่ได้เรียนมาเพื่อปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ก็อาจก่อให้เกิดโทษกับตนเองและผู้อื่น ดังเช่นในสมัยของพระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระภิกษุชื่อว่าพระกปิละ เกิดมานะทิฎฐิด้วยความรู้ของตน ถือว่าตนเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก มีความรู้มาก มีบริวารที่เคารพนับถือตนมาก ท่านจึงกล่าวสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมว่าเป็นธรรม สิ่งที่ไม่ใช่นิยน์ว่าเป็นนิยน์

หลังจากพระกปิละเสียชีวิตแล้วได้ตกอเวจีมหานรก หลังจากนั้นจึงไปเกิดเป็นเปรตปลา ชื่อว่าปลากปิละ มีผิวสีทอง เพราะท่านรักษาศีลดี แต่พออ้าปากขึ้นก็มีกลิ่นเหม็นออกจากปากฟุ้งตลบไป เนื่องจากว่ากล่าวสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมว่าเป็นธรรม สิ่งที่ไม่ใช่นิยน์ว่าเป็นนิยน์นั่นเอง^{๓๓}

ลีปป์ (การทำงานช่าง)

คัมภีร์อรรถกถาอธิบาย ลีปป์ คัพทว่า

“งานฝีมืออย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่าศิลปะ”^{๑๔}

งานช่างคือหัตถศิลป์ และหัตถศิลป์ในที่นี้ยังรวมไปถึงวาทศิลป์อีกด้วย นั่นก็คือ นอกจากการทำงานช่างแล้ว แม้วิชาความรู้ต่างๆ ที่นิยมเรียนในสมัยก่อน ได้แก่ ศิลปะ ๑๘ วิชา เช่น สุติ หรือ ศรุติ (คัมภีร์ที่ฟังมาจากพระเจ้า คือ พระเวท) สัมมติ หรือสมฤติ (คัมภีร์ที่มนุษย์ทรงจำจากคำบอกเล่าของพรหม คือ คัมภีร์ธรรมศาสตร์ ที่ว่าด้วยกฎหมาย) เหล่านี้เป็นวิชาความรู้ประเภทวาทศิลป์คือถ่ายทอดจากปากต่อปากนั่นเอง

ไม่ว่าจะเป็นหัตถศิลป์หรือวาทศิลป์ นับว่าเป็นวิชาความรู้ที่ทำให้บุคคลที่เรียนนั้นใช้วิชาความรู้ของตนได้เพื่อประกอบอาชีพการงานเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัว ดังนั้น จึงจัดว่าเป็นมงคลอย่างหนึ่ง

ในตำราสันสกฤตบางคัมภีร์ได้แยกกล่าวว่า หัตถศิลป์เรียกว่า กลา ส่วนวาทศิลป์เรียกว่า วิชา ดังข้อความว่า

“ศิลปะที่เกี่ยวกับวาทจาอย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่า วิชา ศิลปะใดแม้กระทั่งคนใบ้ก็สามารถกระทำได้ ศิลปะนั้นชื่อว่า กลา”^{๑๕}

ไม่ว่าจะเป็นหัตถศิลป์หรือวาทศิลป์ เหล่านี้เป็นศิลปะคือวิชาความรู้ จัดเป็นอาชีพการงานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในพระสูตรนี้

ในโลกปัจจุบัน บางคนอาจจะเป็นเศรษฐีที่ร่ำรวยประสบความสำเร็จมากมายโดยมิได้เรียนจบได้รับปริญญา แต่บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้มีวิชาความรู้ จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงเน้นศิลปะวิทยาเป็นหลักก็คือวิชาความรู้ที่เราสามารถใช้งานได้จริง มิได้ทรงเน้นถึงปริญญาเนื่องจากว่าในสมัยก่อนไม่มีปริญญาเหมือนสมัยนี้ แต่เป็นศิลปะวิทยาทілงมือใช้งานได้จริง

ตัวอย่างเช่น หมอชิวกเรียนวิชาที่เมืองตักกิลลาจบแล้ว อาจารย์บอกให้ท่านไปหาต้นไม้มิที่สามารถนำมาผสมเป็นยาได้ แต่ท่านพบว่าต้นไม้มิทุกต้นทำยาได้หมด เมื่อกลับไปบอกอาจารย์ อาจารย์จึงกล่าวว่าท่านเรียนจบหลักสูตรแล้ว และอาจารย์ได้มอบธิดาของตนให้เป็นภรรยา

หลังจากนั้นอาจารย์ได้มอบเสบียงเดินทางให้เพียงเล็กน้อย เพื่อให้ท่านหาเสบียงเดินทางด้วยตนเอง ต่อมาท่านได้พบเศรษฐีที่ป่วยเป็นโรคปวดศีรษะ จึงผ่าตัดสมองเอาแมลงออกจากสมองได้ หลังจากนั้นสามารถรักษาโรคของคนป่วยได้อีกมากมายด้วยศิลปะวิชาความรู้ของตน

วินัย สุสิกขิต (การมีวินัยเป็นอย่างดี)

วินัยมี ๒ ประเภท คือ

๑. วินัยของภิกษุ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงจากอาบัติ ๗ อย่าง หรือ การรักษาปาริสุทธิศีล ๔
๒. วินัยของฆราวาส คือ การงดเว้นจากอกุศลกรรมบถ ๑๐ โดยองค์ธรรมก็คือ

ก. การงดเว้นจากกายทุจริต ๓ ได้แก่ การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และประพฤตินิโคตในกาม

ข. การงดเว้นจากวจีทุจริต ๔ ได้แก่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ

ค. การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ ได้แก่ การละโมภสมบัติ ของผู้อื่น (อริชฌา) การผูกโกรธผู้อื่น (พยาบาทะ) และความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ)

ดังข้อความว่า

“ในพาทย์นั้น ชื่อว่าอคาริกวินัย (วินัยของฆราวาส) คือ การงดเว้นจากอกุศลกรรมบถ ๑๐”^{๑๖}

ศีลของฆราวาสคือศีล ๕ ศีล ๘ และศีล ๑๐ ซึ่งศีล ๕ นั้น เป็นศีลประจำของฆราวาสทั่วไป ส่วนศีล ๘ เป็นศีลที่มักรักษาในวันอุโบสถคือวันพระ

นอกจากวันอุโบสถแล้วเราอาจรักษาศีล ๘ ในเวลาอื่นได้บ้าง เช่น ในช่วงที่ปฏิบัติธรรม หรือถือก่อนวันพระ วันพระ และหลังวันพระ รวมเป็น ๓ วัน

นอกจากนั้น ฆราวาสบางคนอาจรักษาศีลได้มากที่สุดคือศีล ๑๐ ซึ่งเป็นศีลของสามเณร ในคัมภีร์ฎีกา^{๑๗} กล่าวว่า นายช่างหม้อชื่อ ฌฎีกการในสมัยพระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้รักษาศีล ๑๐ ซึ่งก็คือเพิ่มการไม่รับเงินทองอีกด้วย

ศีลมีความหมายว่าเป็นวินัย คือ กฎหมายสากลสำหรับผู้ที่อยู่ในสังคม ก่อนที่ประเทศต่างๆ จะตั้งกฎหมายขึ้นมา ศีลเป็นกฎหมายที่มีมานานแต่ครั้งบรรพกาล ไม่ว่าจะมีพระพุทธรเจ้าอุบัติหรือไม่ ก็เป็นสิ่งที่ชาวโลกควรรักษาอยู่เสมอ ในสมัยที่ไม่มีพระพุทธรเจ้าอุบัติ สมณพราหมณ์ ผู้ทรงธรรม พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย หรือผู้มีปัญญา มักชักชวนชาวโลกให้รักษาศีล ดังนั้น ศีลจึงเป็นกฎหมายสากลอย่างแท้จริง

สัตว์ดิรัจฉานทั่วไปไม่มีศีล สัตว์ที่อ่อนแอจึงตกเป็นเหยื่อของสัตว์ที่แข็งแรงกว่า แต่มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่มีศีล ศีลจึงทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ดิรัจฉาน

ศีลเป็นกฎหมายสากลที่ทำให้เราเคารพสิทธิของผู้อื่น จะเห็นได้ว่า

ข้อ ๑ ทำให้เราเคารพชีวิตของผู้อื่น ไม่เบียดเบียนทำร้ายผู้ใด

ข้อ ๒ ทำให้เราเคารพทรัพย์ของผู้อื่น

ข้อ ๓ ทำให้เราเคารพลูกเมียของผู้อื่น ไม่ล่วงเกินลูกเมียของใคร

ข้อ ๔ ทำให้เราเคารพบุคคลอื่น เพราะคนที่พูดเท็จ พูดส่อเสียด
พูดคำหยาบ หรือพูดเพ้อเจ้อ เป็นการทำลายประโยชน์
ของผู้อื่น

ข้อ ๕ คือ การดื่มสุราเมรัยนั้นเกี่ยวกับตัวเรา เมื่อเราดื่มสุรา
แล้วอาจจะทำให้เราล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้ทุกอย่าง

ดังนั้น คีลทั้ง ๕ ข้อนี้จึงเป็นกฎหมายสากลที่ทำให้เราไม่ล่วง
ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เปรียบได้กับกฎจราจร ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเข้าใจ
กฎจราจรหรือไม่ ถ้าเขาปฏิบัติตามกฎจราจร อุบัติเหตุก็จะไม่เกิดขึ้น
แต่ถ้าเขาไม่ประพฤติตามกฎจราจร อุบัติเหตุก็เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

คำว่า คีล มีความหมาย ๒ อย่าง คือ

๑. สภาวะตั้งไว้ดี คือ การตั้งกายกรรมและวจีกรรมของเราไว้
เป็นอย่างดี โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางกายและวาจา

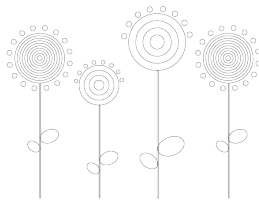
๒. สภาวะทรงไว้มั่น คือ การก่อให้เกิดกุศลธรรมขั้นสูง ได้แก่
สมาธิและปัญญานั้นเอง เมื่อเราเป็นผู้มีศีล เราก็จะปราศจากความ
เดือดร้อนใจ เมื่อเป็นเช่นนั้น ในขณะที่ปฏิบัติธรรมก็จะทำให้เกิดสมาธิ
และปัญญาได้ง่าย มิฉะนั้นผู้ไม่มีศีลจะเกิดความรู้สึกเดือดร้อนใจใน
ความผิดของตน อันจะส่งผลให้เขาปราศจากความเคารพตน เมื่อเขา
ตำหนิตนเองเช่นนี้ก็จะไม่เกิดปิติในการปฏิบัติธรรม ไม่เกิดความสุข
ความสบาย รวบรวมทั้งวิปัสสนาปัญญาขั้นต่างๆ อันเป็นผลของการปฏิบัติธรรม
ที่มีศีลเป็นพื้นฐานนั่นเอง

ดังข้อความว่า

“ชื่อว่าศีลโดยความหมายว่า สีลนะ สีลนะ คืออะไร คือ การตั้งไว้ดี หมายความว่า การมีกายกรรมเป็นต้นไม่เกรงด้วยความมีศีลติงาม หรือการทรงไว้มั่น หมายความว่า การเป็นที่รองรับกุศลธรรม โดยความเป็นที่อาศัย”^{๑๔}

อย่างไรก็ตาม ศีล ๕ นี้มีชื่อว่า ปกตศีล แปลว่า ศีลโดยปกติ หมายความว่า เป็นศีลธรรมชาติของคนทั่วไปที่เราจะต้องรักษาไม่ล่วงละเมิดแน่นอน ไม่ขึ้นอยู่กับชนชาติหรือศาสนาใดๆ คือ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะนับถือศาสนาใด อยู่ในประเทศใด หรือแม้ไม่นับถือศาสนาใดๆ เลย ไม่ว่าเขาจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจเรื่องศีล สมาทานหรือไม่สมาทาน เกิดมาในยุคที่มีพระพุทธเจ้าหรือไม่มีพระพุทธเจ้า เกิดเป็นคนหรือสัตว์ดิรัจฉาน ถ้าละเมิดศีลก็ย่อมได้รับโทษเหมือนกันหมด แต่ถ้าเขารักษาศีลดี ก็จะได้รับอานิสงส์ คือ มีสุขภาพดี มีอายุยืน ดังนั้นเป็นต้น

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสศีลว่าเป็นมงคลประการหนึ่ง ดังพระดำรัสว่า วินโย สุลิกฺขิตो (การมีวินัยเป็นอย่างดี)

สุภาสิตา วาจา (การพูดถ้อยคำดีงาม)

การพูดจาสื่อสารกันเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ถ้อยคำที่เรากล่าวนั้นอาจก่อให้เกิดความสามัคคีหรือความแตกแยก ดังนั้น การกล่าวถ้อยคำที่ดีงามจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและส่งผลต่อสังคมเป็นอย่างมาก พระพุทธองค์ทรงประสงค์จะกล่าวถึงความสำคัญของเรื่องนี้ จึงตรัสว่าการพูดถ้อยคำดีงามเป็นมงคลประการหนึ่ง

ในสังยุตตนิกาย สุภาสิตสูตร^{๑๙} พระพุทธองค์ตรัสว่า สุภาสิตคือถ้อยคำดีงาม ต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. สุภาชิตะ ถ้อยคำดีงาม คือ คำที่ไม่ส่อเสียดให้เกิดความแตกแยก หลีกเลียงจากปิสฺสนวจา เป็นการพูดถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีกัน

๒. ธรรมะ ถ้อยคำที่ประกอบด้วยธรรม คือ คำหลีกเลียงจากสัมผัปปลาปะ การพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดถ้อยคำที่มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง เพราะคำพูดเพ้อเจ้อมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมนั้น บางทีอาจหลีกเลียงจากสัมผัปปลาปะได้ยาก เช่น การเล่าเรื่องรามเกียรติ์แล้วสรุปความทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดว่าเป็นเรื่องรามาวตาร ก็นับว่าเป็นสัมผัปปลาปะ แต่ถ้าเราไม่ได้กล่าวเช่นนั้นเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจผิด แม้จะเป็นสัมผัปปลาปะก็ไม่ทำให้ศีลขาด เป็นแต่เพียงทำให้ศีลต่างพร้อย ดังนั้นการกล่าวเพ้อเจ้อจึงมีทั้งที่ทำให้ศีลขาดคือทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด และทำให้ศีลต่างพร้อย เพราะพูดในสิ่งไม่เป็นประโยชน์ แต่ไม่มีคนเดือดร้อน

๓. ปิยะ ถ้อยคำไพเราะ คือ คำที่หลีกเลียงจากผรุสวจา การพูดคำหยาบ

๔. สัจจะ ถ้อยคำจริง คือ คำที่หลีกเลียงจากมุสาวาท การพูดเท็จ

ในสุภาสิตสูตรข้างต้น พระพุทธองค์ตรัสสอนให้หลีกเลี่ยงจากการพูดส่อเสียดด้วยการพูดแต่ถ้อยคำที่ดีงาม ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี หลีกเลี่ยงจากการพูดเพ้อเจ้อด้วยการพูดถ้อยคำที่ประกอบด้วยธรรม หลีกเลี่ยงจากการพูดคำหยาบด้วยการพูดคำที่ไพเราะน่าฟัง และหลีกเลี่ยงจากการกล่าวมุสาวาทด้วยการพูดความจริง

ในภาษามามีคำพังเพยว่า “วิบัติเพราะปาก พินาศเพราะกาย” คำว่า “วิบัติเพราะปาก” หมายความว่า เมื่อเราพูดไม่ดี คนอื่นก็ไม่พอใจ ทำให้เกิดเรื่องวุ่นวาย ในโลกนี้มีเรื่องวิวาททะเลาะเบาะแว้งเกิดขึ้นมากมายก็เพราะคำพูดนั่นเอง ส่วนคำว่า “พินาศเพราะกาย” หมายถึง การทำไม่ดี คือ การทำผิดศีลทางกาย

การพูดถ้อยคำไพเราะเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะก่อนที่จะจะกล่าวคำหยาบ เขาได้ทำร้ายตัวเองก่อน คือเกิดโทสะในใจของตนก่อน และโทสะนั้นก็ทำร้ายจิตของเขาก่อนที่จะกล่าวคำหยาบนั้นออกมาเสียอีก กล่าวคือ ในหัวใจมีเลือดประมาทหนึ่งชองมือหล่อเลี้ยงหัวใจอยู่ และในหัวใจนั้นก็มียัตถุอยู่ โทสะที่เกิดขึ้นจะเผาหทัยัตถุและเลือดที่หล่อเลี้ยงหัวใจ แต่เลือดของเราสูบฉีดอยู่ตลอดเวลาเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายตั้งแต่ศีรษะถึงปลายเท้า ทำให้เกิดการเผาทั้งร่างกายด้วยโทสะ เมื่อเราเผาตัวเองอย่างนี้แล้วก็เผาผู้อื่นด้วย เปรียบได้กับการใช้ขวานฟันร่างกายของตนเอง ดังข้อความว่า

“คำหยาบเป็นเหมือนขวาน เกิดขึ้นที่ปากของบุรุษ ซึ่งทำให้คนพาลผู้กล่าวคำชั่วใช้ฟันร่างกายของตนเอง”^{๒๐}

นอกจากนั้น ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต^{๒๑} พระพุทธองค์ตรัสถึงการกล่าวถ้อยคำของชาวพุทธว่า

๑. กาเลน วุขามิ, โน อกาเลน (เราจะกล่าวในเวลาที่เหมาะสม ไม่กล่าวในเวลาที่ไม่เหมาะสม) หมายความว่า รู้จักเลือกหาเวลาที่เหมาะสมแล้วกล่าวถ้อยคำนั้น เพราะถ้อยคำบางอย่างหากพูดผิดกาลเทศะก็ไม่น่าฟัง

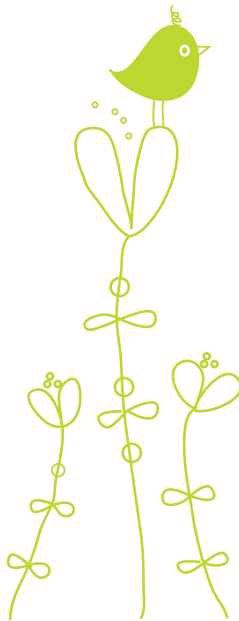
๒. ญูเตน วุขามิ, โน อลิเกน (เราจะกล่าวคำจริง ไม่กล่าวคำเท็จ) เพราะทุกคนมีสิทธิ์ได้รับรู้ความจริง เราไม่มีสิทธิ์หลอกลวงผู้อื่น

๓. สณฺเฬน วุขามิ, โน ผรุสเณ (เราจะกล่าวคำไพเราะน่าฟัง ไม่กล่าวคำหยาบ) หมายความว่า แม้เราจะกล่าวถ้อยคำในเวลาที่เหมาะสม เราก็จะต้องกล่าวถ้อยคำที่ไพเราะน่าฟัง ไม่ควรกล่าวถ้อยคำหยาบคาย

๔. อตฺถสณฺหิตเณ วุขามิ, โน อนตฺถสณฺหิตเณ (เราจะกล่าวถ้อยคำที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่กล่าวถ้อยคำที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์) หมายความว่า ถ้อยคำที่เรากล่าวนั้นจะต้องก่อประโยชน์ให้กับผู้ฟัง หากเป็นคำเพื่อจ้อไร้สาระ เราก็ไม่ควรพูด

๕. เมตตาจิตฺเตน วกฺขามิ, น โทสนฺตโร (เราจะกล่าวด้วยเมตตาจิต ไม่มีโทสะในใจ) นั่นก็คือ เมื่อเรากล่าวถ้อยคำที่ถูกกาลเทศะเป็นคำจริง ไพเราะน่าฟัง และประกอบด้วยประโยชน์ ในขณะที่จิตใจของเราจะต้องมีเมตตาประกอบไปด้วย ถ้าเรายังรู้สึกหงุดหงิดหรือมีโทสะอยู่ ก็ไม่ควรกล่าวถ้อยคำนั้น

ทั้งหมดนี้คือลักษณะของการกล่าวถ้อยคำที่พระพุทธองค์ตรัสสอนแก่ชาวพุทธ เมื่อเรากล่าวถ้อยคำที่ดีงามเช่นนั้น ทุกคนจะอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียนกันทางวาจา

มาตาปิตุอุปภูจนัน (การเลี้ยงดูมารดาบิดา)

การเลี้ยงดูมารดาบิดาเป็นมงคลสูงสุดอย่างหนึ่ง เพราะมารดาบิดาเป็นผู้ที่มีบุญคุณอย่างสูงสุดต่อบุตรธิดา และการตอบแทนเลี้ยงดูท่านก็มีอันส่งผลอันยิ่งใหญ่ ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสว่า การเลี้ยงดูมารดาบิดาเป็นมงคลอันสูงสุด

ในอังคุตตรนิกาย พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงมารดาบิดาว่า

“มารดาบิดาได้ชื่อว่าพรหม เป็นบูรพาจารย์ เป็นผู้ควรรับของบูชาของบุตร และเป็นผู้อนุเคราะห์ชาวโลก”^{๒๒}

คาถาข้างต้นกล่าวถึงลักษณะของมารดาบิดา ๔ อย่าง คือ

๑. เป็นพรหม หมายความว่า ผู้ที่ไปเกิดเป็นพรหมในพรหมโลก หลังจากเสียชีวิตแล้วโดยฉานไม่เสื่อม คือขณะเข้าฉานอยู่แล้วเกิด จุตติจิตในขณะเสียชีวิต ได้ชื่อว่า พรหม คำว่า พรหม ในภาษาบาลี มีรากศัพท์มาจาก พุรห ธาตุ แปลว่า “เจริญ” ดังนั้น พรหมจึงแปลว่า “ผู้เจริญ” นั่นคือบุคคลที่เจริญอย่างสูงสุดด้วยคุณธรรมคือฉานของตน ซึ่งต่างกับเทวดา โดยคำว่า เทวดา มาจากภาษาบาลีว่า เทวตา มาจาก ทิว ธาตุ แปลว่า “รุ่งโรจน์” บุคคลผู้รุ่งโรจน์ เรียกว่าเทวะหรือเทวดา แต่พรหมนั้นเจริญกว่าเทวดาด้วยสมาธิจึงเรียกว่าพรหม

พรหมเป็นผู้ที่เจริญพรหมวิหารธรรม ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ผู้ที่จะไปเกิดเป็นพรหมจะต้องเจริญพรหมวิหารธรรม ๔ อย่างเหล่านี้ด้วย เช่น ผู้ที่เจริญเมตตาจนกระทั่งบรรลุมตตาฉาน ก็ไปเกิดเป็นพรหม หรือเจริญกรุณา มุทิตา และอุเบกขา จนกระทั่งบรรลุฉาน ก็ไปเกิดเป็นพรหมได้เช่นเดียวกัน

พรหมประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมอย่างนี้อยู่เสมอ คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นคุณธรรมประจำใจ จันใด มารดาบิดา ก็จันนั้น ท่านเหล่านั้นมีพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมที่ทำให้เป็นพรหม ๔ อย่างเช่นเดียวกัน กล่าวคือ

- เมตตา เช่น เวลาที่บุตรธิดาอยู่ในครรภ์ มารดาบิดาต้องการให้บุตรนั้นอยู่ดีมีสุข มีสุขภาพแข็งแรง มีอวัยวะครบถ้วน ไม่พิการ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด
- กรุณา เช่น ถ้าพบว่าบุตรน้อยเกิดทุกข์ทางกาย เช่น มดกัดบ้าง ไม่สบายร้องไห้บ้าง มารดาบิดาก็จะเกิดกรุณา มีความสงสารบุตรน้อยของตน อยากที่จะบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น
- มุทิตา เช่น เมื่อบุตรธิดาเจริญเติบโต อยู่ในวัยที่วิ่งเล่น สนุกสนาน มารดาบิดาเมื่อได้เห็นบุตรธิดาของตนเองวิ่งเล่นได้ พุดจาสนทนาได้ ก็เกิดมุทิตาคือความพลอยยินดีในวิวัฒนาการแห่งบุตรธิดาของตน
- อุเบกขา เช่น หลังจากที่มีบุตรธิดาเติบโตใหญ่ สำเร็จการศึกษา มีวิชาความรู้แล้ว ก็แยกไปมีครอบครัว มารดาบิดาย่อมเกิดอุเบกขา คือ ปราศจากความห่วงใยในบุตรธิดา เพราะถือว่าเขาสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยตนเอง

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสลักษณะของมารดาบิดาว่าเหมือนกับพรหม คือเป็นผู้ที่ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม ๔ อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขานั้นเอง

๒. เป็นบุรพจารย์ คือ เป็นอาจารย์สอนคนแรก โดยสอนว่า สิ่งนี้เรียกว่าอะไร สอนให้เราได้รู้จักกิน ดื่ม เดิน ยืน เป็นต้น สอนว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร ให้เราได้รู้จักโลกนี้เพื่อที่จะได้ดำรงชีวิตอยู่ในท่ามกลางสังคมมนุษย์ต่อไป

๓. เป็นผู้ควรรับของบูชาของบุตรธิดา คือ มารดาบิดานั้นเปรียบได้กับพระอรหันต์ของบุตรธิดา เป็นบุคคลที่มีอุปการะมาก ดังนั้น ท่านจึงเป็นผู้ที่ควรรับของบูชาจากบุตรธิดาของตน

บุญคุณของมารดาบิดานั้นถือเป็นหนี้ศักดิ์สิทธิ์ที่บุตรธิดาจะต้องชดใช้ การตอบแทนมารดาบิดาจึงเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่ง คนทั่วไปอาจเข้าใจว่าการทำชั่วเป็นบาป แต่ความเข้าใจเช่นนี้ยังไม่ถูกต้องทั้งหมด เพราะแม้การไม่ทำสิ่งที่ควรทำก็เป็นบาปเช่นกัน ดังเช่นในเรื่องนี้ ถ้าเราไม่เลี้ยงดูมารดาบิดา ไม่ตอบแทนบุญคุณท่าน ก็เป็นการทำชั่วอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการไม่ทำสิ่งที่ควรทำนั่นเอง

ดังนั้น การตอบแทนบุญคุณของมารดาบิดาหรือผู้ที่มีบุญคุณต่อเรา จึงถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่เราจะต้องกระทำ ถ้าไม่กระทำก็นับว่าเป็นทำบาปเช่นกัน เพราะเหมือนคนติดหนี้แล้วไม่ยอมชดใช้หนี้

๔. เป็นผู้อนุเคราะห์ชาวโลกคือบุตรธิดา หมายความว่า พวกเราได้รับการอนุเคราะห์จากมารดาบิดาแล้ว เราจึงเติบโตใหญ่รู้ความ รู้ว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี หลีกเลียงจากสิ่งที่ไม่ดี ประกอบแต่สิ่งที่ดีงาม ทำให้เราเป็นคนดีในสังคมและประเทศชาติ เป็นพลเมืองดีของโลก

คนที่เกิดมาแล้วทำความดี ก็เหมือนกับกล้วยไม้ที่ประดับโลก ขณะที่กล้วยไม้นั้นยังสดใสบ่งบานอยู่ ย่อมมีไว้ประดับโลกให้สวยงาม หรือเปรียบได้กับงาช้าง แม้ช้างจะตายไปแล้ว แต่งานนั้นก็ยังประดับโลกไว้ตราบนานเท่านาน การเป็นคนดีของสังคม ประเทศชาติ และเป็นพลเมืองดีของโลก ย่อมมีได้ด้วยคำแนะนำสั่งสอนของมารดาบิดา นั่นเอง

บางคนไม่เข้าใจบุญคุณที่ยิ่งใหญ่ของมารดาบิดา ดังเช่นในบางลัทธิที่ถือว่ามารดาบิดาไม่มีอุปการคุณแก่บุตรธิดา ความเข้าใจเช่นนี้ถือว่าเป็นมุมมองหนึ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น ในเหรียญบาทเหรียญหนึ่งมีสองด้านแล้วแต่ที่เรามองด้านไหน ถ้าเรามองเพียงด้านเดียว เราก็จะมองไม่เห็นความจริงทั้งหมด หรือเหมือนกระจกเงาที่ด้านหนึ่งใส ด้านหนึ่งทึบ ถ้าเรามองที่ด้านทึบแล้วไม่เห็นเงาหน้าตัวเอง จะโทษว่ากระจกเงาไม่ดีก็ไม่ได้ จะต้องโทษมุมมองของตนเอง

นิติศาสตร์ของสันสกฤตกล่าวเปรียบว่า น้ำจากแม่น้ำที่มีน้ำใสเย็น บุคคลสามารถใช้ดื่มกินได้ แต่เมื่อแม่น้ำไหลลงไปบรรจบในมหาสมุทร แล้ว น้ำในแม่น้ำก็จะกลายเป็นน้ำเค็มที่ไม่อาจดื่มกินได้ เช่นเดียวกันนี้ คุณธรรมของมารดาบิดานั่นเป็นสิ่งที่ประจักษ์ในจิตของบุตรธิดาผู้รู้จักคุณค่า แต่เป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่าในจิตของคนหยาบกระด้างไม่รู้จักรับบุญคุณของผู้อื่น

ดังข้อความว่า

“คุณธรรมทั้งหลายชื่อว่าเป็นคุณธรรมในผู้รู้จักคุณธรรม คุณธรรมเหล่านั้นเมื่อไปถึงผู้ไร้คุณธรรมก็กลายเป็นโทษ แม่น้ำที่มีน้ำใสเย็นเมื่อไหลเข้าไปถึงมหาสมุทรแล้วก็มีอาจดื่มได้”^{๒๓}

ผู้ที่ไม่รู้จักแม้กระทั่งบุญคุณของมารดาบิดามักเบียดเบียนผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตน เขา นับว่าเป็นภัยของสังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง

ปุตตทารุสส สงคโห (การสงเคราะห์บุตรภรรยา)

คนที่มีครอบครัวมีหน้าที่ต้องสงเคราะห์บุตรภรรยาของตนจึงจะทำให้ครอบครัวมีความสุข ครอบครัวนั้นเป็นสังคมขนาดเล็ก เมื่อสังคมขนาดเล็กทุกแห่งอยู่ดีมีสุข ประเทศชาติที่เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ก็พลอยสงบร่มเย็นไปด้วย

ในกรณีตรงกันข้าม ถ้าครอบครัวของเราไม่สงบสุข ก็ส่งผลกระทบไปถึงครอบครัวอื่นๆ และประเทศชาติต่อไป อาจทำให้ประเทศชาติไม่สงบร่มเย็น มีแต่ใจผู้ร้ายชุกชุมไม่ปลอดภัย

แม้พระพุทธรูปองค์จะตรึงถึงบุตรอย่างเดียวนั้น แต่ก็ยังรวมไปถึงธิดาอีกด้วย จึงเป็นการสงเคราะห์ทั้งบุตรและธิดา

เรื่องการสงเคราะห์บุตรธิดานั้น นับว่าเป็นหน้าที่ของมารดาบิดา ที่ควรปฏิบัติต่อบุตรธิดาของตน มีทั้งหมด ๕ อย่าง คือ

๑. ห้ามทำชั่ว

๒. แนะนำให้ทำดี

๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา เพื่อให้บุตรธิดาที่เติบโตใหญ่แล้วสามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระของมารดาบิดาตลอดไป

๔. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันควร คือ เมื่อถึงเวลาอันสมควรแล้วก็มอบทรัพย์สินที่เก็บออมไว้ให้

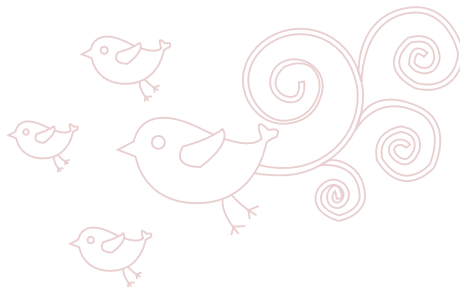
๕. ประกอบพิธีแต่งงานให้เมื่อถึงวัยอันควร

ทั้งหมดนี้เป็นหน้าที่ซึ่งมารดาบิดาควรสงเคราะห์บุตรธิดาของตน มีตัวอย่างหนึ่งที่อนาถปิณฑิกเศรษฐีได้สงเคราะห์บุตรชายของตน คือ ท่านเศรษฐีมีลูกชายชื่อ กาฬะ แปลว่า นายดำ เขาเป็นผู้ที่ไม่มีศรัทธาในพระศาสนา แม้เศรษฐีจะนิมนต์พระพุทธรูปเจ้าพร้อมทั้งพระภิกษุสงฆ์ มาฉันอาหารที่บ้าน หรือท่านไปวัดเพื่อทำบุญ นายกาฬะก็ไม่ยอมไปวัด ฟังธรรม หรือเข้าเฝ้าพระพุทธรูปเจ้า

เศรษฐีกังวลใจว่าบุตรของตนจะเป็นคนมีจลาถิฉฐิ วันหนึ่งจึงกล่าวกับบุตรว่า เราจะจ้างเจ้าให้ไปรักษาอุโบสถศีลที่วัดหนึ่งคืนโดยให้เงินร้อยกหาปณะ เจ้าจะไปไหม นายกาฬะอยากได้เงิน จึงไปรักษาอุโบสถที่วัดหนึ่งคืนแล้วกลับมารับเงินตอนเช้า เมื่อมาถึงบ้านยังไม่ทันบริโภคอาหารเช้าก็ทวงเงินก่อน

หลังจากนั้น เศรษฐีได้ออกอุบายว่าให้เขาไปฟังธรรมจากพระพุทธรเจ้าแล้วทรงจำคาถาบทหนึ่งให้ได้ ถ้าทรงจำคาถาบทหนึ่งได้ เศรษฐีจะให้เงินพันกหาปณะ นายกาฬะก็ตั้งใจไปฟังธรรม เพราะอยากได้เงิน

แต่พระพุทธรองค์ได้ทรงหยั่งรู้ด้วยพระญาณแล้ว ทำให้เขาฟังเท่าไรก็จำไม่ได้ เขาจึงตั้งใจฟังอย่างมากตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบพระธรรมเทศนา ทำยที่สุดได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันเมื่อฟังธรรมจบลง ข้อนี้ถือว่าเศรษฐีนั้นได้ให้มรดกคือปัญญา ซึ่งเป็นอริยทรัพย์ติดตามตัวบุตรชายของท่านไป

มงคลประการต่อมาคือ การสงเคราะห์ภรรยา สามีนั่นต้องนับถือภรรยา ไม่ดูหมิ่น ไม่นอกใจ มอบทรัพย์สินให้ดูแล และให้เครื่องประดับตามสมควรแก่ฐานะ

การนับถือภรรยา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะน่าฟัง

การไม่ดูหมิ่นภรรยา คือ การไม่ตำหนิติเตียน การไม่ดูว่าภรรยา

การไม่นอกใจ คือ การไม่คบหากับหญิงอื่น

การมอบทรัพย์สินให้ดูแล คือ การมอบหน้าที่ในเรือนให้ดูแล ส่วนการทำงานนอกบ้าน เช่น การค้าขาย การทำนา เป็นต้น เป็นหน้าที่ของสามี

พระพุทธองค์ตรัสเรื่องนี้ไว้เนื่องจากในสมัยก่อนนั้นภรรยามีหน้าที่ดูแลบ้านเรือน ไม่ได้ทำงานเหมือนในปัจจุบัน แม้กระทั่งสังคมอินเดียในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นเช่นนี้อยู่

การให้เครื่องประดับตามที่ตนสามารถหาได้ ก็เป็นสิ่งที่สามีใช้ผูกใจภรรยาของตน

ส่วนภรรยาก็มีหน้าที่เช่นเดียวกัน คือ ต้องทำงานบ้านงานเรือนให้ดี รู้จักสงเคราะห์ญาติพี่น้องของสามี ไม่นอกใจสามี รู้จักรักษาทรัพย์สมบัติเป็นอย่างดี และไม่เกียจคร้านในการหุงต้มทำอาหาร เหล่านี้เป็นหน้าที่ที่ภรรยาจะต้องดูแลสามี

นอกจากนั้น ในคัมภีร์อรรถกถา^{๒๔} ก็ยังกล่าวถึงการสงเคราะห์ ๔ อย่างที่สมควรสงเคราะห์ภรรยา เรียกว่า สังคหัตถ ๔ คือ

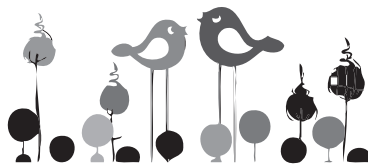
๑. ทาน คือ การให้สิ่งของหรือคำแนะนำด้วยใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มุ่งประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่คบหาเพื่อหวังผลตอบแทน หรือต้องการ จะหลอกลวงคดโกงเพื่อผลประโยชน์ของตน

๒. เปยยวัชชะ คือ การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน

๓. อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ด้วยการช่วยเหลือกิจ น้อยใหญ่ ไม่เพิกเฉยโดยคิดว่าธุระไม่ใช่

๔. สมนัตตตา คือ การวางตัวเท่าเทียมกัน ไม่ยกตนข่มผู้อื่น

ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า การสงเคราะห์บุตรภรรยาเป็น มงคลอันสูงสุด เพราะทำให้ครอบครัวสงบสุข และส่งผลต่อครอบครัว อื่นๆ ตลอดจนถึงสังคมและประเทศชาติอีกด้วย

อนาकुลา กมฺมุนตา (การงานไม่สับสนยุ่งเหยิง)

การงานที่ไม่สับสนยุ่งเหยิงนั้น คือ การที่เราทำงานโดยรู้เวลา ทำงานว่าควรทำอะไรในเวลาไหน โดยทำตามเวลาที่เหมาะสม จึงถือว่าเป็นการทำงานที่ไม่สับสน หรือแม้กระทั่งการประกอบอาชีพการงานก็เช่นเดียวกัน เราต้องรู้จักเวลาที่เหมาะสม คือ ถ้าเราทำงานในเวลาว่างเลยไปแล้ว เราก็จะล้าหลังคนอื่น หรือทำให้เสียงานได้

ดังนั้นฝรั่งจึงกล่าวว่า “คนรวยสร้างโอกาส คนปานกลางรักษาโอกาส คนจนรอโอกาส” หมายถึง การหาโอกาสที่แตกต่างกัน ถ้าเป็น

คนรวยจะรู้จักสร้างโอกาสขึ้น ถ้าเป็นคนระดับปานกลางมักรักษาโอกาสที่มาถึงตนเอง และประการสุดท้าย คนจนมักรอโอกาสให้มาถึงเอง แต่เมื่อโอกาสมาถึงก็ไม่รู้จักใช้โอกาสให้เป็นประโยชน์

ในคัมภีร์อรรถกถา^{๒๕} กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

- **รู้จักเวลาที่เหมาะสม** คือ เราต้องรู้จักสร้างโอกาสเมื่อมันยังมาไม่ถึง หากโอกาสมาแล้วเราก็ต้องรู้จักรักษาไว้ รวมทั้งถ้าโอกาสยังไม่มาและไม่ใช้เวลาที่เหมาะสม เราต้องรอโอกาสที่เหมาะสมกว่า
- **ทำอย่างเหมาะสม** คือ ทำงานที่เหมาะสมกับตนเอง เช่น คนที่อยู่ในทะเลทรายแล้วจะไปประกอบอาชีพเพาะปลูกก็ไม่เหมาะสม หรือคนที่อยู่ในสถานที่ที่มีคนพลุกพล่านก็เหมาะสมกับการค้าขาย
- **ไม่เกียจคร้าน** คือ คนเกียจคร้านนั้นชอบอ้างว่าร้อนไปหนาวไป ยังเข้าเงินไป ค่าไป หิวอยู่ หรืออึดเกินไปก็ไม่ทำงาน เขามีข้ออ้างอยู่มากมาย แต่ผู้ที่ไม่เกียจคร้านจะพยายามทำงานด้วยศักยภาพของตนอย่างเต็มที่
- **มีความขยันหมั่นเพียร** ความขยันหมั่นเพียรกับความไม่เกียจคร้านคล้ายคลึงกัน การที่คัมภีร์อรรถกถากล่าวถึงความขยันหมั่นเพียรอีกครั้งหนึ่งก็เพื่อแสดงว่าเป็นการ

ทำงานด้วยความใส่ใจนั่นเอง หมายความว่า แม้เราจะไม่
เกียจคร้านก็จริง แต่ถ้าทำงานอย่างขอไปที งานนั้นก็ออก
มาไม่ดี ถ้าเราทำงานด้วยความใส่ใจและรวมไปถึงความ
ฉลาดรอบรู้ งานนั้นก็เลยไม่ล้าสนยุ่งเหยิงต่อไป

- **ทำให้งานไม่เสียหาย** คือ การที่เราไม่ทำงานหรือทำงาน
ไม่ดี นับว่าเป็นการทำให้งานเสียหาย และโดยมีสาเหตุ
มาจากความเลื่อมที่พระพุทธรองค์ตรัสไว้ นั่นก็คือ การ
เป็นนักเลงสตรี นักเลงสุรา หรือนักเลงพนัน แม้เราจะ
ทำงานเป็นอย่างดี แต่ถ้าเราเป็นนักเลงในสิ่งเหล่านี้ เราก็
จะพอใจในการเสพสิ่งเหล่านี้ เมื่อเป็นเช่นนั้นงานของเรา
ก็อาจเสียหายได้

นอกจากนั้น พระพุทธรองค์ยังตรัสถึงสัมปทา คือ การถึงพร้อม
๔ อย่าง อันทำให้การงานของเราประสบความสำเร็จ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร
ดังพระพุทธดำรัสว่า อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ (คนขยันย่อมหาทรัพย์ได้)^{๒๖}
ถ้าเราเกียจคร้านอยู่ก็ไม่อาจแสวงหาทรัพย์ใหม่หรือรักษาทรัพย์เก่าได้
อันที่จริงแล้วบุญเก่าที่เราทำมานั้นส่งผลให้เรา มีสติปัญญาดี ไม่พิกุล
พิการ มีหน้าที่การงานดี อยู่ในสถานที่เหมาะสม เพื่อทำให้เราแสวงหา
ทรัพย์ได้

บุญเก่าที่ทำไว้ มิใช่เพื่อให้เราอ้อมองทำอะไรไม่ทำอะไร เพียงรอให้ผลทานส่งผลให้รวยเอง หรือเกิดมารวยแล้วก็ไม่ต้องทำงาน มีทรัพย์สมบัติตลอดไป ซึ่งน้อยคนที่จะเป็นเช่นนั้น และคนที่รวยมากอย่างนั้น อาจไม่สามารถรักษทรัพย์ไว้ได้ตลอดไป เพราะไม่มีปัญญารักษทรัพย์นั่นเอง

เช่นเดียวกันนี้ เราไม่ควรรอให้ทรัพย์นั้นเข้ามาหาตัวเรา แต่เราจะต้องชวนขายเพื่อแสวงหาทรัพย์เหมือนกับราชาสีห์ที่ต้องชวนขายแม่กระทั่งการวิ่งไล่จับกระต่าย ไม่ใช่รอให้กระต่ายน้อยวิ่งเข้ามาหาปากของตัวเอง

๒. อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้วจะต้องรู้จักรักษาเพื่อไม่ให้วิบัติไปด้วยไฟ น้ำ โจร ผู้ปกครองประเทศ หรือทายาทที่ล้างผลาญ

๓. กัลยาณมิตรตตา ความมีมิตรที่ดีงาม คือ การรู้จักคบหาคนดี เพราะมิตรดีมักแนะนำเราทั้งในฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม ให้เราได้รับรู้ถึงความดีทั้งสองฝ่าย แต่มิตรชั่วมักแนะนำให้ทำในสิ่งที่ไม่ดีงาม ให้ใช้จ่ายผลาญทรัพย์ของตน

๔. สมชีวิตา มีความเป็นอยู่พอเพียง ซึ่งก็คือเศรษฐกิจพอเพียงตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสืบทอดไว้ นั่นเอง หมายความว่า เราต้องมีความเป็นอยู่ให้เหมาะสมกับฐานะของตน ไม่ใช่จ่ายจนเกินฐานะ

ทาน (การให้ทาน)

คำว่า ทาน ในภาษาบาลีมีความหมาย ๒ ประการ คือ

๑. วัตถุสิ่งของที่เรานำไปให้แก่บุคคลอื่น เรียกว่า วัตถุทาน

๒. ความตั้งใจในการให้ เรียกว่า เจตนาทาน

ทานในพระสูตรนี้หมายถึง เจตนาในการให้ทาน กล่าวคือ ในขณะที่ให้ทาน เราต้องมีเจตนาและสิ่งของทั้งสองอย่าง ถ้ามีสิ่งของแล้ว ไม่มีเจตนา เราก็ให้ทานไม่ได้ หรือแม้มีเจตนาต้องการจะให้ทาน แต่ถ้าเราไม่มีสิ่งของก็ให้ทานไม่ได้ จึงต้องมีทั้งสองอย่างควบคู่กันไป อย่างไร

ก็ตาม เจตนาสำคัญกว่าสิ่งของ เพราะการให้ทานมีได้ด้วยเจตนาเป็นหลักสำคัญ

นอกจากนั้น ในเวลาที่เราทำบุญ ควรประกอบด้วยจิตโสมนัส กล่าวคือ ก่อนจะให้ ขณะให้ และหลังให้แล้ว เราต้องทวนรำลึกถึงด้วยจิตที่โสมนัสยินดีในกุศลของเรา เจตนาดังกล่าวจึงจะมีกำลังมาก ทั้งนี้เนื่องจากวัตถุทานนั้นเมื่อให้ไปแล้วก็ถือว่าเป็นสมบัติของผู้รับแล้ว แต่เจตนาอันนี้ยังคงอยู่กับเรา

ข้อนี้เปรียบกับการปลูกต้นไม้ ก่อนที่เราจะเริ่มปลูกต้นไม้ เราต้องพรวนดินให้ร่วนเสียก่อน จึงลงมือปลูกได้ เมื่อปลูกต้นไม้แล้ว เราก็ต้องหมั่นดูแลรักษาด้วยการรดน้ำ พรวนดิน กำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ย และปิดกวดหยากไย่เพื่อให้ต้นไม้ได้รับอากาศและแสงแดดที่เพียงพอ ซึ่งเปรียบได้กับการเกิดอปรเจตนา คือ เจตนาหลังจากให้แล้ว

เมื่อเป็นเช่นนั้น ต้นไม้แห่งทานบารมีนี้ก็จะเติบโตขึ้นไปเรื่อยๆ ดังนั้น เมื่อเราทำบุญแล้วจึงควรรำลึกถึงด้วยจิตที่โสมนัสยินดี ยินระลึกถึงบ่อยครั้งเท่าใด เราก็จะได้บุญมากขึ้นเท่านั้น

ตามหลักพระอภิธรรม นอกจากเราจะมีเจตนาให้ทานแล้ว ก็ยังมีเจตสิก (สภาวะปรุงแต่งจิต) อีกดวงหนึ่งเรียกว่า อโลภเจตสิก แปลว่า ความไม่โลภ มีลักษณะไม่ผูกพัน นอกจากนั้น ในบางขณะ เรามีเมตตาต้องการช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลอื่น บางขณะก็เกิดกรุณาคือ รู้สึกสงสารผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เช่น การสงเคราะห์เด็กกำพร้า คนพิการ ผู้สูงอายุ หรือบางขณะก็เกิดมุทิตา เช่น เราเห็นบุคคลอื่นประสบความสำเร็จในกิจที่ดั่งาม หรือกิจที่เป็นไปตามทำนองคลองธรรมอื่นใด ก็มีจิตพลอยยินดี จิตที่เกิดขึ้นนั้นประกอบด้วยมุทิตา จะเห็นได้ว่า คุณธรรมหลายอย่างเกิดขึ้นในขณะให้ทาน คือ ความไม่โลภ เมตตา กรุณา หรือมุทิตาตามสมควร

คุณธรรมเหล่านั้นทำให้จิตของเราผ่องใสในขณะทำบุญ เช่น ในขณะให้ทาน รักษาศีล หรือ เจริญภาวนา บุญกุศลเหล่านั้นไม่มีโทษกับตัวเรา เรามีความสุขใจในขณะทำและให้ผลเป็นความสุขแก่ตัวเอง ทั้งในขณะก่อนทำ ขณะทำ และหลังทำ

การทำความดีต่างกับการทำชั่ว ในขณะที่บุคคลฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เขามักมีจิตใจเศร้าหมอง แม้เขาจะได้รับผลประโยชน์จากการทำชั่วยก็ตาม แต่จิตของเขาต้องรู้สึกเครียด กังวล ไม่สบายใจ และบุคคลอื่นที่อยู่ ในเหตุการณ์หรือได้รู้เรื่องในภายหลัง ย่อมไม่มีจิตที่ประกอบด้วยปีติสมนัสเลย เพราะนั่นเป็นการทำบาปที่มีโทษแก่ตนเองและผู้อื่น

ที่จริงแล้วความชั่วความดีนี้มีได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกหรือความเห็นของเรา แต่ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ทำว่ามีโทษแก่ตนและให้ผลเป็นทุกข์หรือไม่ ถ้าใช่ นี่คือการชั่ว แต่ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่มีโทษและให้ผลเป็นสุข นี่คือการดี ดังคำภีร์อรรถกถาแสดงถึงลักษณะของกุศลว่า

“กุศลมีลักษณะที่ไม่มีโทษ และให้ผลเป็นสุข”^{๒๗}

นั่นก็คือ ขณะทำและหลังทำแล้ว ความดีย่อมไม่มีโทษ คือ ทำให้ใจผ่องใส และให้ผลเป็นความสุขแก่ตน

ส่วนความชั่วนั้นมีก้าวว่า

“อกุศลมีลักษณะที่มีโทษ และให้ผลเป็นทุกข์”^{๒๘}

นั่นก็คือ ขณะทำหรือหลังทำแล้ว ความชั่วย่อมมีโทษ คือ จิตใจเศร้าหมอง และให้ผลเป็นความทุกข์แก่ตน

ดังนั้น การให้ทานจึงเป็นมงคลอันสูงสุดอย่างหนึ่ง ทำให้เราเป็นสุขใจ บุคคลรอบข้างที่ได้เห็นได้ฟังหรืออยู่ร่วมในเหตุการณ์ ก็มีสุขใจไปด้วย

การให้ทานนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เราต้องยินยอมสละทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความเหนื่อยยากให้กับบุคคลอื่น ในคำภีร์ชาดกพระพุทธองค์ตรัสว่า

ทานนฺจ ยฺยทุตฺตญฺจ สมนามหา^{๒๑๙}

“บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า การให้ทานกับการบวชเสมอกัน”

ผู้ที่เข้าสู่สนามรบแล้วคิดว่าจะรักษาชีวิต ย่อมเป็นไปได้ เมื่อตั้งใจว่าจะเข้าสู่สนามรบแล้ว จะต้องยอมสละชีวิต จึงจะเข้าสู่สนามรบได้ ฉะนั้นใด บุคคลผู้ให้ทานก็เช่นเดียวกัน หากคิดว่าเราจะรักษาทรัพย์ของตนเอง และจะให้ทาน ก็ย่อมเป็นไปได้

ในขณะที่ให้ทาน เราได้เปลี่ยนโลกิยทรัพย์ของเราให้เป็นอริยทรัพย์ เป็นเสบียงทิพย์ที่ติดตามเราต่อไป แม้จะเห็นว่าทรัพย์ของเราหมดสิ้นไป แต่ความจริงเราได้ฝากไว้ในธนาคารบุญเพื่ออนาคตของเราเองโดยแท้

การให้ทานเปรียบเสมือนเหมือนน้ำที่ระบายน้ำออกจากสระ ทำให้เกิดการไหลเวียนของน้ำ จึงไม่ทำให้น้ำในสระนั้นเน่าเสีย และเมื่อเกิดการถ่ายเทน้ำเช่นนี้ ก็เป็นเหตุให้น้ำในสระส่วนใหญ่ยังคงใสสะอาดอยู่ได้ต่อไป พระปิตรินิสสัยใหม่ (ฉบับพระวาเสฏฐาภิกขุ หน้า ๑๑๔) นำข้อความจากนิติตาสตรมากล่าวว่า

“การให้ทรัพย์ที่สั่งสมไว้เป็นทาน ชื่อว่ารักษาทรัพย์ เปรียบดังเหมือนน้ำที่ระบายน้ำในสระ ชื่อว่า รักษาสระ”

พระโพธิสัตว์ทั้งหลายได้เริ่มสร้างทานบารมีเป็นลำดับแรก ทั้งนี้เนื่องจากว่าบุคคลที่ยังมีความตระหนี่อยู่ย่อมไม่อาจที่จะบำเพ็ญ ศีลและภาวนาได้ ผู้ที่มีความตระหนี่เห็นแก่ตัวอยู่เป็นอย่างมาก ไม่อาจ สละสมบัติหรือชีวิตได้ เขาย่อมไม่อาจสร้างบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า ได้เลย

ในขณะที่ท่านสุเมธดาบสได้พิจารณาบารมีเพื่อปฏิบัติตนให้บรรลุ เป็นพระพุทธรูปนั้น ท่านเกิดความดำริว่า

“ครั้งนั้นเราค้นหาอยู่ ได้เห็นทานบารมีเป็นลำดับแรก ซึ่งเป็น ทางใหญ่ที่พระโพธิสัตว์ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ในปางก่อนได้อบรม สักสมไว้”^{๓๐}

เมื่อบุคคลนั้นสามารถละความตระหนี่ของตน และขจัดความ รู้สึกเห็นแก่ตัวได้มากเพียงใด เขาย่อมจะสามารถรักษาศีลโดยอดทน ต่อการล่วงเกินของผู้อื่นได้ อีกทั้งอดทนต่อกิเลสเฝ้าชวนเพื่อบำเพ็ญ ภาวนาต่อไปได้

พระโพธิสัตว์ทั้งหลายได้เริ่มบำเพ็ญบารมีด้วยทานบารมีเป็น ลำดับแรก และปิดฉากสิ้นสุดการบำเพ็ญบารมีด้วยทานบารมีเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ยังเห็นแก่ตัวเป็นอย่างมากย่อมไม่อาจบำเพ็ญบารมีอื่น มีการรักษาศีลและการออกจากกามเป็นต้น ดังข้อความว่า

“พระพุทธเจ้าเล่าได้ในอดีตมีมากจุดเม็ดทรายในมหาสมุทร
พระพุทธเจ้าเล่านี้บำเพ็ญทานเป็นเบื้องต้นแล้วได้บรรลุสัมโพธิญาณ”^{๓๑}

บุคคลผู้ที่สร้างบารมีเป็นพระโพธิสัตว์นั้นนับว่าเป็นบุคคล
สาธารณะของโลกอย่างแท้จริง ทรัพย์สมบัติของท่านมิใช่ของตนหากมี
ใครมาขอ ท่านก็พร้อมที่จะให้ทุกอย่าง นอกจากทรัพย์สมบัติแล้วแม้
กระทั่งแขนขาดวงตาของตน ท่านก็สามารถให้ได้ ไม่เพียงเท่านั้น แม้
กระทั่งบุตรธิดาหรือภรรยาของผู้ที่สร้างบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ก็ต้อง
ยอมรับเรื่องนี้ได้ นั่นก็คือจะต้องยอมรับการเสียสละได้ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่สร้างบารมีเพื่อความพ้นทุกข์นั้น แม้มิได้
สร้างบารมีในระดับพระโพธิสัตว์ แต่อย่างน้อยก็เพื่อเป็นเสบียงติดตาม
ต่อไปในสังสารวัฏอันยาวนาน คนเดินทางที่ขาดเสบียงย่อมพบกับความ
อดอยากหิวโหยแน่นอน

ทรัพย์ที่เรามีอยู่นี้ เมื่อเราใช้สอยก็หมดไป อาจจะหมดไป
ด้วยภัย ๕ ประการ เช่น ถูกน้ำพัดไป ถูกไฟเผา ถูกผู้ปกครอง
ประเทศสังหารสมบัติ ถูกโจรปล้น หรือถูกทายาทหลังมรณ
เหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่เนื่องด้วยภัย ๕ ประการ จัดว่าเป็น “สมบัติ
น้ำแข็ง” ที่จะละลายอยู่ตลอดเวลา หรือแม้ทรัพย์จะคงอยู่จนถึงเวลา
เสียชีวิต เราก็นำทรัพย์ติดตามตัวเราไปไม่ได้ จึงเป็นสมบัติน้ำแข็ง
ที่จะละลายในขณะที่เราเสียชีวิตนั่นเอง

แต่ถ้าเรานำทรัพย์นั้นมาให้ทาน ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์หรือพระศาสนา หรือช่วยเหลือชาวโลกด้วยการสงเคราะห์เด็กยากจนและคนพิการ เป็นต้น ทุกอย่างถือว่าเราทำให้ทรัพย์นั้นเป็นสมบัติของเราจริงๆ เป็นเสบียงทิพย์ที่ติดตามเราไปได้จริง

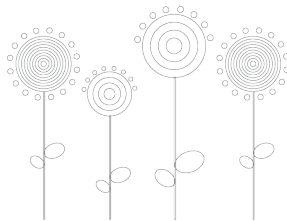
พระพุทธองค์ตรัสเปรียบว่า ทรัพย์ของเรานั้นเหมือนกับสิ่งของที่อยู่ในบ้าน บ้านหลังหนึ่งที่มีไฟไหม้อยู่ นั่น หากเราหยิบสิ่งใดไปได้ สิ่งนั้นก็จะเป็นสมบัติของเรา แต่ถ้าเราหยิบสิ่งใดไปไม่ได้ เราก็เหลือแต่ตัวเปล่า ในกรณีเดียวกัน ทรัพย์ของเราเป็นสิ่งที่เนื่องด้วยภัยทั้ง ๕ ประการ ถ้าเรามีได้นำทรัพย์นั้นไปให้ทาน ก็เหมือนกับเราวิ่งออกจากบ้านตัวเปล่านั่นเอง ทำให้ทรัพย์นั้นไม่อาจติดตามเราไปในภพต่อไปได้ ดังพระพุทธพจน์ว่า

“เมื่อเรือนถูกไฟไหม้แล้ว เจ้าของเรือนขนเอาภาชนะใดออกไปได้ ภาชนะนั้นย่อมเป็นประโยชน์แก่เขา ส่วนสิ่งของที่ยังมิได้ขนออกไปย่อมถูกไฟไหม้ ฉนใด โลกถูกขราและมรณะเผาแล้ว ก็ฉนนั้นควรนำออกด้วยการให้ทาน เพราะทานที่บุคคลให้แล้ว ชื่อว่านำออกดีแล้ว”^{๓๒}

พ่ามีเรื่องเล่าว่า สามิภรรยาคนหนึ่งเดินทางไปเยี่ยมญาติที่ต่างหมู่บ้าน ทั้งสองคนเห็นว่าหมู่บ้านญาตินั้นไม่ไกลมากนัก สามารถเดินทางไปถึงภายในเวลาเช้า จึงไม่ได้นำเสบียงติดตัวไป เมื่อเดินทางไปถึงทางสองแพร่ง จึงเลี้ยวไปทางซ้าย แต่กลับหลงทางอยู่ในป่า พวกเขาพบต้นไม้ต้นหนึ่งคล้ายกับต้นมะพร้าว แต่ไม่รู้ชื่อต้นไม้ จึงนั่งพักชั่วคราวแล้วปีนขึ้นไปปลิดผลไม้ที่ตนคิดว่าเป็นมะพร้าว พวกเขาทั้งแบกทั้งหามโดยคิดว่าเมื่อเราหิวเมื่อใดก็ค่อยทุบผ่ากิน

เมื่อเดินทางต่อไป ผลไม้ที่คิดว่าเป็นมะพร้าวนั้นก็หนักขึ้นเรื่อยๆ แดดก็ร้อน ความหิวความกระหายก็รุนแรงมากขึ้น ทั้งสองคนก็ตกลงทุบผ่าผลไม้ แต่ปรากฏว่ากลายเป็นผลไม้ประเภทหนึ่งที่มีแต่เปลือก ไม่มีเนื้อหรือน้ำ ทั้งสองคนก็ยังหิวกระหายมากขึ้น พวกเขาเดินทางต่อไปจนกระทั่งมืดค่ำลง หลังจากนั้นก็ได้ยินเสียงสัตว์ร้องและพบกับเสือร้าย ทั้งสองคนได้ถูกเสือจับกิน ไม่อาจเดินทางไปถึงบ้านญาติ

คำอุปมาในเรื่องนี้ คือ :-

- * การไม่นำเสบียงอย่างเพียงพอติดตามตัวไป เหมือนการไม่ให้ทาน
- * การเลี้ยวซ้ายผิดเหมือนการประพตติผิดศีล
- * การไปนอนพักผ่อนพักใต้ต้นไม้ที่ตนไม่รู้จัก เหมือนการอยู่ในภพมนุษย์ที่มีคุณค่า คือ เราเกิดเป็นคนได้พบพระพุทธศาสนา สามารถบำเพ็ญบุญด้วยการให้ทาน รักษาศีล และปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญภาวนาทั้งสมถะและวิปัสสนา
- * ผลไม้ที่ทั้งสองคนทั้งแบกทั้งหาม แต่ไม่มีเนื้อหรือน้ำ เหมือนลางยศสรรเสริญ ซึ่งเราคิดว่าเป็นแก่นสารของชีวิต แต่วันหนึ่งย่อมเสื่อมไปตามกาลเวลา
- * การได้พบเลื้อร้ายและถูกเลื้อกิน เหมือนการตกบាយภูมิ ๔ คือ ไปเกิดในนรก เกิดเป็นเปรต อสุรกาย หรือสัตว์เดรัจฉาน ตามกำลังบาป

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า การให้ทานเป็นมงคลอันสูงสุดอย่างหนึ่ง

ธมฺมจริยา (การประพฤติธรรม)

การประพฤติธรรมในที่นี้คือ การทำคุณงามความดี หมายถึง
กุศลกรรมบถ หรือทางแห่งความดี ๑๐ จำแนกเป็น :-

๑. กายสุจริต ๓ คือ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และ
ประพฤติดินในกาม

๒. วาจาสุจริต ๔ คือ งดเว้นจากวาจาสุจริต ได้แก่ การพูดเท็จ
พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ

๓. มโนสุจริต ๓ คือ

ก. อนริชฌา ความไม่ละโมภ คือ ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมโลก ไม่คิดเบียดเบียนเอาเปรียบคดโกงผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นด้วยเวลาหรือวัตถุสิ่งของ

ข. อัพยาปาหะ ความไม่ผูกโกรธ คือ การรู้สึกริษยาไม่เมตตาที่ปรารถนาดีต่อผู้อื่นอย่างจริงใจ ปลอ่ยวางความผูกโกรธทุกอย่าง ให้อภัยทุกคนที่ล่วงเกินเรา

ค. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ คือ การเชื่อบาปบุญคุณโทษ เชื่อกฎแห่งกรรม

มโนสุจริต ๓ อย่างเป็นคุณความดีประจำใจจึงเรียกว่า “คุณธรรม” เมื่อเราทำดีแล้วก็จะส่งผลต่อ “จริยธรรม” คือ ความประพฤติดีทางกาย และวาจาอีกด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าว การประพฤติธรรมคือกุศลกรรมบถ ๑๐ อันได้แก่คุณธรรมและจริยธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก และเป็นมงคลอันสูงสุดอย่างหนึ่งที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้

ฅาตกานํ สงคโห
(การสงเคราะหฺญาติ)

การสงเคราะห์ญาติเป็นมงคลประการหนึ่ง เพราะญาติพี่น้องเป็น
บุคคลร่วมสายโลหิตของเรา มีความใกล้ชิดมากกว่าบุคคลอื่น และมีส่วน
ช่วยเหลือเรามาก่อน เราจึงต้องตอบแทนพวกเขา

การสงเคราะห์นี้ก็เหมือนกับการสงเคราะห์ที่ได้กล่าวไว้แล้ว
ในเรื่องการสงเคราะห์บุตรภรรยา คือเป็นการให้ (ทาน) การกล่าววจา
ที่ไพเราะน่าฟัง (เปยยวาจา) การช่วยเหลือในหน้าที่การงาน (อรรถจริยา)
การวางตัวเสมอกัน (สมานัตตตา)

อย่างไรก็ตาม พระพุทธองค์มิได้หมายถึงการสงเคราะห์ญาติพี่น้องเพียงอย่างเดียว ตามหลักของพระพุทธศาสนา สัตว์โลกทั้งหมดถือเป็นญาติพี่น้องกัน ดังพระพุทธพจน์ในสังยุตตนิกายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้ไม่เคยเป็นมารดาโดยกาลนานนี้ มิใช่หาได้ง่าย”^{๓๓}

คนที่ไม่เคยเกิดเป็นมารดาบิดากันนั้น เป็นบุคคลที่หาได้ยากมากในสังสารวัฏอันยาวนานนี้ แม้คนที่ไม่เคยเกิดเป็นพี่น้องกัน เป็นต้น ก็หาได้ยากเช่นเดียวกัน พระพุทธองค์ตรัสว่า แม้กระทั่งน้ำปลายเข็มไปจุ่มลงบนแผ่นดินที่ใดก็ตาม สถานที่นั้นเป็นที่ที่เราได้เคยนอนตายมาก่อน และโลกนี้กว้างใหญ่ขนาดไหน สถานที่ที่เราเคยนอนตายมีมากเพียงใด ดังนั้น เหล่าสัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นญาติพี่น้องเกี่ยวดองกันจึงไม่มีเลย

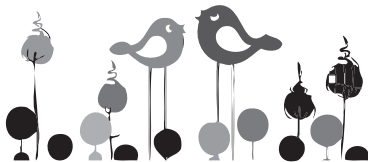
ด้วยเหตุนี้ การสงเคราะห์ญาติจึงหมายถึงการสงเคราะห์เพื่อนร่วมโลกอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นประชากรชาวไทย รวมไปถึงบุคคลที่มีอยู่ในโลกนี้ ตามหลักพระพุทธศาสนากล่าวว่าคนในแผ่นดินทั้งสิ้นเป็นญาติพี่น้อง แม้ว่าจะไม่ใช่ญาติพี่น้องในภพนี้ก็ถือว่าเป็นญาติพี่น้องในภพก่อนๆ ได้เหมือนกัน

ในคัมภีร์ทิโตนเทศกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“การนับว่าผู้นี้เป็นพวกเราหรือพวกอื่น เป็นความเห็นของคนใจแคบ ผู้มีใจกว้างขวางย่อมถือว่า ผู้อยู่เหนือพสุธาทั้งหมดเป็นพวกเดียวกัน”^{๓๔}

ดังนั้น การสงเคราะห์ญาตินี้จึงนับว่าไม่เพียงเป็นญาติพี่น้องของตน แต่ยังรวมไปถึงเพื่อนร่วมโลกอีกด้วย และเมื่อเราได้สงเคราะห์หมู่ญาติเช่นนี้ ก็จะก่อให้เกิดมงคลกับตัวเรา

ขณะที่เราสงเคราะห์บุคคลเหล่านั้น เราจะรู้สึกสุขสบายใจ ในขณะนั้นบุคคลรอบข้างผู้ที่พบเห็นหรือได้ยิน ก็มีความสุขสบายใจไปด้วย และจะทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่โลกนี้ต่อไป

อนวชฺชานิ กมฺมานิ (การทำงานที่ปราศจากโทษ)

การทำงานที่ปราศจากโทษ หมายถึง การทำงานที่ไม่มีโทษอย่างใด
อย่างหนึ่งในโทษ ๔ ประการ^๕ คือ

๑. อัตตานุวาทภัย โทษคือการตำหนิตนเอง หมายความว่า
เมื่อเราทำผิดศีล จะทำให้เราตำหนิตนเอง แม้บุคคลอื่นจะไม่รู้ แต่เราก็
รู้อยู่เอง และไม่เคารพตนเองเพราะการทำผิดศีล

๒. ปรานุวาทภัย โทษคือการตำหนิของผู้อื่น หมายความว่า เมื่อ
บุคคลอื่นรู้แล้วก็จะตำหนิเราต่อมา

๓. ทันทภัย โทษคืออาชญา เป็นการผิดกฎหมายทางบ้านเมือง หมายความว่า เมื่อเราทำผิดแล้วก็ต้องถูกปรับบ้าง ถูกจองจำบ้าง หรือ ถูกประหารชีวิตบ้างตามสมควรแก่โทษานุโทษของตน

๔. ทุกติภัย โทษคือการเกิดในอบายภูมิ ๔ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย หรือสัตว์ดิรัจฉาน

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงแนะนำว่า ไม่ว่าเราจะประกอบ การงานอะไรก็ตาม ควรให้การทำงานนั้นหลีกเลี่ยงจากโทษทั้ง ๔ ประการ คือ เราต้องไม่รู้สึกลำบากใจตัวเอง ไม่ถูกผู้อื่นตำหนิ ไม่ผิดกฎหมาย และทำให้ เราต้องไปเกิดในทุกคติต่อไป

การไม่กระทำความผิดเช่นนี้ยังรวมไปถึงเป็นการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การช่วยเหลือสังคมของตน ประเทศชาติ หรือสังคมโลก ก็นับว่าเป็นการทำงานที่ปราศจากโทษ

ก่อนที่พระพุทธองค์จะมาตรัสรู้ในภัทรกัปนี้ ได้มีมหาชนผู้หนึ่งชื่อว่า ฆมาณพ เป็นบุคคลที่มีจิตใจกว้างขวาง ยินดีช่วยเหลือผู้อื่น ท่านได้ รวบรวมสมัครพรรคพวกอีก ๓๒ คนโดยมีท่านเป็นหัวหน้า ได้ปรึกษากันในการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับประเทศชาติ เริ่มจากการปรับพื้นดิน ให้ส่วมาเสมอ ปลูกต้นไม้ สร้างสะพาน ขุดบ่อน้ำ ช่วยเหลือคนยากจน ดังนี้เป็นต้น ท่านเป็นเศรษฐีคนหนึ่งจึงบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชาวบ้านใน หมู่บ้านของท่านก่อน หลังจากนั้นจึงขยายถึงนครที่ท่านอยู่ด้วย

แต่กำหนดของหมู่บ้านรู้สึกริษยาท่าน เข้าใจว่าท่านชองสุมผู้คน เพื่อจะแย่งอำนาจ จึงได้ส่งคนไปทูลพระราชาว่า มขมาณพบกับเพื่อน ๓๒ คน รวมเป็น ๓๓ คน คนกลุ่มนี้คือโจรที่ชองสุมผู้อื่นเพื่อเป็น กบฏต่อแผ่นดิน และโทษกบฏในสมัยนั้นคือการประหารชีวิตโดยให้ช้าง เหยียบ

พระราชาทรงหลงเชื่อคำเพ็ดทูล จึงรับสั่งให้ราชบุรุษไปจับตัว คนทั้งหมด แล้วให้นอนบนพื้นเพื่อให้ช้างเหยียบ ฝ่ายมขมาณพก็เตือน สหายให้ระลึกถึงศีลของตนและแม่เมตตาให้กับช้างและพระราชา ช้างจึงไม่ยอมเหยียบ เมื่อมีคำสั่งให้จุดไฟเผา พอพวกเขาแม่เมตตา ไฟ ก็ดับ ไม่ว่าจะจุดอย่างไรไฟก็ไม่ติดอีก

พระราชาทรงสงสัยเรื่องนี้ จึงส่งราชบุรุษไปถามก็ได้ความจริง ว่า บุคคลนี้คนที่ทำสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ไม่ใช่กบฏต่อ แผ่นดิน พระองค์ได้รับสั่งให้ปล่อยมขมาณพและสหายทั้งหมด และ ถอดยศกำนันให้เป็นทาสของมขมาณพ

หลังจากนั้นท่านได้บำเพ็ญประโยชน์เช่นนี้ต่อไปจนกระทั่งหมด อายุขัย ได้ไปเกิดเป็นพระอินทร์ และด้วยกุศลดังกล่าวนี้ เมื่อพระพุทธเจ้า ได้เสด็จอุบัติขึ้นในวัฏภพนี้ พระองค์ได้มาฟังธรรม เมื่อพบพระพุทธเจ้า เป็นครั้งที่สอง ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน

นี่เป็นอานิสงส์ของท่านที่ได้บำเพ็ญประโยชน์แก่แผ่นดิน แต่อาจจะมีบาปมีเกาของท่านที่ได้เคยปฏิบัติธรรมในภพก่อนๆ อีกด้วย ซึ่งในคัมภีร์มีได้กล่าวไว้ ดังนั้นการทำงานที่ปราศจากโทษจึงถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นมงคลอันสูงสุดอย่างหนึ่ง เมื่อเราให้ท่าน รักษาศีล เจริญภาวนา บำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านเช่นนี้ ก็นับว่าได้บำเพ็ญมงคลอันสูงสุดแก่ตัวเรา

อารตี วิรติ ปาปา (การอดใจไม่กระทำความบาป)

หลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสถึงมงคลที่ควรกระทำในคาถาก่อนๆ มีการให้ทาน การประพฤติธรรม การสงเคราะห์ญาติ และการทำงานที่ปราศจากโทษ ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงตรัสถึงมงคลนี้เพื่อแสดงถึงสิ่งที่ไม่ควรทำ

การกระทำของเรานั้น บางอย่างเป็นสิ่งที่ควรทำ เช่น การคบแต่บัณฑิต การบูชาผู้ที่ควรบูชา การอยู่ในสถานที่เหมาะสม เป็นต้น จนถึงการทำงานที่ปราศจากโทษ เหล่านี้เป็นการทำสิ่งที่ควรทำ จัดเป็นมงคล

นอกจากนั้นแล้ว แม้การไม่ทำสิ่งที่ไม่ควรทำก็เป็นมงคลเช่นเดียวกัน ก็คือการอดใจไม่กระทำความบาป

คำว่า บาป มีความหมายตามรากศัพท์ว่า **“สภาวะทำให้ตนตกต่ำ”** หมายความว่า บาปนั้นทำให้เราตกต่ำ ผู้ที่ทำบาปทางกาย วาจา ใจ ด้วยการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ พุศฺเห็จ เป็นต้น ก็จะทำให้คุณธรรมของเขาตกต่ำลง คนที่ฆ่าสัตว์นั้น ใจของเขาในขณะที่ฆ่าสัตว์ประกอบด้วยอกุศลคือโทสะเป็นหลัก ส่วนการลักทรัพย์อาจเกิดมาจากความโลภหรือความโกรธตามสมควร ดังนี้ เป็นต้น

ในขณะที่ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ พุศฺเห็จ เป็นต้นเหล่านี้ จิตเกิดความเศร้าหมอง เขาทำให้ตนเองตกต่ำอยู่เสมอ คุณธรรมประจำใจย่อมไม่เกิดขึ้น คือ ขณะนั้นเขาไม่มีเมตตาหรือกรุณา มีแต่ความโลภหรือความโกรธที่ครอบงำจิตอยู่ แม้ความดีอื่นๆ คือ ทาน คีล และภาวนา ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้

ด้วยเหตุนี้ บาปจึงเป็นสภาวะที่ทำให้ตกต่ำ ในขณะที่ทำบาปจิตของเรารู้สึกเศร้าหมอง ต่ำหนืดตนเอง และเป็นที่ต่ำหนืดของบุคคล ผู้ใคร่รู้ได้เห็นเรื่องนั้น นอกจากนั้น หลังจากเสียชีวิตแล้วก็ยังไปตกอบาย ได้รับทุกข์อีกด้วย ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสสอนให้หลีกเลี่ยงจากการทำบาป

ในคัมภีร์มูลาณณาสกั สัลเลขสูตร พระพุทธองค์ตรัสถึงการหลีกเลี่ยงจากการทำบาปทางใจ รวมไปถึงทางกายและวาจาอีกด้วย ในเบื้องต้นนั้น เราต้องรู้จักหลีกเลี่ยงจากการทำบาปทางใจเสียก่อน เพราะเมื่อใจไม่คิดทำบาปแล้ว เราก็จะไม่ทำความผิดทางกายหรือวาจา ด้วยอำนาจของจิตที่ตั้งไว้ดีแล้ว ดังข้อความว่า

“จุนทะ ตถาคตกล่าวว่า แม้เพียงการเกิดจิตคิดถึงกุศลธรรม ก็มีอานิสงส์มากแล้ว จะป่วยกล่าวไปถึงการทำกุศลทางกายและวาจา ดังนั้น เธอพึงยังจิตให้เกิดขึ้นว่า แม้บุคคลเหล่านั้นจะเป็นผู้เบียดเบียน อยู่ แต่เราทั้งหลายจะไม่เป็นผู้เบียดเบียน แม้บุคคลเหล่านั้นจะเป็นผู้ฆ่า สัตว์อยู่ เราทั้งหลายจะหลีกเลี่ยงจากการฆ่าสัตว์”^{๓๖}

ดังนั้น ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ตรัสให้เราอดใจ ไม่ทำบาป เริ่มตั้งแต่ทางใจเป็นเบื้องต้นก่อน ถ้าเราอดใจได้แล้ว ก็จะไม่ทำบาปทางกายและทางวาจาแน่นอน

โดยสรุปแล้วการอดใจไม่ทำบาปนี้คือการหลีกเลี่ยงจาก กายทุจริต ๓ คือ การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และประพฤตินิโคตนาในกาม หลีกเลี่ยงจากวจทุจริต ๔ คือ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูด คำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ และหลีกเลี่ยงจากมโนทุจริต ๓ คือ ความละโมภ ความผูกโกรธ และความเห็นผิด

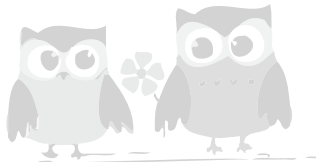
การที่บุคคลจิตใจไม่กระทำความชั่ว หรือหลีกเลี่ยงจากการกระทำความชั่ว ไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือวาจา ตามหลักของพระอภิธรรมแล้ว บุคคลเหล่านั้นประกอบด้วยหิริ คือ ความละอายต่อบาป และโอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อผลบาป ธรรมทั้งสองอย่างนี้เรียกว่า โลกपालธรรม คือ ธรรมคุ้มครองโลก ทำให้ชาวโลกอยู่ร่วมกันอย่างสงบร่มเย็น ถ้าชาวโลกคิดทำบาปทางกาย วาจา ใจ เบียดเบียนผู้อื่นด้วยการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น ชาวโลกหรือสังคมในโลกมนุษย์ก็จะอยู่อย่างเป็นทุกข์ เราต้องปิดประตูบ้าน ต้องมีอาวุธ มีมิดหรือปืนไว้ในบ้านเพื่อป้องกันโจรผู้ร้าย แต่หากชาวโลกหลีกเลี่ยงจากบาปได้ เราก็จะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบร่มเย็น

มวลมนุษยชาติต่างกับสัตว์ดิรัจฉานที่เห็นผู้อื่นเป็นอาหาร เราอยู่ในสังคมด้วยความสงบร่มเย็น ด้วยความคิดที่เกื้อกูลมีไมตรีจิตต่อกัน ไม่ใช่อยู่อัดแน่นกันเพื่อที่จะเอารัดเอาเปรียบ เห็นอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหยื่อ แต่คบหาสมาคมด้วยความรู้สึกที่มีเมตตาจิตต่อกัน

ตามหลักศาสนาพุทธ พระพุทธองค์ตรัสถึงเมตตา คือ เราต้องรู้สึกว่าบุคคลอื่นรวมเป็นหนึ่งในกับตัวเรา สามารถทำลายกำแพงกั้นระหว่างเรากับผู้อื่นได้ เหมือนน้ำผสมนมที่รวมเป็นหนึ่งเดียว ถ้าฝ่ายหนึ่งมีเจตนาเช่นนั้น แต่อีกฝ่ายหนึ่งคิดที่จะเอารัดเอาเปรียบหลอกลวงผู้อื่น สังคมมนุษย์ก็จะไม่มีความสุข

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสถึงhiriและโอตตปปะทั้งสองอย่างเป็นโลกपालธรรม คือ ธรรมคุ้มครองรักษาชาวโลกไว้ให้ร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งก็คือการหลีกเลี่ยงจากบาปนั่นเอง

ถ้าชาวโลกต่างเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ เห็นอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหยื่อแล้วคดโกงหลอกลวงข่มขู่ผู้อื่น สังคมมนุษย์ก็จะวุ่นวายไม่มีที่สิ้นสุด สงครามในประเทศต่างๆ มีสาเหตุมาจากความโลภและความโกรธ ซึ่งก็คือการไม่หลีกเลี่ยงจากการทำบาปนั่นเอง

มชชปนา สบอบโม (การระวังตนห่างจากการดื่มน้ำเมา)

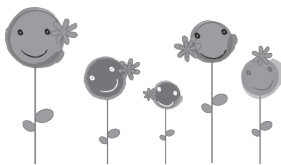
คำว่า น้ำเมา ไม่ใช่หมายถึงสุราอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงสิ่ง
เสพติด ยาเสพติด อาหารหรือสิ่งอื่นๆ ที่ทำให้เราขาดสติสัมปชัญญะได้

น้ำเมาหรือยาเสพติดทั้งหมดนี้ทำให้บุคคลขาดสติสัมปชัญญะ
และเมื่อนั้นย่อมไม่สามารถทำประโยชน์อย่างใดได้ คือ ไม่คิดที่จะทำ
ประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ นอกจากนั้นแล้ว
ยังเป็นสิ่งที่มีโทษอีกด้วย ดังนั้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นข้อห้าม และเป็นสิ่งที่
ผิดกฎหมาย ตามกฎหมายของทุกประเทศมีข้อห้ามยาเสพติดเหมือนกัน
ทั้งสิ้น ก็เพราะว่ามีโทษนั่นเอง

พระพุทธองค์ตรัสถึงโทษของการดื่มน้ำเมาซึ่งรวมถึงยาเสพติดไว้ ๖ ประการ^{๓๗} คือ

๑. ทำให้เสียทรัพย์
๒. ก่อการทะเลาะวิวาท
๓. ทำให้เกิดโรคในร่างกาย
๔. ทำให้เสียชื่อเสียง
๕. ทำให้ไม่รู้จรรยาด้วยการแสดงอวัยวะที่ไม่เหมาะสม
๖. ทอนกำลังปัญญา คือ ทำให้ขาดสติปัญญา ไม่รู้เหตุไม่รู้ผล ไม่รู้สิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ

การดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดทุกชนิดจึงเป็นสิ่งพึงหลีกเลี่ยง เนื่องจากเหตุผลดังกล่าวมานี้ และที่สำคัญคือ หนึ่งในศีลห้าที่เป็นศีลประจำโลกนั้น ข้อสุดท้ายคือไม่ดื่มสุราและสิ่งเสพติด เพราะนำมาซึ่งความประมาท อันถือเป็นข้อที่สำคัญที่สุดในศีลห้าข้อนั้นด้วย ดังนั้น การไม่ดื่มสุราและสารเสพติดจึงถือเป็นมงคลสูงสุดประการหนึ่ง

อุปมาโท ฐมเมสุ (การประพัตติตนไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย)

ข้อนี้หมายความว่า คนทั่วไปต้องประกอบอาชีพการงาน แสวงหาทรัพย์เพื่อเลี้ยงดูตนเอง ครอบครัว ญาติพี่น้อง สิ่งที่เราผลิตเพลลินในแต่ละวันมักเป็นหน้าที่การงานบ้าง ทรัพย์สมบัติที่เราหามาได้แล้วหรือกำลังจะได้ต่อไปบ้าง ถ้าเราคิดว่าเงินทองหรือทรัพย์สมบัติเหล่านี้มีค่าต่อเรา และพยายามครุ่นคิดกระทำการสิ่งต่างๆ หมกมุ่นอยู่กับหน้าที่การงานหรือทรัพย์สมบัติเหล่านั้น ก็จะทำให้เกิดความประมาทในธรรมทั้งหลาย

ถึงแม้เราจะทำงานตามหน้าที่ แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็ไม่ควรประมาทในธรรมทั้งหลาย ธรรมดังกล่าวนี้ไม่เพียงกล่าวถึงการให้ทาน และรักษาศีล ยังรวมไปถึงภาวนาอีกด้วย นั่นก็คือ การระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยบ้าง การแผ่เมตตาบ้าง การระลึกถึงความตาย (มรณานุสติ) บ้าง การเจริญสติปัฏฐานบ้าง รวมไปถึงสมถะและวิปัสสนาทั้งหมด ก็จัดว่าเป็นธรรมทั้งสิ้น

ผู้ที่เพเลิดเพลินอยู่กับหน้าที่การงานหรือการแสวงหาทรัพย์ ชื่อว่าผู้ประมาท พระพุทธองค์ตรัสว่าผู้ประมาทเหมือนคนตาย ผู้ไม่ประมาทเหมือนผู้มีชีวิตอยู่ ดังข้อความว่า

“ความไม่ประมาทเป็นทางแห่งความไม่ตาย ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย บุคคลผู้ไม่ประมาทย่อมไม่ตาย บุคคลผู้ประมาทแล้วเหมือนคนตาย”^{๓๘}

ดังนั้น ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย คือ ทาน ศีล ภาวนา จึงเป็นมงคลอย่างหนึ่งที่ทำให้เราเป็นบุคคลผู้มีชีวิตอยู่ในหนทางแห่งธรรมะเพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์อย่างแท้จริง เพราะถ้าเราประมาทอยู่เราก็ไม่ต่างกับคนตายแล้ว เพราะกาลเวลาดึงเราไปสู่ความแก่ ความเจ็บ และความตายอยู่เสมอ ดังพระพุทธพจน์ว่า

“กาลเวลาย่อมกลืนกินเหล่าสัตว์ทั้งปวงพร้อมกับตนเอง ส่วนผู้ใดกินกาลเวลาได้ ผู้นั้นชื่อว่าเผาตัดหน้าที่เผาเหล่าสัตว์ได้แล้ว”^{๓๙}

กาลเวลาเป็นสิ่งที่ล่วงเลยไปตลอดเวลา มันทินตัวเองอยู่เสมอ คือ วินาทีกินนาที นาทีกินชั่วโมง ชั่วโมงกินวัน วันกินเดือน เดือนกินปี และมันทินเหล่าสัตว์ คือ นำไปสู่ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ไม่ว่าเราจะว่างหรือไม่ว่าง ชอบหรือไม่ชอบ ก็ต้องถูกดึงไปสู่สภาวะเหล่านั้น

จะเห็นได้ว่า ความเสื่อมโทรมของร่างกายเกิดขึ้นแก่เราอยู่ทุกขณะ แม้จะรักษาโรคได้แล้ว ก็ไม่มีหมอคนใดรับรองได้ว่าเราจะไม่เป็นโรคนั้นหรือโรคอื่นอีก เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไปที่ต้องเจ็บป่วย

เมื่อเราเกิดแล้วก็ต้องแก่ทันที เด็กที่เกิดมาหนึ่งวัน คือแก่ขึ้นหนึ่งวัน เกิดมาหนึ่งปี ก็แก่หนึ่งปี เด็กแก่ขึ้น ผู้ใหญ่แก่ลง และเมื่อถึงเวลาอันควร เราก็ต้องตาย ทั้งที่จริงๆ แล้วเราตายอยู่ทุกขณะ เพราะรูปนามเกิดดับตลอดเวลา จิตเกิดดับแสนโกฏีขณะในเวลาเพียงลัดนิ้วมือเดียว ส่วนรูปเกิดดับช้ากว่าจิตประมาณ ๑๗ เท่า ดังนั้น ความไม่ประมาทในธรรมจึงนับว่าเป็นมงคลที่สำคัญอย่างหนึ่งในเรื่องนี้

ตามหลักของพระอภิธรรม ความไม่ประมาทในธรรมก็คือสตินั่นเอง เป็นสติที่รับรู้รูปนามในปัจจุบันตามหลักของการเจริญสติปัฏฐาน หรือเป็นสติที่ระลึกถึงทาน ศีล สมณาวนา หรือวิปัสสนาภาวนา ก็ถือว่า เป็นสติเช่นเดียวกัน

พระพุทธองค์ตรัสถึงความสำคัญของสติว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวสติว่ามีประโยชน์ในที่ทั้งปวง”^{๔๐}

ข้อนี้หมายความว่า ในการปฏิบัติธรรมนั้น สติเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ไม่ว่าเราจะให้ทาน รักษาศีล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเจริญภาวนา ก็จะต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา หากเราไม่มีสติ กุศลธรรมก็เกิดขึ้นไม่ได้ นั่นเป็นเพราะเรามีความประมาทนั่นเอง

บางคนพูดว่าตนไม่ว่างปฏิบัติธรรม สวดมนต์ เจริญวิปัสสนา หรือแผ่เมตตา แต่ถ้าเรารู้จักหาเวลา ก็มีเวลาว่าง นั่นคือ ถ้าเราไม่หาเวลาว่าง เราก็จะไม่ว่างทำความดี การที่เราไม่ว่างทำความดีนี้ก็คือความประมาทในชีวิต

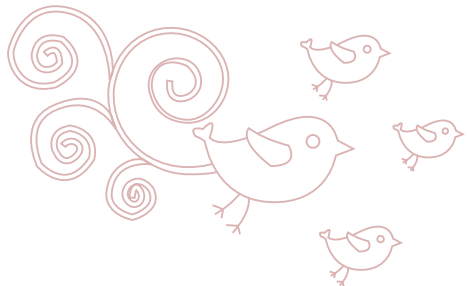
คนทั่วไปไม่คิดว่าชีวิตนี้สั้น จึงเพเลิดเพลินมัวเมาอยู่กับวัยหนุ่มสาว ชีวิต และทรัพย์สมบัติ แต่การที่ได้มาพึงธรรมและปฏิบัติธรรมเป็นความไม่ประมาทในธรรม เพราะการพึงธรรมก็เป็นภาวนาอย่างหนึ่ง

การที่พระพุทธองค์ตรัสว่า สติเป็นสิ่งที่จำเป็นในธรรมทุกอย่างนั้น ก็เนื่องจากว่า ทาน ศีล ภาวนา จะเกิดไม่ได้เลยหากเราไม่มีสติ และเมื่อเรามีสติคือความไม่ประมาท กุศล ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา จึงเกิดขึ้นได้

อหิงสา อินทรีย์ (สภาวะเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน) มี ๕ อย่าง
คือ

๑. ศรัทธา ความเชื่อมั่นกรรมและผลกรรม และเลื่อมใส
พระรัตนตรัย
๒. วิริยะ ความเพียร
๓. สติ ความระลึกได้
๔. สมาธิ ความตั้งมั่น
๕. ปัญญา การหยั่งเห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง

ในบรรดาอินทรีย์ทั้ง ๕ เหล่านี้ ศรัทธากับปัญญาอาจยิ่งหย่อน
กว่ากันได้ คืออาจมีความไม่สมดุลกัน บางครั้งถ้าศรัทธามากก็เป็นความ
เชื่องมลาย หรือถ้าปัญญามากกว่าศรัทธาก็ทำให้เกิดความคิดพิจารณา
หาเหตุผลมากจนเกินไป แต่ปัญญาที่คิดนึกนี้มีใช่ปัญญาอย่างแท้จริง
แต่เป็นเพียงทฤษฎีคือความเห็นผิดเท่านั้น มิได้หมายถึงปัญญาที่เป็นหนึ่ง
ในอินทรีย์ ๕ ซึ่งจะเป็นปัญญาได้ต้องรู้แจ้งเข้าใจสภาวะธรรมตามความ
เป็นจริงเท่านั้น

นอกจากนั้น วิริยะกับสมาธิก็เช่นกัน อาจยิ่งหย่อนกว่ากันได้ ถ้าวิริยะมากกว่าสมาธิ ผู้ปฏิบัติจะรู้สึกฟุ้งซ่าน หรือถ้าสมาธิมากกว่าวิริยะ เขามักรู้สึกง่วงนอน สมาธิเช่นนี้ก็ยังไม่ใช่ว่าสมาธิที่มีกำลังอย่างแท้จริง เป็นเพียงเอกัคคตาเจตสิก คือเจตสิกดวงหนึ่งซึ่งทำให้เรารับอารมณ์เดียว แต่ยังไม่มีความถึงภาวะที่เรียกว่าสมาธิ

สมาธิ มีความหมายว่า สภาวะตั้งไว้ดี คือ ตั้งจิตไว้ให้ปราศจากนิวรณ์ และตั้งไว้สมดุลกัน คือ ตั้งอินทรีย์ให้สมดุลกัน

ด้วยเหตุนี้ อินทรีย์ทั้งสี่คือ ศรัทธากับปัญญา สมาธิกับวิริยะ อาจยิ่งหย่อนกว่ากันได้ แต่สติมิได้เป็นเช่นนั้น ไม่มีสภาวะยิ่งหย่อนกว่าธรรมอื่น แต่เป็นสภาวะที่มีได้ในธรรมทุกอย่าง คือ เป็นสภาวะปรับศรัทธากับปัญญาให้สมดุลกัน และปรับสมาธิกับวิริยะให้สมดุลกัน ดังนั้น พระพุทธองค์จึงเรียกละตินี้ว่าเป็นความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย

ในสมัยที่พระพุทธองค์ดำรงพระชนม์อยู่ ทุกวันหลังจากที่เสด็จกลับจากบิณฑบาต พระองค์จะล้างพระบาทที่หน้าพระคันธกุฎีแล้ว มักตรัสพระดำรัสบทหนึ่งคือเรื่องของสติว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงบำเพ็ญไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้วยความไม่ประมาทเถิด”^{๔๑}

นั่นก็คือ ตลอด ๔๕ พรรษาของพระพุทธองค์ ได้ทรงเน้นถึงความไม่ประมาทในไตรสิกขา ซึ่งก็คือความไม่ประมาทในธรรมนั่นเอง

การไว (ความเคารพ)

ตั้งแต่คาถาที่ ๑ ถึงคาถาที่ ๖ พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงมงคล คือ การไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต และการบูชาผู้ที่ควรบูชาเป็นต้น จนถึงการอดใจไม่กระทำความผิด การระวังตนห่างจากการดื่มน้ำเมา และการประพฤติตนไม่ประมาทในธรรม ผู้ที่ประพฤติมงคลเหล่านี้นับว่าเป็นคนดีในสังคม เป็นผู้ดำเนินไปในหนทางแห่งความดีแล้ว

หลังจากนั้น พระพุทธองค์ทรงประสงค์จะแสดงทางแห่งความดีที่สูงขึ้นกว่าที่ได้ตรัสไว้ จึงได้ตรัสคาถาที่ ๗ ต่อไปว่า การไว จ เป็นต้น

ความเคารพ หมายถึง การอ่อนน้อมถ่อมตน โดยแสดงความ
 นอบน้อมต่อบุคคลผู้ที่สูงกว่าตนโดยวัยวุฒิคืออายุ เพราะบุคคลเหล่านั้น
 มีอายุสูงกว่าตน คืออายุคราวเดียวกับพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือพี่
 เราควรให้ความเคารพบุคคลเหล่านั้นโดยวัยวุฒิ เหมือนกับที่เราแสดง
 ความเคารพต่อญาติพี่น้องที่สูงวัยกว่าตัวเรา นอกจากนั้นยังหมายถึง
 ความเคารพต่อบุคคลผู้สูงกว่าตนโดยคุณวุฒิ คือสูงกว่าด้วยศีล สมาธิ
 และปัญญา ดังนั้น ความเป็นผู้เคารพบุคคลอื่นที่สูงกว่าตนโดยอายุ
 หรือคุณธรรม จึงเป็นมงคลประการหนึ่ง

เหตุที่ความเคารพเช่นนี้เป็นมงคล ก็เนื่องจากการที่เราแสดง
 ความเคารพต่อบุคคลเหล่านั้นจะทำให้จิตของเราอ่อนโยน เพราะบุคคล
 เหล่านั้นเปรียบได้กับพี่ชาย พี่สาว พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ส่วนการ
 แสดงความเคารพต่อผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่าด้วยศีล สมาธิ และปัญญา
 ก็เป็นการแสดงความเคารพต่อคุณธรรมของบุคคลเหล่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อ
 ให้เราได้เห็นคุณค่าของความดีที่เป็นความประเสริฐของท่านเหล่านั้นด้วย

เมื่อเราตระหนักในคุณค่าเช่นนี้ ก็จะพยายามประพฤติตนคล้อย
 ตามคุณธรรมเหล่านั้น คือ ปฏิบัติตนให้ดำรงมั่นอยู่ในศีล สมาธิ และ
 ปัญญา ถ้าไม่เห็นคุณค่าของความดีแล้ว เราจะโน้มจิตเพื่อทำความดีได้
 อย่างไรเล่า

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ความเป็นผู้เคารพในบุคคลผู้สูง
 กว่าด้วยวัยวุฒิหรือคุณวุฒิ เป็นมงคลประการหนึ่ง

นิวาโต (การไม่ทะนงตน)

การไม่ทะนง หมายถึง การปราศจากมานะคือความทะนงตน ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอยู่ หากแต่มากหรือน้อยต่างกัน เป็นความทะนงตนเกี่ยวกับความรู้ การศึกษา ทรัพย์สินสมบัติ หรือญาติมิตรบริวาร ถ้าเรามีมานะเช่นนี้ เราก็จะไม่อาจแสดงความอ่อนน้อมต่อผู้อื่นได้

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงได้ตรัสการะและนิวาตะ คือความอ่อนน้อมและการไม่ทะนงตนไว้คู่กัน เพื่อแสดงว่าคุณธรรมทั้งสองอย่างนี้เป็นสิ่งที่เกิดร่วมกัน

ผู้ทะนงตนด้วยทรัพย์สินสมบัติ เกียรติยศชื่อเสียง หรือฐานะันตร มักไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมเพราะการถือตัวของเขาเอง แต่ผู้ที่แม้จะ

ถึงพร้อมด้วยลาภยศสรรเสริญ มีฐานะมั่นคง มีเกียรติในสังคมแล้ว
ยังให้ความเคารพอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้ที่สูงกว่าตนโดยคุณวุฒิหรือ
วัยวุฒิ บุคคลนั้นย่อมจะได้รับการยกย่องยอมรับในสังคมว่าเป็นคนดี
อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเคารพผู้ที่ควรเคารพนับถือ

ในสมัยพุทธกาล ท่านพระสารีบุตรได้ชื่อว่าเป็นบุคคลผู้ที่ปราศจาก
มานะ แม้ท่านจะเป็นอัครสาวกเบื้องขวามีปัญญารองจากพระพุทธเจ้า
เท่านั้น ไม่มีใครมีปัญญาเสมอเหมือน แต่ถ้ามีใครมานะน่าน ท่านก็
ยอมรับคำแนะนำของผู้อื่นด้วยดี

ตัวอย่างเช่น ครึ่งหนึ่งพระสารีบุตรห่มจีวรรุ่มร่ามมีชายห้อยไม่
เสมอกัน มีสามเณรรูปหนึ่งกล่าวเตือนว่า “ท่านขอครับ จีวรของท่าน
ไม่เสมอกัน” ท่านตรวดดูจีวรพบว่าไม่เสมอกันจริง ก็กลับมาห่มจีวรใหม่
แล้วได้พนมมือถามว่า “เพียงเท่านี้เหมาะสมหรือยังครับ”

หลังจากนั้นท่านได้กล่าวคาถาว่า

“ถึงผู้บวชในวันนั้น แม้มียายุ ๗ ขวบนับแต่เกิดจะสั่งสอนเรา
เราจะขอรับคำสอนของท่านไว้ด้วยกระหม่อม”^(๔๒)

ตัวอย่างนี้เกี่ยวกับการไม่ทะนงตนโดยยอมรับคำแนะนำตักเตือน
ของผู้อื่น การที่เรามีความเคารพและไม่ทะนงตนเช่นนี้จะส่งผลให้ผู้อื่น
ตักเตือนเรา และทำให้เราสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดเพื่อมุ่งไปสู่คุณธรรม
ที่สูงส่งยิ่งขึ้น

สนทนุจิ (ความสันโดษ)

บางคนเข้าใจว่า ความพอเพียงหรือสันโดษคือการเฉื่อยชาไม่
ขวนขวายหาวิชาความรู้หรือทรัพย์ โดยรู้สึกลินดีกับสิ่งที่มีอยู่ ไม่ต้อง
พยายามหาเพิ่มให้มากขึ้น แต่ความเข้าใจเช่นนั้นยังไม่ถูกต้อง เพราะการ
เฉื่อยชานั้นเป็นความเกียจคร้าน ไม่ใช่ความสันโดษ

ความสันโดษเป็นการยินดีพอใจกับสิ่งที่มีอยู่และหาได้อย่าง
สุดความสามารถ เมื่อเราแสวงหาอย่างเต็มกำลังแล้วได้รับเพียงใด
ก็ใช้จ่ายเพียงนั้น ไม่แสวงหาจนเกินขอบเขต หรือใช้จ่ายจนเกินกำลัง
ทรัพย์ เพราะการแสวงหาหรือใช้จ่ายเกินกำลังนั้นไม่ใช่ความพอเพียง

ชาวโลกทุกวันนี้เป็นทุกข์อยู่กับคำว่า “ไม่พอ” ถ้าเราพอ เราก็จะมีความสุขตามมีตามได้ คนสันโดษเป็นคนร่ำรวย คนไม่สันโดษเป็นคนยากจน ดังพระพุทธพจน์ว่า สนฺตฺฎฺฐจิปรมํ ฐนํ (ทรัพย์ทั้งหลายมีความรู้จักพอเป็นทรัพย์สูงสุด)^{๔๓} และดั่งนิติศาสตร์กล่าวว่า สนฺโตสฺตฺถุยํ ฐนมฺตฺถิ นญญํ (ไม่มีทรัพย์อื่นที่เสมอเหมือนความสันโดษ), สนฺโตสฺมุลํ หิ สุขํ (สุขมีความสันโดษเป็นมูลเหตุโดยแท้) ตามข้อความที่พระปริตรนิสสัยใหม่นำมาอ้างไว้^{๔๔}

คนละโมภแม้จะร่ำรวยเพียงใดก็เป็นคนจน เพราะเขาไม่รู้จักพอ จึงต้องเหน็ดเหนื่อยกับการแสวงหาอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งในเวลากินดื่มก็อาจเป็นทุกข์ เช่น เมื่อได้อาหารรสจืด ก็บอกว่าอยากกินอาหารรสเค็ม หรือเปรี้ยว ทำให้ต้องชวนชวายแสวงหาโดยไม่จำเป็น นอกจากนั้น เขามักทำชั่วเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการด้วยการคดโกงหลอกลวงผู้อื่น แต่กรรมของเขาก็จะตามสนองในอีกไม่นาน เพราะเขาก็ต้องถูกคนอื่นหลอกลวงต่อไป และมีอบายรออยู่ในภพหน้า

ที่ประเทศพม่ามีพระเถระรูปหนึ่งชื่อว่า มัตตยาสยาตอ ท่านมีความสันโดษเป็นที่เลื่องลือ เมื่อโยมหุงอาหารรสเค็มมาถวาย ท่านบอกว่า อาหารเค็มก็ดี ทำให้ย่อยง่าย เมื่อพบอาหารจืดก็บอกว่า อาหารจืดก็ดี ไม่ต้องเติมน้ำบอย พอฉันข้าวและกับบอกว่าข้าวและก็ดี ย่อยง่ายหรือถ้าฉันข้าวแข็ง ท่านก็บอกว่า ข้าวแข็งก็ดี เคี้ยวกรอบ

ในสุวัณณหังสชาดก^{๔๕} มีเรื่องเล่าว่า มีพราหมณ์คนหนึ่งตายแล้ว ไปเกิดเป็นหงส์ทอง เขาทราบว่าลูกเมียลำบาก จึงมาหาแล้วสลดขนทอง ให้วันละหนึ่งขน ทำให้ลูกเมียเขามีกินมีใช้ แต่ลูกเมียเขาต้องการจรัญจวนไม่รู้จักพอ จึงจับหงส์ทองจนจนหมด แต่คนที่ถอนกลายเป็นชนกกรรมดา แม้จะจับเลี้ยงไว้ในสุม ชนที่ออกขึ้นใหม่ก็กลายเป็นชนกกรรมดา นี่คือตัวอย่างของคนโลภมากลาภหาย เป็นโทษของความไม่รู้จักพอเพียง

คนสันโดษถึงจะยากจน ก็สามารถมีสมบัติทั้งหมดได้เหมือนคนมีทรัพย์ เพราะเขารู้จักพอเพียงกับสิ่งที่มีอยู่และหาได้ จึงเห็นสิ่งอื่นว่าเหมือนกับสิ่งที่มีอยู่ ดังพระปริตรนิสสัยใหม่ (ฉบับพระวาสฏฐาภิวงศ์ หน้า ๑๓๙-๔๐) นำข้อความจากนิตติศาสตร์มาอ้างว่า

“จิตของผู้ที่รู้จักพอเพียง เขาเชื่อว่ามีสมบัติทุกอย่าง ผู้ที่สวมรองเท้าไว้ก็เป็นเช่นกับผืนปฐพีทั้งหมดถูกหนึ่งห่อหุ้มไว้”^{๔๖}

ข้อความว่า **“ผู้ที่สวมรองเท้าไว้ก็เป็นเช่นกับผืนปฐพีทั้งหมดถูกหนึ่งห่อหุ้มไว้”** หมายความว่า รองเท้าเปรียบได้กับสมบัติทุกอย่าง เพราะห่อหุ้มเท้าของเขาไม่ให้กระทบผืนปฐพี ทำให้เขาเหมือนได้รับสมบัติทุกอย่าง

นอกจากนั้น อริยทรัพย์เป็นสิ่งที่เกิดแก่คนสันโดษเท่านั้น ไม่เกิดแก่คนโลภมากไม่รู้จักพอที่ชวนชวายเป็นอยู่ตลอดเวลา จนไม่มีเวลาจะให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา คนสันโดษจึงได้รับสมบัติที่คนโลภมากแม้จะร่ำรวยก็ไม่อาจมีได้ เพราะเขาใช้เวลาให้คุ้มค่าด้วยการปฏิบัติธรรมนั่นเอง

ความพอเพียงทำให้มองเห็นสิ่งที่เรามีอยู่ในเชิงบวก แต่ความไม่พอเพียงทำให้มองเห็นสิ่งที่เรามีอยู่ในเชิงลบ เพราะความละโมภไม่มีวันสิ้นสุด ดังพระพุทธพจน์ว่า อุโน โลโก อติโต ตณฺหาหาโส (ชาวโลกพร่องไม่อิ่ม เป็นทาสของตนหา)^{๔๗} และ นตฺถิ ตณฺหาสมา นทึ (แม่น้ำเสมอด้วยตันทหาไม่มี)^{๔๘}

คนที่มองเห็นที่ตนมีอยู่ว่าไม่พอ มักละโมภอยากได้ของคนอื่นโดยไม่ชอบธรรม และประพฤติดัดโก่งหลอกหลวงผู้อื่นเพื่อให้ได้ทรัพย์ที่ตนต้องการ อีกทั้งยังตำหนิโชคชะตาของตัวเองว่าบุญน้อยบ้าง หรือตำหนิพ่อแม่ว่าไม่ได้ให้มรดกบ้าง เหล่านี้เป็นโทษของความไม่สันโดษ

ฝรั่งมีเรื่องเล่าว่า มีชายคนหนึ่งเป็นคนขับรถไฟ เขารู้จักพอเพียง มักมองทุกอย่างในแง่บวก วันหนึ่งเขาถูกรถไฟทับขาขาด เพื่อนๆ ไปเยี่ยมที่โรงพยาบาลแล้วถามเขาว่า “ตอนนี้แกขาขาดไปข้างหนึ่งแล้ว ยังมองอะไรในแง่บวกอีกไหม” เขาตอบว่า “เออ ขาขาดก็ดีไปอย่าง ข้าจะได้ประหยัดเงินซื้อรองเท้าอีกข้างหนึ่งนะสิ” เรื่องนี้เป็นเพียงนิทานเท่านั้น เพราะไม่มีใครขายรองเท้าเพียงข้างเดียว

ด้วยเหตุดังกล่าว ความพอเพียงจึงหมายถึงการมองด้านดีของสิ่งที่เราได้อยู่จริงในปัจจุบัน ไม่ใช่มองข้ามด้านดีที่เราได้อยู่ เพียงเพราะเราหวังจะได้สิ่งอื่นที่ไม่ได้อยู่ตรงหน้าเท่านั้น

กตัญญูตา (ความกตัญญู)

ความกตัญญู คือ การรู้จักบุญคุณที่ผู้อื่นกระทำให้เรา เช่น การให้ทรัพย์ ให้ความรู้ อบรมสั่งสอน หรือช่วยเหลือ ความกตัญญูนี้ยังรวมไปถึงกตเวทิตี คือ การตอบแทนบุญคุณอีกด้วย ดังนั้น การรู้จักบุญคุณแล้วไม่ได้ตอบแทน ไม่นับเป็นความกตัญญู เพราะทุกคนก็รู้จักบุญคุณที่ผู้อื่นกระทำต่อตนเหมือนกัน แต่ถ้าไม่ตอบแทน ก็ไม่นับว่าเป็นความกตัญญู

ความกตัญญูเป็นมงคลที่สำคัญมาก ส่งผลให้เราเจริญรุ่งเรืองในชีวิตต่อไป เพราะการตอบแทนบุญคุณผู้อื่นจะทำให้เราพัฒนาศักยภาพทางจิตให้มีคุณธรรมสูงส่งยิ่งๆ ขึ้นไป

ชาวพุทธล้วนทราบวาทธรรมะแรกสุดของพระพุทธเจ้า คือ ัมมจักกัปปวัตตนสูตร แต่สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนชาวพุทธเป็นครั้งแรก คือ ความกตัญญู กล่าวคือ หลังจากตรัสรู้ได้ต้นโพธิ์แล้ว ทรงประทับนั่งเสวยวิมุตติสุข ๗ วัน หลังจากนั้นจึงเสด็จลุกขึ้นจากต้นโพธิ์ แล้วทอดพระเนตรมองดูต้นโพธิ์และโพธิบัลลังก์ ๗ วันโดยไม่กระพริบพระเนตร ในขณะนั้นพระองค์น้อมจิตระลึกถึงบุญคุณของต้นโพธิ์และโพธิบัลลังก์ที่ทำให้ร่มเงาและที่ประทับนั่ง จึงมองด้วยจิตที่ประกอบด้วยปีติปราโมทย์ตลอด ๗ วัน

คนที่รู้จักบุญคุณและตอบแทนได้นั้น ต้องเป็นคนดีจริงๆ เพราะคนทั่วไปมักลืมบุญคุณของคนอื่น หรือแม้จะระลึกได้ก็ไม่คิดจะตอบแทน บางคนอาจตอบแทนบุญคุณด้วยความแค้นอีกด้วย เช่น ในสมัยหนึ่งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นวานร พบพราหมณ์คนหนึ่งหลงทางในป่าแล้วตกเหว จึงช่วยเขาขึ้นมาจากเหว แต่เมื่อขึ้นมาแล้วพราหมณ์กลับเอาก้อนหินทุบหัววานรเพื่อจะกินเนื้อและดื่มเลือด นี่คือตัวอย่างของผู้ไม่รู้จักบุญคุณที่กลับตอบแทนด้วยการทำร้ายโดยมิได้คิดว่าเป็นผู้มีพระคุณต่อตนเอง ต่อมาพราหมณ์นั้นเกิดเป็นโรคเรื้อน มีแผลเน่าเปื่อยไปทั้งตัว เมื่อเสียชีวิตแล้วได้ถูกสูบลงอเวจีมหานรกในที่สุด

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอังคุตตรนิกาย ทุกนิบาตว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บุคคลหาได้ยากในโลกเหล่านี้มี ๒ จำพวก ทั้ง ๒ จำพวกมีอะไรบ้าง คือ

๑. ผู้ทำบุญคุณก่อน

๒. ผู้รู้จักและตอบแทนบุญคุณ”^{๔๙}

ในคัมภีร์อรรถกถา^{๕๐} อธิบายว่า บุคคลที่มีอุปการคุณแก่เราเปรียบได้กับเจ้าน้ำ ตัวเราผู้รับอุปการคุณเปรียบได้กับลูกหนี้ เมื่อเรามีหนี้แล้วก็มีหน้าที่ปลื้มหนี้ของตน ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะดอกเบี้ยของหนี้นั้นจะเพิ่มพูนตลอดเวลา ยิ่งกาลเวลานานไป ดอกเบี้ยก็จะเพิ่มพูนมากขึ้น กล่าวคือ ถ้าเราเป็นผู้รับบุญคุณจากผู้อื่น ไม่จำกัดเพียงเงินทองสิ่งของ แม้กระทั่งการเลี้ยงดูจากบิดามารดา หรือการอบรมสั่งสอนจากครูบาอาจารย์ ก็ต้องรู้จักบุญคุณและตอบแทนในเวลาที่เหมาะสม จึงจะเป็นการปลดหนี้ของตัวเอง คนที่ยังไม่ได้ตอบแทนบุญคุณของผู้อื่น ก็เหมือนคนที่มีหนี้อยู่ ไม่อาจเป็นอิสระได้เลย

ความกตัญญูนั้นไม่จำกัดเพียงความรู้จักบุญคุณของผู้คนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการรู้จักสำนึกบุญคุณของธรรมชาติที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิตอีกด้วย เช่น เราอาศัยร่มเงาอยู่ใต้ต้นไม้ใด ต้นไม้นั้นเป็นผู้มีอุปการะแก่เรา การตัดกิ่งหรือโค่นทำลายต้นไม้จึงเป็นการไม่กตัญญู ดังข้อความว่า

“บุคคลพึงนั่งหรือนอนที่ริมเงาต้นไม้ได้ ไม่ควรให้ทรานกิ่งต้นไม้
นั้น เพราะคนประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลวทราม”^{๕๑}

พม่ามีเรื่องเล่าว่า ในสมัยอังวะเป็นราชธานี เกิดสงครามระหว่าง
กรุงอังวะกับเมืองสะไถ่ กษัตริย์อังวะคือพระเจ้าจ่อสวาลังให้ทหาร
คนสนิทชื่อนายชินโยไปลอบทำร้ายกษัตริย์สะไถ่คือพระเจ้าชอยวน
นายชินโยไปแอบซ่อนอยู่ในป่าของเมืองสะไถ่ ต้องอดข้าวอดน้ำตลอด
๓ วัน ขณะนั้นพระเจ้าชอยวนทรงนำอาหารไปบวงสรวงเทพในป่า นาย
ชินโยจึงแอบกินอาหารนั้น

ในคืนนั้นเขาลอบเข้าไปเพื่อทำร้ายพระเจ้าชอยวน แต่เขาคิดว่า
เรากินข้าวของบุคคลผู้นี้แล้ว ถ้าเราฆ่าเขาก็จะเป็นการเนรคุณจึงไม่ฆ่า
แต่เอาพระแสงขันธ์ของพระเจ้าชอยวนกลับไปอังวะเป็นหลักฐาน เมื่อ
ถึงอังวะก็กราบทูลเรื่องทั้งหมด แล้วยอมรับความผิดที่ทำงานไม่สำเร็จ
แต่พระเจ้าจ่อสวามีได้ลงโทษ เพราะเห็นว่าเขาเป็นคนกตัญญูไม่เนรคุณ
คนที่ให้ข้าวให้น้ำแก่ตัวเอง

ถ้าชาวโลกในปัจจุบันรู้จักบุญคุณของคนอื่นเช่นนี้ โลกนี้ก็
จะน่าอยู่มากขึ้น สงบสุขกว่าที่เป็นอยู่ เพราะทุกคนรู้จักบุญคุณของ
คนอื่นที่ให้ทรัพย์ ให้ธรรมะ หรือช่วยเหลือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การข่มเหง
หรือเอาไรต์เอาเปรียบกันก็จะมีน้อย

กาเลน ธรรมสฺสวน (การฟังธรรมในเวลาที่เหมาะสม)

การฟังธรรมในเวลาที่เหมาะสมถือว่าเป็นมงคลที่สูงส่งดอย่าง
หนึ่ง เพราะการฟังธรรมมีอานิสงส์ ๕ ประการ ดังที่ตรัสไว้ในอังคุตตร-
นิกาย^{๕๑} ว่า

๑. ทำให้ได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อน
๒. ทำให้เข้าใจสิ่งที่ได้ฟังแล้วชัดเจนขึ้น
๓. บรรเทาความสงสัย

๔. ทำให้ความเห็นให้ตรง คือ มีความเห็นตรงไม่เข้าใจผิด ไม่มี
มิจฉาทิฐิ

๕. ทำให้จิตผ่องใส

การฟังธรรมในเวลาที่สมควรนี้เป็นกิจวัตรอย่างหนึ่งในสมัย
พุทธกาล ในพระสูตรบางสูตรกล่าวถึงการฟังธรรมว่าทุกห้าวันจะมีการ
ฟังธรรมหนึ่งครั้ง ในคัมภีร์มูลปณณาสก ท่านพระอนุรุทธะได้กราบทูล
พระพุทธเจ้าว่า^{๕๓}

“ทุก ๕ วันพวกข้าพระองค์จะนั่งสนทนาธรรมตลอดคืนยังรุ่ง”

อย่างไรก็ตาม ในอรรถกถาของอังคุตตรนิกายกล่าวว่า

“คำว่า ธมมเทศนา อนุญาติา (ทรงอนุญาตการแสดงธรรม)
หมายความว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการแสดงธรรมไว้แปดครั้งต่อ
เดือน”^{๕๔}

ข้อนี้หมายความว่า ในพระสูตรบางสูตรกล่าวถึงการฟังธรรมหนึ่ง
ครั้งทุกห้าวันในเดือนหนึ่ง ซึ่งเท่ากับเดือนหนึ่งฟังธรรม ๖ ครั้ง แต่
ในอรรถกถาข้างต้นกล่าวว่า เดือนหนึ่งฟังธรรม ๘ ครั้ง คือวันขึ้นกับ
วันแรม ๕ ค่ำ ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ ก็จะได้ครบ ๘ ครั้ง
ในหนึ่งเดือน

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า การฟังธรรมเป็นมงคล
อันสูงสุดอย่างหนึ่ง เพราะทำให้เราเข้าใจสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ เป็นต้น ดังที่
กล่าวมาแล้ว

ขบถ (ความอดทน)

ความอดทน คือ ความอดกลั้นต่อคำพูดที่ไม่ดี กิริยามารยาทที่หยาบคาย หรือการทำร้ายของผู้อื่น และยังรวมถึงความอดทนต่อความเย็น ความร้อน ความหิวกระหาย ลมพัดของยุ้ง เหลือบ รื่นไร และสัตว์เลื้อยคลาน เป็นต้น หากเราไม่สามารถอดทนได้ ก็มักเกิดความรู้สึกไม่พอใจต่อความทุกข์เหล่านั้น

ความอดทนหรือขันตินี้ เรียกว่า อธิวาสนะ แปลว่า ความอดกลั้น หมายความว่า การปล่อยให้อภัยคำหรือการกระทำของผู้อื่น ดำรงอยู่ในตัวเราโดยไม่ได้ตอบโต้ กล่าวคือ คนทั่วไปที่ปราศจากความอดทน เมื่อได้ยินคำพูดที่ไม่ถูกหู หรือเห็นอกกับกิริยาที่ไม่พอใจ ก็มัก

ไม่ปล่อยให้สิ่งนั้นผ่านไป แต่จะตอบโต้ด้วยคำพูดหรือการกระทำการที่เราตอบโต้เช่นนี้จัดว่าเป็นลักษณะที่ปราศจากความอดทน

ตามหลักพระอภิธรรม องค์ธรรมของขันติคือ กุศลจิตที่มีเมตตาเป็นประธาน หมายความว่า ขณะที่เราอดทนอยู่ เรามีจิตที่ประกอบด้วยเมตตาต่อผู้ที่ทำอกัปกับเราไม่ดีต่อเราในขณะนั้น

พม่ามีคำพังเพยกล่าวว่า “มีขันติพบสันติ” หมายความว่า ถ้าเรามีขันติคือความอดทนแล้วจะพบสันติ คือความสงบจากกิเลส แต่ถ้าเราไม่มีขันติ ก็ไม่อาจพบสันติได้ เพราะกุศลทุกอย่างคือ ศีล สมาธิ และปัญญา เนื่องด้วยขันติ

คนที่ปราศจากความอดทน เมื่อถูกผู้อื่นเบียดเบียนตนทางกายหรือวาจา ย่อมไม่อาจรักษาศีลได้ การที่เขาเบียดเบียนตอบคือการทำผิดศีลนั่นเอง เช่น แม้เราจะไม่ทำลายชีวิตของผู้อื่น แต่การทำร้ายผู้อื่นทางกายหรือวาจาก็ทำให้ศีลของเราเศร้าหมองเช่นเดียวกัน

ผู้ที่ปราศจากความอดทนไม่อาจรักษาศีลได้ เมื่อมีอนิฏฐารมณ์มากระทบ เขาจะเจริญสมาธิและปัญญาได้อย่างไร เพราะการเจริญสมาธิและปัญญาทำได้ยากกว่าศีล เนื่องจากเราต้องอดทนต่อกิเลสที่เฝ้าชวนใจ และเจริญปัญญาเพื่อขจัดอวิชชาหรือโมหะที่ปิดบังสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เมื่อเรามีความอดทนเช่นนี้ จึงจะสามารถรักษาศีลและเจริญสมาธิพร้อมทั้งปัญญาได้ต่อไป

ดังข้อความว่า

“ความอดทนเป็นเหตุหลักของศีล สมาธิ และปัญญา กุศลธรรม
ทุกอย่างย่อมดำเนินไปเนื่องด้วยขันติ”^{๕๕}

ความอดทนนี้เป็นข้อประพจน์อย่างหนึ่งที่ทำไดยาก เพราะ
คนทั่วไปมักอยากตอบโต้สิ่งที่ผู้อื่นกระทำต่อตน ไม่อาจจะชนะใจของ
ตนเองได้ แต่พระพุทธองค์ตรัสว่าผู้ที่โกรธตอบคนอื่นเป็นคนที่ยาก
กว่า คนที่อดทนไม่โกรธตอบ ถือว่าเป็นผู้ชนะสงครามที่ชนะไดยาก ซึ่ง
ก็คือการชนะตัวเราเอง เพราะตัวเราเป็นสิ่งที่ฝึกไดยากที่สุด ดังพระพุทธ-
ดำรัสว่า

“สอนคนอื่นอย่างใด ควรทำตนอย่างนั้น ฝึกตนเองแล้วค่อยฝึก
คนอื่น เพราะตัวเราฝึกยากยิ่งนัก”^{๕๖}

คนทั่วไปอาจฝึกสัตว์ดิรัจฉานหรือคิดเครื่องจักรต่างๆ แต่การที่
จะฝึกตนเองเพื่อให้จิตของเราอยู่กับศีล สมาธิ ปัญญา ถือว่าไม่ใช่
เรื่องง่าย และเมื่อเราสามารถเอาชนะฝึกฝนตัวเองเช่นนี้ นับว่าเราได้
ชนะสงครามที่ชนะไดยาก

ในมูลปณณาสก กกจูฬมสูตร^{๕๗} พระพุทธองค์ตรัสว่า “ผู้อดทนต้องอดกลั้นต่อถ้อยคำหรืออากัปกิริยาที่ไม่ดีของผู้อื่น แม้จะมีใจร่นำเลื่อยมาเลื่อยตัวเราเป็นสองท่อน ถ้าหากเรายังมีความโกรธต่อคนที่เลื่อยตัวเราเช่นนี้ นับว่าเราปราศจากขันติ” ผู้ที่มีความอดทนอย่างแท้จริงนั้นจะต้องถือว่าแม้ผู้อื่นจะประทุษร้ายหมายชีวิต เราก็ต้องปราศจากโทสะ แต่มีเมตตาในบุคคลนั้นได้อย่างแท้จริง จึงจะนับว่าเป็นผู้ประพฤติตนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

โสวจสฺสตา (ความเป็นคนว่าง่าย)

ความเป็นคนว่าง่าย คือ การประพฤติตามถ้อยคำที่ผู้อื่นแนะนำ มีใช้เพียงแต่ฟังแล้วปล่อยให้ผ่านไป กล่าวคือ เมื่อเราได้รับคำแนะนำ หรือแม้กระทั่งคำตำหนิ แต่หากเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์แล้วก็รับฟังและปฏิบัติตาม จึงนับว่าเป็นคนว่าง่ายอย่างแท้จริง

พระพุทธองค์ได้ตรัสว่าความเป็นคนว่าง่ายนั้นย่อมทำให้ผู้อื่นสั่งสอนเราได้ ทำให้เราได้รับคำสอนแล้วพัฒนาจิตใจให้สูงส่งได้ เพราะผู้ที่ไม่ยอมรับคำสอนของผู้อื่นโดยทำตัวเหมือนแก้วน้ำที่เต็มแล้วย่อมไม่อาจเห็นข้อบกพร่องและแก้ไขตนเองได้ต่อไป

ดังพระพุทธดำรัสว่า

“ถ้าพบบัณฑิตผู้ฉลาดคอยว่ากล่าวตักเตือนซึ่งข้อบกพร่อง
เสมือนผู้บอกขุมทรัพย์ให้ ควรคบหาบัณฑิตเช่นนั้น เพราะเมื่อคบหา
คนเช่นนั้น จะมีแต่ความเจริญไม่มีความเสื่อม”^{๕๘}

นอกจากนั้น พระปริตรนิสสัยใหม่ นำข้อความจากนิติศาสตร์มา
กล่าวว่า “ผู้ที่กล่าวถ้อยคำที่ไพเราะน่าฟังเป็นบุคคลที่หาได้ง่าย แต่คน
ที่กล่าวถ้อยคำที่มีประโยชน์ซึ่งอาจจะไม่น่าฟัง เป็นคนที่หาได้ยาก แม้
กระทั่งผู้ที่รับฟังถ้อยคำที่มีประโยชน์ดังกล่าวก็หาได้ยากเช่นเดียวกัน”^{๕๙}

ผู้ที่กล่าวคำพูดที่มีประโยชน์ซึ่งแม้จะไม่น่าฟัง จึงจะเป็นมิตรแท้
แต่คนอื่นเป็นมิตรเทียม มิตรที่ดีก็คือมิตรที่แนะนำตักเตือนให้เราอยู่ใน
หนทางที่ถูก รู้จักทำความดีละเว้นความชั่ว ทำให้บริสุทธิ์ แม้บางอย่าง
อาจจะไม่รื่นหูเรา แต่หากเป็นถ้อยคำที่มีประโยชน์ เราควรรับฟังและ
ปฏิบัติตาม

ในสมัยพุทธกาล สามเณรอาหุลได้กำทรายหนึ่งกำมือทุกๆ เข้า
ท่านปรารภว่าขอให้ผู้มีผู้ที่แนะนำตักเตือนตนเท่าจำนวนเม็ดทรายในกำ
มือนี้ จะเห็นได้ว่า สามเณรอาหุลนั้นเป็นโอรสของพระพุทธเจ้า แต่มิได้
มีความถือตัวว่าเราเป็นโอรส ท่านต้องการได้รับคำแนะนำสั่งสอนเพื่อ
พัฒนาตนเองให้สูงขึ้นอยู่เสมอ

สมณาน์ ทสฺสน์ (การได้พบเห็นสมณะ)

คำว่า สมณะ หมายความว่า ผู้ระงับกิเลสได้ กล่าวโดยตรงคือพระอรหันต์ผู้ที่กำจัดกิเลสแล้ว โดยอ้อมหมายถึงภิกษุผู้เป็นกัลยาณปุถุชนผู้พยายามปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์อีกด้วย ท่านพระมหากัสสปะกล่าวว่า “หลังจากออกบวชแล้วภายใน ๗ วันแรก ท่านยังฉันข้าวของชาวบ้านโดยยังมีหน้อยู่ แต่หลังจาก ๗ วันท่านได้บรรลुธรรมเป็นพระอรหันต์ จึงได้ฉันข้าวชาวบ้านโดยไม่มีหนี่”๖๐

พระอรหันต์นั้นเป็นผู้บริโภคอาหารของชาวบ้านอย่างไม่มีหนี่ เพราะท่านเป็นผู้ปราศจากกิเลสแล้ว จึงควรรับทักษิณาของผู้ถวาย แต่ปุถุชนที่เป็นพระภิกษุ เวลาฉันข้าวชาวบ้านก็ต้องพิจารณาว่า เราฉันอาหาร

นี้มีใช้เพื่อเล่น เพื่อความมัวเมา เพื่อความประมาท เพื่อประดับตกแต่งร่างกาย แต่เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ เพื่อการปฏิบัติธรรม เมื่อพิจารณาเช่นนี้แล้วบริโภคอาหาร จึงจะนับว่าไม่มีหนี้ แต่ถ้าไม่ได้พิจารณาอย่างนั้น ก็ถือว่าเป็นการเพิ่มพูนหนี้อยู่ทุกวัน

ด้วยเหตุนี้ สมณะในที่นี้จึงหมายถึงพระอรหันต์โดยตรงและพระภิกษุภิกษุณีเป็นต้นไปโดยอ้อม การพบเห็นสมณะนั้นยังรวมไปถึงการเข้าไปหา การปรนนิบัติรับใช้ การระลึกถึง หรือการได้ยินได้ฟังธรรมจากสมณะ ก็นับว่าเป็นมงคลเช่นเดียวกัน เนื่องจากขณะที่เรามีโอกาสพบเห็นสมณะ เรามองด้วยดวงตาที่เลื่อมใส และเมื่อดวงตาของเราประกอบด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเช่นนี้ เราก็เกิดมหากุศลจิตที่ประกอบด้วยศรัทธา

ในคัมภีร์อรรถกถา^{๖๖} กล่าวว่า การแลดูภิกษุด้วยดวงตาที่ประกอบด้วยศรัทธา จะส่งผลให้เราได้ดวงตาที่งดงามปราศจากโรค

ในพุทธลักษณะ ๓๒ ประการ มีลักษณะหนึ่งที่เรียกว่า อภินิเลตตะ คือ มีดวงตาสีดำสนิท ลักษณะดังกล่าวนี้รวมไปถึงลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ โคปขุมเนตตะ คือ มีลูกตาเหมือนลูกวัวอ่อน ดวงตาที่ดำสนิทและลูกตาที่เหมือนลูกวัวอ่อนของพระโพธิสัตว์ เกิดจากการที่พระองค์แลดูสัตว์ทั้งหลายด้วยความรู้สึกเมตตา

ดังนั้น ถ้าเราต้องการจะมีดวงตาที่สวยงาม เราควรมีเมตตากับผู้อื่น แลดูผู้อื่นด้วยเมตตาจิต หรือมีศรัทธาแลดูภิกษุสงฆ์ด้วยศรัทธา ก็จะทำให้เรามีดวงตาที่งดงามปราศจากโรค

กาเลน ธรรมสากัจฉา (การสนทนาธรรมในเวลาอันสมควร)

การสนทนาธรรมในเวลาอันสมควรนี้เป็นมงคลอย่างยิ่งสำหรับชาวพุทธทั่วไป เพราะในขณะที่สนทนาธรรมอยู่ ทั้งคนพูดและคนฟังเกิดมหากุศลจิตอยู่เสมอ จิตของเราได้ตั้งไว้ในความดี เรามีวิริยะในการพูดและฟัง มีสติ สมาธิ และปัญญา จัดว่าเป็นการเจริญกุศลอยู่ตลอดเวลา

พระพุทธองค์ตรัสว่า ขณะที่พระภิกษุทั้งหลายอยู่ด้วยกัน ควรสนทนาธรรม ไม่ควรสนทนาเรื่องราวที่ไร้สาระ ถ้าไม่สนทนาธรรม ก็ควรนั่งนิ่งด้วยการเข้าฌานสมาบัติหรือผลสมาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังข้อความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอผู้มาประชุมกันมีกิจที่ควรทำ ๒ ประการ คือ การสนทนาธรรม หรือการเป็นผู้หนึ่งอย่างประเสริฐ”^{๖๒}

ในสมัยก่อนเมื่อผู้เขียนเป็นสามเณรอยู่ที่วัดท่ามะโอ หลวงพ่อจะห้ามไม่ให้พระเณรในวัดสนทนากัน บางรูปอยู่วัดเดียวกันหลายปี เพียงเห็นหน้ากัน ยิ้มให้กัน แต่ไม่เคยพูดจาหักทลายกัน เพราะการพูดจาทักทายว่าไปไหน ทำอะไร ถือว่าเป็นคำไร้สาระ เป็นการพูดเพ้อเจ้อที่หาประโยชน์มิได้ หลวงพ่อได้แนะนำตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า ถ้าภิกษุอยู่กันสองรูปเป็นต้นไป จะต้องพูดธรรมมีกถา คือ ถ้อยคำที่ประกอบด้วยธรรมะ ไม่ควรพูดถ้อยคำอื่นนอกจากหลักธรรม

นอกจากนั้น ในขณะที่สนทนาธรรมในเวลาอันสมควร สถานที่สนทนาธรรมเรียกว่า ที่ประชุม และในสถานที่ประชุมตั้งแต่สองคนขึ้นไป สำหรับภิกษุต้องสนทนาธรรมเท่านั้น หรือแม้กระทั่งในที่ประชุมของคนทั่วไป ถ้าไม่มีการพูดธรรมะก็ถือว่าไม่ใช่สถานที่ประชุมที่ดีงาม หรือที่ถูกต้องตามพุทธประสงค์ ดังข้อความว่า

“ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ชื่อว่าที่ประชุม คนเหล่าใดไม่กล่าวธรรม คนเหล่านั้นไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ เพราะสัตบุรุษละราคะ โทสะ และโมหะได้แล้ว จึงกล่าวธรรมอยู่”^{๖๓}

ด้วยเหตุนี้ การสนทนาธรรมในเวลาอันควรจึงเป็นมงคลอันสูงสุดอย่างหนึ่ง

ตโป (การบำเพ็ญตบะ)

คำว่า ตบะ แปลตามศัพท์ว่า “สภาวะเผากิเลส” คำนี้หมายถึง ธรรมหลากหลายตามฐานะในพระสูตรนั้นๆ โดยหมายถึงความอดทน การประพฤติดุรงค์ การศึกษาปริยัติ การปฏิบัติ การสำรวมอินทรีย์ หรือ การบำเพ็ญทุกรกิริยา แต่ในมงคลสูตรนี้หมายถึงข้อประพฤดิทั้งหมดที่ เผากิเลสยกเว้นทุกรกิริยา ดังที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถา^{๖๔} ซึ่งเรื่องนี้จะได้กล่าวถึงในมงคลประการต่อไป เพราะตบะและการประพฤดิพรหมจรรย์เป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกัน

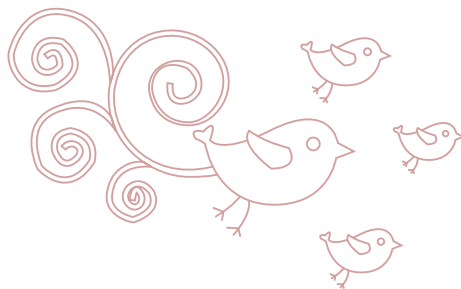

พุทธมจริย (การประพัตติพรมจรรย)

คำว่า พุทธมจริย มาจากศัพท์ ๒ คำ คือ พุทธ (ประเสริฐ) + จริย (ความประพัตติ) ความประพัตติอันประเสริฐนี้มีหลายอย่างตามฐานะที่กล่าวถึงในพระสูตรนั้นๆ เช่น การงดเว้นจากเมถุน สมณธรรม คำสอน และอริยมรรคมีองค์ ๘ คัมภีร์อรรถกถา^๕ กล่าวว่า คำนี้หมายถึงธรรมทุกอย่างมีการงดเว้นจากเมถุนเป็นต้น ยกเว้นอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในคำว่า อริยสัจจาทสฺสน (การเห็นแจ้งอริยสัจ)

อย่างไรก็ตาม พระปริตรนิสสัยใหม่ (ฉบับพระวาเสฏฐาภิวังค์ หน้า ๑๕๗) แสดงความเห็นว่าการประพติพรหมจรรย์ในพระสูตรนี้ คือสมณะและวิปัสสนา ส่วนการบำเพ็ญตบะคือศีล เมื่อจำแนกตามหลักวิสุทธิ ๗ การบำเพ็ญตบะคือศีลวิสุทธิ ส่วนการประพติพรหมจรรย์ คือวิสุทธิที่เหลือมีจิตตวิสุทธิเป็นต้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ คำว่า ตโป และ พรหมจรรย์ จึงครอบคลุม ศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นแก่นสารในคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังรายละเอียดที่จะได้กล่าวถึงในหัวข้ออริยมรรคมีองค์ ๘ ในมงคล ประการต่อไป

อริยสัจจาน ทศสน์ (การเห็นแจ้งอริยสัจ)

การเห็นแจ้งอริยสัจ ๔ คือ

๑. ทุกขสัจ ความจริงคือความทุกข์
๒. สมุทฺยสัจ ความจริงคือเหตุเกิดของทุกข์
๓. นิโรธสัจ ความจริงคือความดับทุกข์
๔. มรรคสัจ ความจริงคือทางสู่ความดับทุกข์

การเห็นแจ้งอริยสัจปรากฏขึ้นพร้อมกันได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่
ที่บรรลุมรรคญาณ นั่นก็คือในขณะนั้นผู้ปฏิบัติ :-

- ได้กำหนดรู้ทุกขสังคือรูปนาม
- ละสมุทัยสังคือตัณหา
- เห็นแจ้งนิโรธสังคือการดับรูปนาม รวมไปถึงความดับกิเลส
- บำเพ็ญมรรคสังคืออริยมรรคมีองค์ ๘ อย่างสมบูรณ์ในขณะเดียวกัน

คำอธิบายโดยย่อของอริยสัง ๔ มีดังต่อไปนี้

๑. ทุกข์ในอริยสังนั้นคือรูปนาม หรืออุปาทานันธ์ ๕ ไม่ใช่ความรู้สึกเป็นทุกข์ เพราะความรู้สึกเป็นทุกข์ คือทุกขเวทนา ไม่ใช่ทุกข์ที่เป็นอริยสัง

๒. สมุทัยสังคือตัณหาที่เป็นรากเหง้าของภพชาติ ตราบเท่าที่ยังมีความยินดีพอใจในการเกิด ภพชาติก็ยังมีต่อไป พระโสดาบันละตัณหาที่ยินดีภพชาติเกินกว่า ๗ ชาติ, พระสกทาคามีละตัณหาที่ยินดีภพชาติมากกว่า ๑ ชาติ, พระอนาคามียินดีที่จะไปเกิดในพรหมโลกชั้นสุทธาวาส ท่านจึงมีตัณหาที่ต้องเกิดอีก แต่พระอรหันต์ไม่มีตัณหาที่ยากไปเกิดในภพไหนๆ จึงไม่เกิดอีก

๓. นิโรธสังเป็นการดับตัณหาได้ชั่วขณะในทุกๆ ขณะที่เจริญวิปัสสนา และสามารถดับตัณหาได้เด็ดขาดในขณะบรรลุมรรคญาณ ถ้าเป็นพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็เป็นการดับตัณหาและกิเลสอื่นๆ

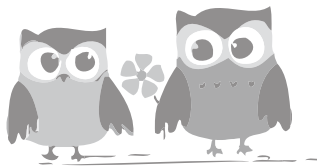
ทั้งหมดที่มีต้นหาเป็นประธาน ส่วนพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว ได้
ดับขันธคือรูปนามอีกด้วย

๔. มรรคสังเป็นไตรสิกขา ได้แก่

ก. สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ อยู่ในหมวดปัญญา
เพราะทำให้เห็นประจักษ์ไตรลักษณ์ตามความเป็นจริง

ข. สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ อยู่ในหมวด
ศีล เพราะทำให้งดเว้นจากทุจริตได้โดยเด็ดขาด คือ แม้กระทั่งจิตที่
คิดว่าจะฆ่าสัตว์เป็นต้นก็ไม่เกิดขึ้น

ค. สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ อยู่ในหมวด
สมาธิ เพราะเป็นความเพียรมุ่งมั่นและลงมือปฏิบัติด้วยการเจริญสติ
จนกระทั่งจิตตั้งมั่นไม่ซัดส่ายฟุ้งซ่าน

นิพพานสัจฉิกิริยา (การทำนิพพานให้แจ้ง)

โดยเหตุที่นิพพานนับเข้าในนิโรธสัจ ดังนั้น คัมภีร์อรรถกถาของมงคลสูตรจึงอธิบายว่า การทำนิพพานให้แจ้งนี้ระบุถึงอรรถัตตผล^{๖๖} เพื่อให้แตกต่างกับนิโรธสัจที่กล่าวไว้ในคำว่า อริยสัจจาน ทสฺสนํ ดังนั้น อรรถัตตผลที่เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชาวพุทธจัดเป็นมงคลอันสูงสุดข้อหนึ่ง

อรรถัตตผลได้ชื่อว่านิพพาน เพราะมีความหมายว่า พ้นไปจากตัณหา คำว่า นิพพาน มาจากคำบาลีว่า นิพฺพาน ซึ่งแยกรากศัพท์

ว่า นิ และ วาน (เปลี่ยน ว เป็น พ และซ้อน พ เป็น พพ) มีความหมายว่า พ้นไปจากตัณหา นิ มีความหมายว่า พ้นไป วาน แปลว่า ตัณหา ดังนั้นจึงเป็นการพ้นไปจากตัณหา ซึ่งก็คืออรหัตตผลนั่นเอง

การกล่าวถึงนิพพานว่าเป็นอรหัตตผล ก็เพราะอรหัตตผลนั้นละตัณหาที่เหลือได้ทุกอย่าง กล่าวคือ

๑. พระโสดาบัน ละตัณหาหยาบที่ทำให้ผิดศีล ดังนั้นพระโสดาบันจึงยังครองเรือนอยู่ แต่ไม่ผิดศีลข้อ ๓

๒. พระสกทาคามี ละตัณหาได้บางส่วนเพิ่มขึ้นจากเดิม นั่นก็คือสามารถละตัณหาและโทสะอย่างหยาบได้ ท่านจึงไม่มีความรู้สึกทางเพศ เพราะความรู้สึกเช่นนี้เป็นตัณหาหยาบ พระสกทาคามีแม้จะยังมีโทสะอยู่ก็ไม่แสดงออกทางกายหรือวาจา แต่ถ้าเป็นพระโสดาบันก็ยังมีกรครองเรือนอยู่ หรืออาจจะมิโทสะที่แสดงออกทางกายวาจาได้บ้าง

อย่างไรก็ตาม พระสกทาคามีก็ยังมีกามตัณหาอย่างละเอียดอยู่ เช่น ในเรื่องเสื้อผ้า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น รวมไปถึงความพอใจฉานสุขอันได้แก่ รูปฉาน และอรุณฉาน

๓. พระอนาคามี ละตัณหาละเอียดได้มากขึ้น คือละกามตัณหาอย่างละเอียดได้แล้ว ท่านไม่มีกามตัณหาโดยสิ้นเชิง จึงปราศจากความรู้สึกพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

อย่างไรก็ตาม ท่านยังมีความพอใจในฉานอยู่ คือ รู้สึกพอใจ ฉานสุขในรูปฉานหรือรูปฉานที่ท่านได้บรรลุ ด้วยเหตุนี้ เมื่อพระอนาคามี เสียชีวิตแล้วจึงไปเกิดเป็นพรหมในพรหมโลกชั้นสุทธาวาส เพราะท่าน ยังมีรูปตัณหาและรูปตัณหา คือความยินดีพอใจรูปฉานและรูปภาพ รวมไปถึงความยินดีพอใจรูปฉานและรูปภาพ

ผู้ที่บรรลุธรรมเป็นพระอนาคามีนั้นต้องประกอบด้วยองค์คุณ หลายอย่าง คือ นุ่งขาวห่มขาว ไม่อาจนุ่งสีอื่นนอกจากสีขาวได้เลย ถือว่าเป็นธรรมชาติของพระอนาคามี และถือศีล ๘ ตลอดชีพ เว้นจากการ บริโภคอาหารหลังเที่ยง อีกทั้งเว้นจากการใช้ของหอมเพราะท่านสามารถ ละกามตัณหาอย่างละเอียดได้แล้ว^{๖๗}

ในพระสูตรบางสูตร^{๖๘} ได้ตรัสถึงพระอนาคามีว่า สมาธิมิ ปรินุปการี (ผู้บำเพ็ญสมาธิอย่างสมบูรณ์) หมายความว่า พระอนาคามี นั้นเวลาเดิน เหยียดแขนหรือคู้แขน ฯลฯ ท่านสามารถกำหนดได้ ตลอดเวลา ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของท่านโดยที่ไม่จำเป็นต้องตั้งใจ กำหนด การที่พระอนาคามีได้บำเพ็ญสมาธิอย่างสมบูรณ์เช่นนี้ เป็นองค์ คุณปกติของท่าน

พม่ามีเรื่องเล่าว่า สมัยหนึ่งมีพระอาจารย์รูปหนึ่งชื่อพระสีละ เกิดสมัยเดียวกับหลวงปู่มั่นเมื่อประมาณร้อยกว่าปีก่อน และมีจริยาวัตร คล้ายๆ กัน ท่านมักอยู่ในป่าแถวเมืองสะเทิมและหงสาวดีเป็นส่วนใหญ่ ในสมัยนั้นเป็นป่าที่เต็มไปด้วย ช้าง และสัตว์ร้ายอื่นๆ

วันหนึ่งอากาศหนาวมาก ท่านเดินจงกรมอยู่ในกุฏิ มีเสื้อมาผิงไฟไกลๆ กุฏิ แต่เสื้อไม่ทำร้ายท่านด้วยเมตตานุภาพ ลูกศิษย์ของท่านก็ผิงไฟพร้อมกับเสื้อ ในขณะนั้นเสื้ออัปาทวขึ้น ลูกศิษย์คิดว่า เราจะจับดุ้นพินยัดเข้าปากเสื้อดีไหม เพียงแค่คิดเท่านั้นเอง เสื้อลุกขึ้นคำราม ท่านอยู่บนกุฏิจึงพูดว่า “ต่างคนต่างอยู่ ไม่ต้องเบียดเบียนกัน”

ที่จริงแล้วสัตว์เหล่านี้สามารถรับรู้ความรู้สึกบางอย่างของมนุษย์ได้ ถ้าเรามีเมตตา สัตว์พวกนี้ก็จะรับรู้ถึงเมตตาที่เรารู้สึกต่อมัน หรือถ้าเราคิดร้าย มันก็รู้สึกได้เช่นเดียวกัน

วันหนึ่งเจ้าอาวาสหลายรูปในจังหวัดอย่างกั๋งได้นิมนต์ท่านมาที่อย่างกั๋งเพื่อแสดงธรรมโดยกำหนดหัวข้อว่า “ขอให้ท่านอาจารย์แสดงธรรมที่ท่านอาจารย์ได้ประสบด้วยตนเอง” ท่านจึงแสดงธรรมเรื่องปฏิกูลมนสิการ คือ การพิจารณาร่างกายว่าไม่สวยงาม ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น

กรรมฐานดังกล่าวนี้มีวิธีปฏิบัติ ๒ แบบ คือ

ก. แบบสมณะ คือ การกำหนดว่าเป็นสีดำหรือสีขาวในผม เป็นต้น นับเข้าในกถินสีเขี้ยว (เนลกถิน) หรือกถินสีขาว (โอทาทกถิน)

ข. แบบวิปัสสนา คือ การกำหนดว่าผมเป็นต้นไม่สวยงาม

ท่านเน้นการปฏิบัติแบบวิปัสสนาเป็นหลัก หลังจากนั้นได้กล่าวถึงการบรรลุลหรรณเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี หลังจากทีกล่าวถึงการบรรลุลหรรณเป็นพระอนาคามีแล้ว ท่านก็ยุติพระธรรมเทศนาเพียงเท่านั้น จึงสันนิษฐานว่าในช่วงนั้นท่านน่าจะบรรลุลหรรณเป็นพระอนาคามีแล้ว

๕. พระอรหันต์ ละกิเลสและกรรม กล่าวคือ ท่านละกิเลสที่เหลืออกจากความเป็นพระอนาคามี ได้แก่

ก. รูปตัณหา ความพอใจในรูปฌานและรูปภพ

ข. อรูปตัณหา ความพอใจในอรูปฌานและอรูปภพ

ค. มานะ ความทะนงตน

ฌ. อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน

ง. อวิชชา ความไม่รู้

พระอนาคามียังมีความฟุ้งซ่านบ้าง จึงคิดถึงอดีตหรืออนาคตได้บ้าง แต่อาจไม่มากนัก ต่อเมื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ความฟุ้งซ่านจะหมดสิ้นไป พระอรหันต์จะรู้ปัจจุบันตลอดเวลา ยกเว้นช่วงที่ตั้งใจรู้บัญญัติ เช่น เวลาสอนคัมภีร์ สาธยาย หรือแสดงธรรม ในเวลาดังกล่าวนี้อ่านต้องรู้บัญญัติเป็นอารมณ์

นอกจากนั้น พระอรหันต์ยังสามารถละกรรมที่เป็นบุญและบาปได้อีกด้วย ท่านจึงไม่เวียนตายเวียนเกิดด้วยแรงกรรมที่เคยทำมาก่อน ดังข้อความว่า กุสลํกุสลํ ชหิ (กำจัดบุญบาป)^{๖๙} อันที่จริงแล้วกิเลสเหมือนรากไม้ กรรมเหมือนต้นไม้ เมื่อมีรากไม้ก็ต้องมีต้นไม้ที่เติบโตผลิดอกออกผล เมื่อเรายังมีกิเลสอยู่ ก็ยังมีกรรมที่เป็นกรรมดีกรรมชั่วอยู่ แต่เมื่อเป็นพระอรหันต์แล้วจะกำจัดบุญบาปได้ทุกอย่าง

ด้วยเหตุนี้ ในคัมภีร์อรรถกถาของมงคลสูตรจึงกล่าวว่า การทำนิพพานให้แจ้งในพระสูตรนี้หมายถึง อรหัตตผลที่เกิดขึ้นแก่พระอรหันต์ผู้กำจัดบุญและบาปได้ จึงไม่ต้องเวียนตายเวียนเกิดอีกต่อไป

นอกจากนี้ที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถาข้างต้น พระปริตรนิสสัยใหม่ (ฉบับพระวาสุฏฐาภิวงศ์ หน้า ๑๕๙) ได้ตีความอีกอย่างหนึ่งว่า การทำนิพพานให้แจ้งในเรื่องนี้ หมายถึง การเกิดผลญาณในขณะเข้าผลสมาบัติ หรือพิจารณานิพพานในปัจจุเวกขณะญาณ การตีความเช่นนี้ทำให้มงคลนี้ต่างกับนิโรธสังที่กล่าวไว้ในคำว่า อริยสัจจาน ทสฺสนํ (การเห็นแจ้งอริยสัจ)

ข้อนี้หมายความว่า นิโรธสัง คือ การรู้เห็นนิพพาน เกิดขึ้นพร้อมกับอริยสังอย่างอื่นในขณะบรรลุมรรคญาณ โดยยังเห็นความดับรูปนามคือนิพพาน ในขณะนั้นได้เกิดมรรคญาณเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นผู้ที่ได้บรรลุมรรคแล้วย่อมเข้าผลสมาบัติได้ นั่นก็คือ เมื่อเข้าผลสมาบัติ จิตของบุคคลนั้นจะเสพนิพพานสุขและรับรู้ถึงความดับรูปนามเป็นอารมณ์ เมื่อเป็นเช่นนั้นการเข้าผลสมาบัติจึงนับเข้าในคำว่า การทำนิพพานให้แจ้ง

นอกจากนั้น ในขณะเกิดปัจจุเวกขณญาณที่พิจารณาถึงนิพพาน ที่ตนได้บรรลุแล้ว ก็นับเข้าในมงคลนี้เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะเป็นความหยั่งเห็นที่สมบูรณ์ เนื่องจากว่าผู้ที่ได้บรรลุมรรคญาณนั้น ได้ทำนิพพานให้แจ้งเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นก็จะเกิดผลญาณและปัจจุเวกขณวิถิอันเป็นวิถิจิตที่พิจารณามรรคผลนิพพานที่ตนได้บรรลุแล้ว

ในศาสนาเทวนิยมอื่น การที่บุคคลจะพบกับพระเป็นเจ้า ต้องผ่านการตายมาก่อน คือ เมื่อเสียชีวิตแล้วจึงไปอยู่กับพระเป็นเจ้า เสพสุขชั่วนิรันดร์ แต่นิพพานของชาวพุทธมิได้เป็นเช่นนั้น เพราะเราสามารถเห็นแจ้งนิพพานได้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วยการบรรลุมรรคญาณและผลญาณ จัดเป็นการรู้ครั้งแรก และต่อมาเมื่อเข้าผลสมาบัติก็สามารถเสพนิพพานสุขได้เสมอ ดังนั้น ชาวพุทธจึงบรรลุถึงผลสูงสุดได้ก่อนเสียชีวิต

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของผู้มีปัญญา คือ ชาวพุทธพิจารณาเหตุผลแล้วก็ปฏิบัติธรรมด้วยปัญญา ปัญญาทางโลกนั้นไม่เหมือนปัญญาทางธรรม เพราะปัญญาทางโลกเป็นความเข้าใจสมมติบัญญัติที่ไม่มีอยู่จริง จะเห็นได้ว่า วิทยาศาสตร์เมื่อ ๕๐ ปีก่อนต่างกับวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน นักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันกล่าวว่า วิทยาศาสตร์เมื่อ ๕๐ ปีก่อนนั้นล้าหลัง มีผลวิจัยและงานทดลองที่ลบล้างทฤษฎีเก่าๆ มากมาย สิ่งที่เรารู้ทุกอย่างจึงถือว่าเป็นบัญญัติที่ไม่มีจริง แต่ปัญญาทางธรรมที่รู้เห็นสภาวะธรรมคือรูปนาม รวมไปถึงการรู้เห็นความดับรูปนามคือนิพพาน จึงจะเป็นปัญญาอย่างแท้จริง ที่ไม่มีความข้องเกี่ยวกับกาลเวลา ความจริงเป็นเช่นไร ก็เป็นเช่นนั้นเสมอไป ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

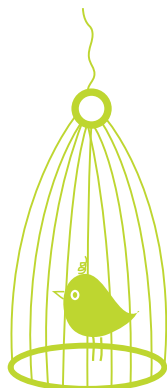
ชาวโลกเปรียบได้กับคนป่วย เขาเป็นทุกข์จากโรคจึงไปหาหมอ ยา หมอยาปรุงยาแล้วกล่าวว่า บุรุษผู้เจริญ เชิญท่านบริโภคน้ำนี้เถิด เมื่อท่านบริโภคน้ำนี้แล้ว ท่านก็จะหายจากโรคที่เป็นอยู่นี้เมื่อท่านเสียชีวิตแล้ว บุรุษนี้ก็พอใจที่จะบริโภคน้ำเช่นนั้นอยู่ คนส่วนใหญ่มักเหมือนบุรุษนี้ ศาสนาเทวนิยมก็เหมือนกัน ที่กล่าวว่าเราจะได้พบกับพระเจ้าต่อเมื่อเสียชีวิตแล้ว

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของผู้มีปัญญา เราต้องใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล และไม่เพียงเท่านั้น เราต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนกระทั่งเกิดปัญญาที่หยั่งเห็นไตรลักษณ์อีกด้วย จึงจะสามารถรู้แจ้งนิพพาน และเสพนิพพานสุขเป็นอารมณ์ก่อนที่จะเสียชีวิต นิพพาน

ประเภทนี้เรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพาน คือ นิพพานที่มีขันธเหลืออยู่ และหลังจากเสียชีวิตแล้วก็ยังได้รับนิพพานสุขเช่นเดียวกัน แต่เป็นสุขที่ไม่มีรูปนาม นิพพานประเภทนี้เรียกว่า อนุปาทิเสสนิพพาน คือ นิพพานที่ไม่มีขันธเหลืออยู่

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงได้ตรัสมงคลข้อนี้ว่า การทำนิพพานให้แจ้ง ซึ่งหมายถึงอรหัตตผล ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถา หรือหมายถึงผลญาณและปัจเจกชนญาณ ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นิสสัยของพม่า

หลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสมงคลคือการเห็นแจ้งนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชาวพุทธแล้ว ทรงประสงค์จะแสดงว่า พระอรหันต์ผู้บรรลุนิพพานเป็นผู้มีจิตมั่นคงไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม มีจิตไม่เศร้าโศก ไม่ชุ่นมัว เบิกบานอยู่ ดังนั้น จึงตรัสคาถาที่เกี่ยวกับมงคลข้อ ๓๕ - ๓๘ ต่อไปว่า

บุญจสฺส โลกธมฺเมหิ, จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ (จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม)

บุญจสฺส โลกธมฺเมหิ

จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ

อโสภํ วิรชํ เขมํ

เอตํ มงคลมุตฺตมํ.^{๗๐}

“จิตของบุคคลผู้ถูกโลกธรรมมากระทบแล้ว ไม่หวั่นไหว ไม่
เศร้าโศก ไม่ขุ่นมัว เบิกบานอยู่ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด”

ข้อนี้หมายความว่า จิตของพระอรหันต์ดังกล่าวไม่เหมือนกับ
จิตของปุถุชนทั่วไป กล่าวคือ จิตของคนทั่วไปที่ยังมีความโลภโกรธหลง
มักปรุงแต่งว่าสิ่งที่พบเห็นว่าดีหรือไม่ดี และตอบสนองในเชิงลบหรือ

บวกโดยรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ จัดเป็นภาวะที่เกิดความหวั่นไหวทางใจ แต่พระอรหันต์ผู้ที่กำจัดกิเลสทั้งหมดได้ย่อมไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม เพราะโลกธรรมคือปกติของชาวโลกไม่ส่งผลกระทบจิตใจของท่าน

ชาวโลกต้องพบกับสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ เรียกว่า โลกธรรม แปลว่า “สภาพประจำของชาวโลก” มี ๘ อย่าง^{๓๑} คือ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ บางครั้งเราได้ลาภมาก บางครั้งได้ลาภน้อย คนทั่วไปเวลาได้รับลาภมาก มักรู้สึกดีใจ และอาจถือตัวว่าเรามีเงินมากกว่าคนอื่น เวลาได้ลาภน้อย เงินไม่พอใช้ ก็รู้สึกไม่สบายใจ

บางครั้งเรามียศคือบิรารมาก มีคนนับหน้าถือตา มีมิตรสหาย ญาติพี่น้องมากมาย หรือบางครั้งญาติพี่น้องก็ล้มหายตายจาก มิตรสหาย ตีจากไป เรามักรู้สึกดีใจในขณะมีญาติพี่น้องมีบิรารพร้อมพร้อม แต่เวลาญาติมิตรบิรารจากไป เรามักรู้สึกไม่สบายใจ

บางครั้งเราถูกนินทาว่าร้ายบ้าง หรือได้รับคำสรรเสริญบ้าง เมื่อถูกนินทาว่าร้าย เรามักรู้สึกหงุดหงิดรำคาญใจ แต่เมื่อเราได้รับคำสรรเสริญ ก็รู้สึกพอใจเกิดความสุขใจ

บางครั้งเราเป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง เมื่อมีสุข เราก็พอใจ เมื่อทุกข์เกิดขึ้น เราก็รู้สึกไม่ดีกับทุกข์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ ตอบสนองในทางลบ ต้องการพ้นไปจากความทุกข์นั้น

จิตของพระอรหันต์มิได้เป็นเช่นนั้น แม้มีคนนำดอกไม้มาบูชา ท่านที่มือข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งมีคนนำดาบมาฟันแขนท่าน ท่านก็ไม่รู้สึก หวั่นไหว นั่นคือ ท่านปราศจากความรู้สึกพอใจเมื่อมีคนมาบูชา และปราศจากจิตที่ไม่พอใจเมื่อมีคนมาฟันแขนท่าน เพราะจิตของท่านแม้ถูกโลกธรรมกระทบแล้วก็ไม่หวั่นไหวนั่นเอง

โลกธรรม ๘ เหล่านี้เป็นปกติของชาวโลก ทุกคนต้องได้พบโลกธรรมเสมอ เนื่องจากทุกคนเกิดมาเพื่อทำกรรมใหม่และรับกรรมเก่า เมื่อกรรมเก่าของเราให้ผล เราก็ต้องรับผล หรือบางอย่างก็เกิดจากการกรรมใหม่ เราก็ต้องรับผลของกรรมนั้น แม้กระทั่งพระพุทธเจ้าผู้ได้รับปัจจัย ๔ มากมายนับไม่ถ้วนจากมหาชนด้วยผลแห่งทานบารมีที่ทรงสั่งสมไว้ บางครั้งพระองค์ก็อดอยากบ้าง ในสมัยพุทธกาล ครั้งหนึ่งขณะจำพรรษาที่เมืองเวรัญชา ขณะนั้นเกิดข้าวยากหมากแพง และมารก็ตั้งใจไม่ให้เวรัญชพราหมณ์นำอาหารไปถวายพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ๕๐๐ รูป ทำให้พระพุทธเจ้าต้องฉันข้าวสารหยาบที่เป็นอาหารของม้า โดยพระอานนท์ได้นำข้าวสารมาตำแล้วแช่น้ำถวายตลอดไตรมาส อีกครั้งหนึ่งเมื่อพระองค์บิณฑบาตอยู่ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง มารได้ตั้งใจชาวบ้านไม่ให้ใส่บาตร พระพุทธเจ้าจึงเสด็จออกจากหมู่บ้านมาโดยที่ไม่ได้รับอาหารเลย

การได้ยศ เลื่อนยศ คือ มีบริวารบ้าง ไม่มีบริวารบ้าง แม้พระพุทธองค์ ก็ได้รับคำสรรเสริญบ้าง ถูกนิพนธ์ว่าร้ายบ้าง เช่น ถูกนางจิณฺฆมาณวิกาใส่ร้ายบ้าง หรือถูกนางสุนทรีปริพาชกาใส่ร้ายบ้าง ครั้งหนึ่งนางมาคัณฐียาใช้คนไปดำพระพุทธรูปว่า ท่านเป็นลา เป็นอูฐ เป็นหมู

บางครั้งพระพุทธองค์ได้รับความสุขบ้าง ทุกข์บ้าง โดยทุกข์เป็นความปวดเมื่อยหรือโรคตามสรีระ บางครั้งปวดเอวบ้าง ปวดหลังบ้าง พระพุทธองค์มักเสวยสุขในฌาน สุขในผลสมาบัติ หรือสุขในนิโรธสมาบัติ

สุขที่เสพประจำของพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ทั่วไป ปราภฏ
ในขณะ ๓ อย่าง คือ

๑. ขณะเข้าฌาน เป็นสุขที่เสพในขณะที่รับเอาภกฺขิณหรือเมตตา
เป็นต้นเป็นอารมณ์

๒. ขณะเข้าผลสมาบัติ เป็นสุขที่เสพนิพพานสุขเป็นอารมณ์ใน
ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

๓. ขณะเข้านิโรธสมาบัติ เป็นสุขที่เสพนิพพานสุขเป็นอารมณ์
เหมือนในช่วงที่ดับขันธปรินิพพานแล้ว กล่าวคือ แม้ท่านจะยังไม่ได้
ปรินิพพาน ก็เสพนิพพานสุขเช่นนั้นได้ในขณะเข้านิโรธสมาบัติ เพราะ
รูปนามทุกอย่างดับไปทั้งหมดเหมือนในขณะปรินิพพาน คือ หัวใจหยุด
เต้น ไม่มีลมหายใจ การทำงานทุกอย่างในร่างกายหยุดยั้งลงเหมือน
คนเสียชีวิตแล้ว

อโศก (จิตไม่เศร้าโศก)

ข้อความว่า จิตไม่เศร้าโศก (อโศก) หมายความว่า พระอรหันต์ผู้ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรมเหล่านั้น ย่อมไม่เศร้าโศก คือ แม้จะพบกับความวิบัติของญาติพี่น้องบ้าง มิตรสหายบ้าง ทรัพย์สินบ้าง ท่านก็ไม่รู้สึกหวั่นไหว เศร้าโศกเสียใจกับสิ่งเหล่านั้น

ปัจจุบันจนถึงพระสกทาคามี ถ้าญาติพี่น้องเสียชีวิตไป ก็อาจร้องไห้ แต่พระอนาคามีไม่มีโทสะ จึงไม่ร้องไห้ ยิ่งเป็นพระอรหันต์ก็ยิ่งไม่เศร้าโศกกับความวิบัติของมิตรสหาย ญาติพี่น้อง ครูบาอาจารย์ เป็นต้น

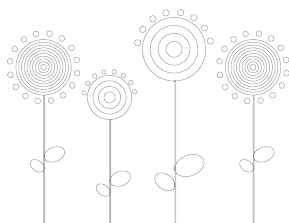
วิรัช (จิตไม่ขุ่นมัว)

ข้อความว่า จิตไม่ขุ่นมัว (วิรัช) หมายความว่า จิตของคนทั่วไป มักมีกิเลสทำให้ขุ่นมัวอยู่เสมอ จึงรู้สึกโลภ โกรธ หรือหลงอยู่ตลอดเวลา แต่จิตของพระอรหันต์สะอาด ผ่องใส ซึ่งคนทั่วไปยากที่จะเข้าใจว่าจิตของพระอรหันต์ผ่องใสประภัสสรเพียงใด

ผู้ที่ปฏิบัติธรรมจนกระทั่งบรรลุสังขารุเปกขาญาณขั้นที่ ๑๑ ซึ่งเป็นญาณสูงสุดของปุถุชน อาจอนุมานรู้ได้ว่าจิตของพระอรหันต์ผ่องใสขนาดไหน เพราะผู้ที่บรรลุถึงญาณ ๑๑ แล้วย่อมรู้ลึกถึงความผ่องใสในใจ ไม่มีกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นความโลภ โกรธ หลง ไม่มีแม้กระทั่งความฟุ้งซ่านในใจตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งหลับสนิท ในเวลา

ยืน เดิน นั่ง และนอนตลอดวัน แม้ในขณะนั่งกรรมฐานก็อาจรู้สึกถึงความสุขจากการนั่งกรรมฐานได้อย่างเอิบอิ่ม เป็นสุขที่ไม่เคยพบมาก่อนในชีวิต แม้นั่งเพียงหนึ่งชั่วโมงหรือหลายชั่วโมง อาจรู้สึกนั่งเพียงห้านาทีเท่านั้น เขารู้ถึงความประภัสสรสว่างไสวของจิตว่า จิตของเขาเหมือนดาวประกายพุกาษ์ที่สุกสกาวแผ่แสงกระจายออกไปไม่มีขอบเขต

เมื่อเป็นเช่นนั้น บุคคลนั้นก็อาจอนุมานรู้ได้ว่า แม้เรายังเป็นปุถุชนอยู่ก็รู้ถึงความเบาสบายของร่างกายและความสว่างไสวนุ่มนวลของจิตได้ พระอรหันต์จะมีความสุขเพียงใด ด้วยเหตุนี้ พระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลจึงมักเปล่งอุทานว่า อโห สุข อโห สุข (สุขหนอๆ)

เขม (จิตเบิกบาน)

ข้อความว่า จิตเบิกบาน (เขม) แปลตามศัพท์ว่า “เป็นจิตเกษม” หมายความว่า หลุดพ้นไปจากเครื่องผูกสัตว์ไว้ในภพที่เรียกว่า โยคะ ๔^{๗๒} ได้แก่

๑. **กามโยคะ** เครื่องผูกคือกาม หมายถึง ความพอใจกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

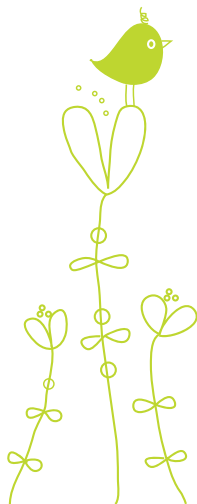
๒. **ภวโยคะ** เครื่องผูกคือภพ หมายถึง ความพอใจรูปฌาน, อรูปฌาน, รูปภพ และอรูปภพ รวมไปถึงความพอใจที่จะไปเกิดในภพต่างๆ อยู่อีก

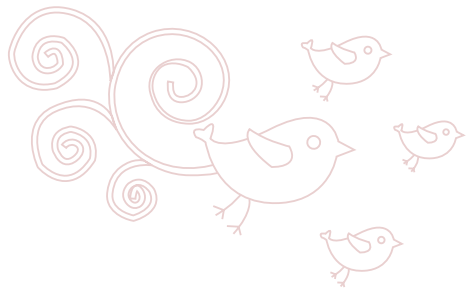
๓. ทิฏฐิโยคะ เครื่องผูกคือทิฏฐิ หมายถึง ทิฏฐิ ๖๒ ที่ตรัสไว้ในพรหมชาลสูตร

๔. อวิชชาโยคะ เครื่องผูกคืออวิชชา หมายถึง ความไม่รู้จริงในสัจจะ ๔

จิตของพระอรหันต์ได้พ้นไปจากเครื่องผูกทั้ง ๔ อย่าง โดยองค์ธรรมก็คือ โลภะ ทิฏฐิ และโมหะ ด้วยเหตุนี้ พระอรหันต์จึงเป็นผู้ที่มีจิตไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าโศก ไม่ขุ่นมัว และเบิกบานอยู่ ก็คือปราศจากอันตรายที่เกี่ยวกับเครื่องผูกดังกล่าว

ปุถุชนจนถึงพระอนาคามียังมีเครื่องผูกเหล่านั้น เหมือนคนที่ถูกจองจำไว้ ไม่อาจเป็นอิสระพ้นไปจากการเวียนตายเวียนเกิด แต่พระอรหันต์พ้นไปจากเครื่องผูกดังกล่าวได้ จึงเป็นผู้เบิกบานอยู่

สรุปความ มงคลชีวิต ๓๘

พระพุทธองค์ตรัสมงคล ๓๘ ประการและคำสรุปความแล้ว
บัดนี้ทรงประสงค์จะตรัสถึงประโยชน์ของการที่ได้บรรลุธรรมเป็น
พระอรหันต์ จึงได้กล่าวคาถาสุดท้ายในมงคลสูตรว่า

เอตาสานิ กตวาน

สพฺพตฺถ มปราชิตา

สพฺพตฺถ โสตุถิ คจฺจนฺติ

ตํ เตสํ มงคลมุตฺตม^{๗๓}

“ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ได้แล้วจะไม่พ่ายแพ้ในที่ทุกสถาน ถึงความสวัสดิ
ทุกแห่ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุดของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

เมื่อนับมงคลตามข้อ คือ การไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต
การบูชาผู้ที่ควรบูชา การอยู่ในสถานที่เหมาะสม การบำเพ็ญบุญมาก่อน
การวางตัวถูกต้อง การมีความรู้มาก การทำงานช่าง การมีวินัยอย่างดี
และการพูดถ้อยคำไพเราะ การเลี้ยงดูมารดาบิดา การสงเคราะห์บุตร

ภรรยา และการทำงานไม่ล้าสนยุ่งเหยิง สี่คาถาเหล่านี้กล่าวถึงมงคลที่เกี่ยวกับผู้ที่อยู่ในสังคมทั่วไป เพื่อให้เราปฏิบัติตนเป็นคนดี

หลังจากนั้น พระพุทธองค์ตรัสถึงความประพฤตินี้ที่สูงขึ้นไปกว่านั้น คือ การให้ทาน การประพฤติธรรม ในที่นี้ก็คือศีลและภาวนา การสงเคราะห์ญาติ การทำงานที่ปราศจากโทษ การอดใจไม่กระทำความผิด การระวังตนห่างจากการดื่มน้ำเมา และประพฤติตนไม่ประมาทด้วยการเจริญสติ รวมไปถึงความเคารพ ความไม่ทะนงตน ความสันโดษ การรู้บุญคุณ และการฟังธรรมในเวลาที่เหมาะสม เหล่านี้ก็เป็นการพัฒนาคุณธรรมของเราให้สูงขึ้น

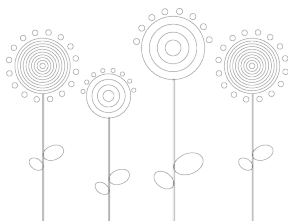
เมื่อทำได้เช่นนี้แล้ว เราก็ต้องพัฒนาคุณธรรมต่อไปด้วยความอดทน เพราะหากขาดความอดทน คุณธรรมเหล่านี้ก็ไม่คงอยู่กับเราได้นาน และควรประกอบด้วยคุณธรรมเหล่านี้ คือ การเป็นคนว่าง่าย การได้พบเห็นสมณะ และการสนทนาธรรมในเวลาอันควร รวมไปถึงการบำเพ็ญตบะ การประพฤติพรหมจรรย์ การเห็นแจ้งอริยสัจ และการทำนิพพานให้แจ้ง

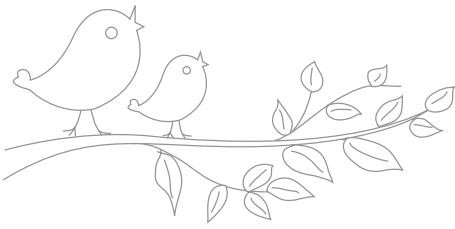
ในคาถาสุดท้าย พระพุทธองค์ทรงสรุปความว่า ผู้ที่จะไม่พ่ายแพ้ ถึงความสวัสดีได้นั้น จะต้องบำเพ็ญมงคลให้ครบ ๓๘ ข้ออย่างสมบูรณ์ เมื่อบำเพ็ญครบแล้วก็จะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ไม่พ่ายแพ้ถึงความสวัสดีในทุกแห่ง

มงคลชีวิต ๓๘ ประการ

พระอรหันต์เป็นผู้ที่กำจัดกรรมและกิเลสทั้งหมด ไม่ต้องเวียน
ตายเวียนเกิด มีจิตที่เบิกบานแจ่มใสเป็นสุขตลอดเวลาที่ยังดำรงชีวิตอยู่
ท่านจึงนับว่าถึงความสวัสดิ์อย่างแท้จริง

จบมงคลชีวิต ๓๘

มอกดสูตร

บทขัดมงคลสูตร

๑. ยมจ ทวาทส วสุธานี จินตยีสฺ สเทวกา
จิรสฺสํ จินตยนฺตาปี เนว ชานีสฺ มงคลํ.

มนุษย์และเทวดาทั้งหลายคิดหาสิ่งที่เป็นมงคลอยู่ถึง ๑๒ ปี แม้ว่า
จะคิดผ่านไปเป็นเวลานาน ก็ยังไม่รู้เลยทีเดียว

๒. จกฺกวาฬสฺสเสสฺสุ ทสฺสุ เยน ตตฺตกํ
กาลํ โกลาหฬํ ชาตํ ยาว พุรหฺมนิเวสนา.

ความโกลาหลเรื่องมงคล ได้เกิดขึ้นถึงพรหมโลกตลอดหมื่นจักรวาล
เป็นเวลา ๑๒ ปี

๓. ยัม โลกนาโถ เทเสลิ

สพฺพปาปวินาสนัม

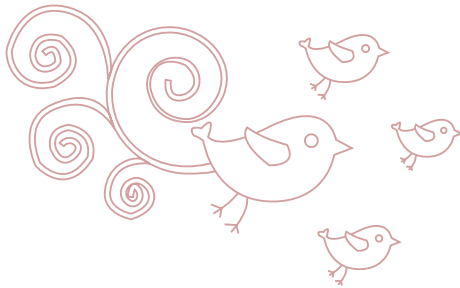
ยัม สุตฺวา สพฺพทุกฺเขหิ

มฺจุจฺจนฺตาสงฺขียา นรา

เอวมาทิกฺคฺญเปตัม

มฺจุคลํ ตัม ภณาม เห.

พระโลกนาถทรงแสดงสิ่งที่เป็นมงคล อันสามารถขจัดบาปทั้งปวง
ได้ เมื่อมหาชนนับประมาณมิได้สดับแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง
ขอเราทั้งหลายจงร่วมกันสวดมงคลสูตรนั้น ซึ่งประกอบด้วยคุณอย่างนี้
เป็นต้นเถิด

มงคลสูตร

เอวံ เม สุตं.

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วดังนี้

เอกं สมัยं ภควา สาวตถิย์ วิหริติ เชตวันเ อนาถปิณฑิกสุส
อาราเม.

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี

อถ โข อญฺญตรา เทวตา อภิภูกนฺตาย รตฺติยา อภิภูกนฺตวณฺณา
เกวลกปฺปิ เชตวนํ โอบาสေตุวา เยน ภควา, เตนฺปสงฺกมิ.

ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามแห่งราตรีล่วงแล้ว เทวดาตนหนึ่งทรง
รัศมีงามยิ่ง ทำพระเชตวันโดยรอบทั้งหมดให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระ
ผู้มีพระภาค

อุปสงฺกมิตุวา ภควนฺตํ อภิวาเทตุวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ.

เมื่อถึงที่ประทับ ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วยืนอยู่
ข้างหนึ่ง

เอกมนฺตํ จิตา โข ส่า เทวตา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ.

ครั้นแล้วเทวดาได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

พหู เทวา มนุสสา จ

มงฺคลานิ อจินฺตยฺ

อากขมานา โสถถานํ

พฺรหฺมิ มงฺคลมุตฺตมํ.

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก มุ่งคิดหามงคลเพื่อความ
สวัสดิ์อยู่ ขอพระองค์จงตรัสสิ่งที่เป็นมงคลอันประเสริฐเถิด

[พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า]

๑. อเสวนา จ พาลานํ

ปญฺหิตานญจ เสวนา

ปฺปชา จ ปฺปชเนยานํ

เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

การไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต และการบูชาผู้ที่ควรบูชา นี้
เป็นมงคลอันสูงสุด

๒. ปติรูปเทสวาโส จ

ปฺพพฺเพ จ กตปญฺญตา

อตุตฺสุมปาณินิ จ

เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

การอยู่ในสถานที่เหมาะสม การได้บำเพ็ญบุญมาก่อน และการวางตัว
ถูกต้อง นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

๓. พาหุสจฺจญจ ลิปฺปญจ

วินโย จ สุลิกฺขิตो

สุภาสิตา จ ยา วาจา

เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

การมีความรู้มาก การทำงานช่าง การมีวินัยอย่างดี และการพูด
ถ้อยคำดีงาม นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

๔. มาตาปีตอุปภูจัน

ปุตตทาสสุ สงคโ

อนากุลา จ กมฺมนตา

เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

การเลี้ยงดูมารดาบิดา การสงเคราะห์บุตรภรรยา และการงานไม่
สับสนยุ่งเหยิง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๕. ทานญจ ฐมฺมจริยา จ

ฌาตกานญจ สงคโ

อนวชฺชานิ กมฺมานิ

เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

การให้ทาน การประพฤติธรรม การสงเคราะห์ญาติ และการทำงาน
ที่ปราศจากโทษ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๖. อารตี วิรตี ปาปา

มชฺชปานา จ สญฺญโม

อปปมาโท จ ฐมฺเมสุ

เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

การอดใจไม่กระทำความผิด การระวังตนห่างจากการดื่มน้ำเมา และ
การประพฤติตนไม่ประมาท นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๗. คารโว จ นิวาโต จ

สนฺตุฏฺฐิ จ กตญฺจตา

กาเลน ฐมฺมสฺสวณํ

เอตํ มงฺคลมุตฺตมํ.

ความเคารพ การไม่ทะนงตน ความสันโดษ ความรู้บุญคุณ และ
การฟังธรรมในเวลาที่เหมาะสม นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๘. ขนฺตี จ โสวจสฺสตา สมณานนฺจ ทสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสากัจฉา เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

ความอดทน ความเป็นคนว่าง่าย การได้พบเห็นสมณะ และการสนทนาธรรมในเวลาอันสมควร นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๙. ตโป จ พุทฺธมฺจริยญฺจ อริยสัจจาน ทสฺสนํ
นิพฺพานสจฺจิกิริยา จ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

การบำเพ็ญตบะ การประพฤติพรหมจรรย์ การเห็นแจ้งอริยสัจ และการทำนิพพานให้แจ้ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๐. ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
อโสภํ วิรชํ เขมํ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

จิตของบุคคลผู้ถูกโลกธรรมมากระทบแล้ว ไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าโศก ไม่ขุ่นมัว เบิกบานอยู่ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด

๑๑. เอตาหิสาณิ กตฺวาน สพฺพตฺถ มปฺราชิตา
สพฺพตฺถ โสติถี คจฺจนฺติ ตํ เตสํ มงคลมุตฺตมํ.

ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ได้แล้ว จะไม่พ่ายแพ้ในที่ทุกสถาน ถึงความสวัสดิ์ทุกแห่ง นี่เป็นมงคลอันสูงสุดของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

๔ โย โข อานนท ภิกขุ วา ภิกขุณี วา อุปาสโก วา อุปาสิกา วา ชมมานุชฌมปฏิปนโน วิหริติ สามิจิปฏิปนโน อนุชฌมจารี, โส ตถาคตํ สกุกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปุเชติ ปริมาย ปุชาย, ตสฺมา-
ติทานนท ชมมานุชฌมปฏิปนฺนา วิหริสฺสาม สามิจิปฏิปนฺนา อนุชฌม-
จารีเนติ. (ที.ม. ๑๙๙/๑๒๑-๑๒๒)

“ผู้ใดไม่ว่าจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุปาสก หรืออุปาสิกา เป็นผู้
ปฏิบัติธรรมสมควรแก่[โลกุตตร]ธรรม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามธรรมอยู่
ผู้นั้นชื่อว่าสักการะ เคารพ นับถือ บูชา และนอบน้อมตถาคตด้วยการ
บูชาอย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้น อานนท์ เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า
เราจะเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่[โลกุตตร]ธรรม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติ
ตามธรรมอยู่”

๕ ทิสฺส ทิสํ ยํ ตํ กยิรา
มิจฺจนปณฺนิตํ จิตฺตํ

เวรี วา ปน เวนฺนํ
ปาปิโย นํ ตโต กเร.

(ขุ.ธ. ๒๕/๔๒/๒๓)

๖ น ตํ มาตา ปิตา กยิรา
สมฺมาปณฺนิตํ จิตฺตํ

อณฺเณ วาปิ จ ฆาตกา
เสยฺยโส นํ ตโต กเร.

(ขุ.ธ. ๒๕/๔๓/๒๓)

๓ ต่ กี่ มณฺณลลิตี ราชูล กิมตฺติโย อาหาโสติ. ปจฺจเวกฺขณตฺโถ
ภนฺเตติ. เอวเมว โข ราชูล ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา กาเยน กมฺมํ
กตฺตพฺพํ, ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา วาจาเยน กมฺมํ กตฺตพฺพํ, ปจฺจ-
เวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา มนสํ กมฺมํ กตฺตพฺพํ. (ม.ม. ๑๓/๑๐๙/๘๕)

๘ อเนกสํโยจฺเจหิ	ปโรกฺขตฺถสฺส ทสฺสํ
สพฺพสฺส โลจนํ สตุถํ	ยสฺส นตฺถยฺนฺธ เอว โส.
[อเนกสํโยจฺเจหิ	ปโรกฺษาธสฺส ทสฺสํ
สรวสฺส โลจนํ ศาสฺตรํ	ยสฺส นาสฺตยฺนฺธ เอว สะ.]

(หิตฺตปเทต ปุสฺสตาวิกา คามา ๑๐)

๙ พุ.ธ. ๒๕/๑๘๓/๔๙

๑๐ พุ.ธ. ๒๕/๑๘๓/๔๙

๑๑ ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโตะ สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตฺเม
ตโย. อนฺโธ เอกจฺจุ ทุวิจฺจุ. (องฺ.ติก. ๒๐/๒๙/๑๒๓)

“ภิกษุทั้งหลาย บุคคลมี ๓ จำพวกเหล่านี้มีปรากฏอยู่ในโลก
บุคคลทั้ง ๓ จำพวกมีอะไรบ้าง คือ บุคคลตาบอด บุคคลตาเดียว
บุคคลสองตา”

๑๒ ปณฺญา นรานํ รตฺนํ. (สํ.ส. ๑๕/๕๑/๔๑)

๑๓ พุ.ธ.อ. ๒/๓๓๔/๓๘๗-๘๙, สํ.ส.อ. ๒/๑๕๖/๒๒๖

๑๔ สิปฺปนฺติ ยํ ภิกฺขุ หตฺถโกสฺสลํ. (พ.พ. ข้อ ๕ หน้า ๑๑๖)

๑๕ ยํ ยํ วาจลิกํ สมฺมา กมฺมํ วิชฺชาภิสยฺยํ
สกุมา มุโคปิ ยํ กาตุง กลาสนฺยฺยํ ตํ มตํ.
(อภิธานนิสสัยใหม่ ฉบับวิสุทธาราม คำอธิบายคาถา ๕๒๘)

๑๖ ตตฺถ อคาริกวินโย นาม ทสอฺกุสลกมฺมปถวิรมณํ. (พ.พ.อ. ข้อ ๕ หน้า ๑๑๗)

๑๗ เอตฺถ หิ ทสาติ สามเณเรหิ รกฺขิตพฺพสํมาห ฆฎฺฐิการาทีนํ
วีย. (สารตฺถ.ฎีกา ๓/๑๐๖/๓๐๙)

“อนึ่ง ในเรื่องนี้ คำว่า ทส (ศีล ๑๐) ระบุถึงศีลที่สามเณร
ควรรักษาเหมือนศีลของนายช่างหม้อชื่อว่าฆฎฐิการะเป็นต้น”

๑๘ สีสฺนญฺเจน สีสํ. กิมิทํ สีสํ นาม. สมาชานํ วา, กาย-
กมฺมาทีนํ สุตฺตยวเสน อวิปฺปกิณฺณตาติ อตฺถโก. อุปชาเรณํ วา, กุสลานํ
ธมฺมานํ ปตฺติจฺจานวเสน อาชาธวาทิ อตฺถโก. (วิสุทฺธิ. ๑/๗/๘)

๑๙ จตุทิ ภิกขเว อังคะหิ สมณนาคตา วาจา สุภาสิตา โหติ, โน
ทพฺพภาสิตา, อนนฺวชฺชา จ อนนฺวชฺชา จ วิญญฺณํ. กตเมหิ จตุทิ. อิท
ภิกขเว ภิกขุ สุภาสิตํเยว ภาสติ, โน ทพฺพภาสิตํ. ฌมฺมํเยว ภาสติ,
โน อธมฺมํ. ปิยํเยว ภาสติ, โน อปฺปิยํ. สจฺจํเยว ภาสติ, โน อลิกํ.
(สํ.ส. ๑๕/๒๑๓/๒๒๗-๒๘)

“ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ เป็นสุภาสิต ไม่เป็น
ทพฺพภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน วาจาประกอบด้วย
องค์ ๔ มีอะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ :-

๑. กล่าวแต่วาจาดีงามอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาไม่ดีงาม
๒. กล่าวแต่วาจาที่เป็นธรรมอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรม
๓. กล่าวแต่วาจาที่ไพเราะอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาอันไม่ไพเราะ
๔. กล่าวแต่วาจาจริงอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาหละหละ”

๒๐ ปุริสสฺส หิ ชาตสฺส กุจาริ ชายเต มุเข
ยาย จินฺหติ อุตฺตานํ พาโล ทพฺพภาสิตํ ภณํ.
(สํ.ส. ๑๕/๑๘๑/๑๗๙)

๒๑ อัง.ปญจก. ๒๒/๑๖๗/๑๘๕

๒๒ พุรฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพพาวจริยาติ วุจฺจเว
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา.
(อัง.ติก. ๒๐/๓๑/๑๒๗)

๒๓ คุณา คุณณณณสุ คุณา ภาวนติ
 เต นิคุคุณํ ปาปย ภาวนติ โทสา
 อสสาทโตยา ปสวณติ นชฺช
 สมุทฺทมาสชฺช ภาวนตฺยเปยฺยา.
 [คุณา คุณณณชฺเชชฺช คุณา ภาวนติ
 เต นิรุคฺคณํ ปราปย ภาวนติ โทษะ
 อาสวาทฺยโตยะ ปสวณติ นทฺยะ
 สมุทฺรมาสาทฺย ภาวนตฺยเปยฺยา.]

(ทีโตปเทศ ปุสฺสตาวิกา คาถา ๔๗)

๒๔ สงฺคโหติ ฐมฺมิกาหิ ทานปิยวาจาตถจริยาหิ สงฺคณฺหนํ. (ขุ.ขุ.อ.
 ข้อ ๖ หน้า ๑๒๐)

“คำว่า สงฺคโห (การสงเคราะห์) คือ การสงเคราะห์ด้วยการ
 ให้ การพูดถ้อยคำไพเราะ และการประพฤติประโยชน์อันชอบธรรม”

๒๕ อนากุลา กมฺมมฺมตา นาม กาลณณตฺตาย ปติรูปการิตาย
 อนลสฺตตฺตย อฏฺฐจฺฉานวีริยสมฺปทํ อพฺยสนฺนํ ตาย จ กาลาติกฺกมฺมอปปติ-
 รูปกรณลลิตกรณาทิอาทูลภาววิหิตา กลีโศภนชฺชาตฺตโย กมฺมมฺมตา.
 (ขุ.ขุ.อ. ข้อ ๖ หน้า ๑๒๑)

“ที่ชื่อว่า การงานที่ไม่สับสนยุ่งเหยิง คือ การงานอันมีการทำ
 ไร่นา การเลี้ยงโค และการค้าขาย เป็นต้น ที่ปราศจากความสับสนยุ่งเหยิง
 มีการล่วงเลยเวลา การทำไม่เหมาะสม และการทำย่อหย่อน เป็นต้น

เพราะเป็นผู้รู้จักกาลเวลา ทำอย่างเหมาะสม ไม่เกียจคร้าน ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร และทำงานไม่เลิกล้ม”

୧୬ ଟି.ସି. ୧୫/୧୧/୧୫

๒๗ อนวัชชสุวิปากลกฤษณา กุสลา. (อภิ.สง.อ. ๑/๑/๘๗)

๒๘ สารบัญทุกขวิปากลกฤษณา อภุสลา. (อภ.สง.อ. ๑/๑/๘๗)

୧୩ ଟି.ଟି. ୧୧/୩୩/୧୧

๓๐ วิจิณฺโตะ ตทา ทกฺขี
ปฺพุพฺเพเกหิ มเหสีหิ

ปจฺมํ ทานปารมี
อนุจิจฺจนํ มหาปถํ.

(ขุ.พฐ. ๓๓/๑๑๖/๔๕๘)

๓๑ เย จ พุฑฺธา อตีตา จ
ทานํว อาที กตฺวาน

สมุททวาฬุปมา
สมโพธิ จ ลภนติ เต.

(พระปริตรนิสสัยใหม่ พระวาเสฏฐากวีวงศ์ รวมธรรมเทศนาของ
ตะปเยกัน หน้า ๑๙๐)

๓๒ อาทิตตสุมิ อคารสุมิ ยัม นีหริติ ภาชนัน
 ตัม ตสส โหติ อตถาย โน จ ยัม ตตถ พยหติ.
 เอวํ อาทิตตโก โลโก ชราย มรณน จ
 นีหเรถว ทาเนน ทินนํ โหติ สุนีหตัม.

(ส.ส. ๑๕/๔๑/๓๕)

๓๓ น โส ภิกขเว สตฺโต สุลภุโป, โย นมาตามุตตปฺพุโป อิมินา
 ทีเเมน อทุฏฺเฐนา. (ส.น. ๑๖/๑๓๗/๑๘๐)

๓๔ อยํ นิไซ ปโร วาติ คณนา ลหุเจตินัน
 อุทฺธการจิตฺตานํ ตํ วสุธเว ภูมฺมํพกํ.
 [อยํ นิชชะ ปโร เวติ คณนา ลหุเจตฺตสาม
 อุทฺธการจิตฺตานํ ตํ วสุธเว ภูมฺมํพกม.]

(ทีโปเทศ มิตฺรลาม คาถา ๗๑)

๓๕ จตฺตาริมานิ ภิกขเว ภายานิ. กตมานิ จตฺตาริ. อตฺตานุวาทภยํ
 ปราณุวาทภยํ ทณฺฑภยํ ทุคฺคตฺติภยํ. (อง.จตุกก. ๒๑/๑๒๑/๑๓๘)

“ภิกษุทั้งหลาย ภัยมี ๔ ประการเหล่านี้ ภัยทั้ง ๔ ประการมี
 อะไรบ้าง คือ อตฺตานุวาทภัย ปราณุวาทภัย ทณฺฑภัย และทุคฺคตฺติภัย”

๓๖ จิตตูปปาตัมปิ โข อหัง จุนฺท กุสเลสุ ชมฺเมสุ พหุการํ
รทามิ, โก ปน วาโท กาเยน วาจาย อนุวิธียนาสฺ. ตสฺมาติห จุนฺท
ปเร วิหีสกา ภวิสฺสนฺติ, มยเมตฺถ อวิหีสกา ภวิสฺสามาติ จิตฺตํ
อุปฺปาเทตพฺพํ. ปเร ปาณาติปาตี ภวิสฺสนฺติ, มยเมตฺถ ปาณาติปาตา
ปฏฺวิรตา ภวิสฺสามาติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ. (ม.มฺ. ๑๒/๘๔/๕๘)

๓๗ ฉ โขเม คหปติปฺตุต อาทีนฺวา สุราเมรยมชฺชปฺปมาทญฺ्ञานา-
นุโยเค, สหฺทิฏฺฐิกา ชนฺชานิ, กลหปฺปวฑฺฒนํ, โรคาณํ อายตณํ,
อภิตฺติสณฺชนํ, หิริโกปปีนนิทสฺสํ, ปญฺญา ยพฺพฟลํกรณํเตว นฺนจฺจุ
ปทํ ภวติ. (ที.ปา. ๓/๒๔๘/๑๕๘)

“คหปติบุตร การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือสุราและ
เมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ ๖ ประการเหล่านี้ คือ

๑. เสียวรพย์ทันตาเห็น
๒. ก่อการทะเลาะวิวาท
๓. เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
๔. เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง
๕. เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย
๖. เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา”

๓๘ อปฺปมาโท อมตฺปทํ
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ

ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
เย ปมตฺตา ยถา มตา.

(ชฺ.ธ. ๒๕/๒๑/๑๙)

๓๙ กาโล ฆสตี ภูตานี
โย จ กาลฆโส ภูโต

สพพาเนว สหตตนา
ส ภูตปจันนี ปจิ.

(ช.ชา. ๒๗/๑๙๐/๗๑)

๔๐ สติญจ ขวาทํ ภิกฺขเว สพฺพตฺถิกํ วทามิ. (ส.มหา. ๑๙/๒๓๔/๑๐๒)

๔๑ อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ. (ที.ม. ๑๐/๒๑๘/๑๓๕)

๔๒ ตทหุ ปพฺพชิตฺโต สนฺโต
โสปี มํ อนฺุสาเสยฺย

ชาติยา สตฺตวสฺสโก
สมฺปญฺ्ञิฉามิ มตฺถเก.

(มิลินฺท. หน้า ๔๑๐)

๔๓ ชุ.ธ. ๒๕/๒๐๔/๕๓

๔๔ พระปริตรนิสสัยใหม่ ฉบับพระวาเสฏฐาภิวงศ์ หน้า ๑๓๙

๔๕ ชุ.ชา. ๒๗/๑๓๖/๓๔

๔๖ พระปริตรนิสสัยใหม่ ฉบับพระวาเสฏฐาภิวงศ์ หน้า ๑๓๙-๔๐

๔๗ ม.ม. ๑๓/๓๐๖/๒๘๓, ชุ.ป. ๓๑/๑๑๗/๑๒๙

๔๘ ชุ.ธ. ๒๕/๒๕๑/๖๐

๔๙ เทวเม ภิกขเว ปุคฺคลา ทูลลภา โลกสฺมี. กตเม เทว. โย จ
ปุพฺพการี, โย จ กตณฺณ กตเวที. (อง.ทก. ๒๐/๑๒๐/๘๓)

๕๐ เตสุ ปุพฺพการี “อิณฺ ฑเมตี สณฺณ กโรติ, ปจฺจมา การโก
“อิณฺ ชีราเปเมตี สณฺณ กโรติ. (อง.ทก.อ. ๒/๑๒๐/๖๕)

“ในบุคคลทั้งสองนั้น ผู้ทำอุปกะระก่อนย่อมสำคัญว่า เราให้หนี้
ผู้ตอบแทนภายหลังย่อมสำคัญว่า เราจะชำระหนี้”

๕๑ ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย นิสฺสึทยฺย สเยยฺย วา
น ตสฺส สาขํ ภณฺเชยฺย มิตฺตทุพฺโภ หิ ปาปโก.
(ขุ.ชา. ๒๗/๑๕๑/๒๓๒)

๕๒ ปณฺจิเม ภิกขเว อานิสฺสา ฆมฺมสฺสวเน. กตเม ปณฺจ. อสฺสุตํ
สฺสณฺตติ, สุตํ ปริโยทาเปติ, กงฺขํ วิตรติ, ทิฏฺฐิ อุกฺขํ กโรติ, จิตฺตมสฺส
ป्लीทติ. (อง.ปณฺจก. ๒๒/๒๐๒/๒๓๓)

“ภิกษุทั้งหลาย การฟังธรรมมีอานิสงส์ ๕ ประการเหล่านี้ มี
อะไรบ้าง คือ

๑. ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๒. เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว
๓. บรรเทาความสงสัย
๔. ทำความเห็นให้ตรง
๕. จิตของผู้ฟังธรรมย่อมผ่องใส”

๕๓ ปณฺหาทิกํ โช ปน มยํ ภนฺเต สพฺพตฺตํ ฐมฺมียา กาย
สนฺนิสํทาม. (ม.มฺ. ๑๒/๓๒๗/๒๕๑)

๕๔ ฐมฺมเทสนา อนุญญาตาติ มาสสํ อฏฺฐ วาเร ฐมฺมกถา
อนุญญาตา. (อ.ต.ก.อ. ๒/๒๒/๑๐๐)

๕๕ สีสฺสมาธิปญฺหานํ ขนฺติ ปธานการณํ
สพฺเพปิ กุสลา ฐมฺมา ขนฺตฺยาเยว วตฺตเร.

คาถาข้างต้นไม่พบในพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา จัดเป็น
คาถาประพันธ์ที่พบในหนังสือพราหมวิหารที่ปกะ ผลงานของท่าน
พระชาคราภิกขุ อดีตเจ้าอาวาสวัดทักษิณาราม (พม่าเรียกว่า วัดพะยาจี
หรือวัดพระใหญ่) จังหวัดมณฑลเญ่ ท่านผู้แต่งได้เป็นประธานสงฆ์ใน
สมัยปัจจุสมสังคายนาที่อุปถัมภ์โดยพระเจ้ามินดง (พ.ศ. ๒๓๕๗-๒๔๒๑)
แต่หนังสือดังกล่าวขาดตลาดไปนานแล้ว พบเพียงหลักฐานที่อ้างไว้ใน
หนังสือสงกรานต์เทศนา ของพระวาเสฏฐาภิกขุ (อย่างกึ่ง : วัดปะชวนทอง
ชเวจินจอง, ๒๕๔๖ หน้า ๑๙๙) อย่างไรก็ตาม หนังสือสวดมนต์ฉบับ
หลวงของไทย (หน้า ๒๒๑-๒๒) มีรูปว่า

สีสฺสมาธิคุณานํ ขนฺติ ปธานการณํ
สพฺเพปิ กุสลา ฐมฺมา ขนฺตฺยาเยว วตฺตเรเต.

“ความอดทนเป็นเหตุหลักของศีล สมาธิ และปัญญา กุศล-
กรรมทุกอย่างย่อมเจริญเนื่องด้วยขันติ”

ตามฉบับไทยข้างต้น ระบุว่า ขนฺตฺยาเยว วฑฺฒนฺติ เต ในบาทที่ ๔ ไม่ต้องคณะฉันท์ เพราะควรมีรูปเป็น ช คณะตามหลักฉันท์ลักษณะ ว่า ว วตฺต (๑ ๒ ๑) แต่คำว่า วฑฺฒนฺติ เป็น ต คณะ (๒ ๒ ๑) ถือว่าผิดคณะฉันท์

๕๖ อตฺตานํ เจ ตถา กยิรา ยถญฺณมนุสฺสํ
สฺส
อตฺตา หิ กิร พุทฺโธ.

(พ.ป. ๒๕/๑๕๓/๔๕)

๕๗ อุกฺโกตฺตทณฺฑเกนปี จ ภิกฺขเว กกฺเคน โจรา โอจรรกา
องฺคฺมฺกานิ โอกฺนเตยฺยํ, ตตฺราปิ โย มโน ปฺพฺเสยฺย, น เม โส เตน
สาสนกโร. ตตฺราปิ โว ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตฺพํ “น เจว โน จิตฺตํ
วิปริณฺตํ ภวิสฺสตี, น จ ปาปิกํ วาจํ นิจฺจาสเรสฺสาม, หิตานุกมฺปี จ
วิหริสฺสาม เมตฺตจิตฺตา น โทสนฺตฺรา. ตถจ ปุคฺคลํ เมตฺตาสหคเตน
เจตฺสา ฬริตฺวา วิหริสฺสาม, ตทารมฺมณญจ สพฺพานฺตํ โลกํ เมตฺตา-
สหคเตน เจตฺสา วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยา-
ปชฺฌเณน ฬริตฺวา วิหริสฺสามาติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺพํ. (ม.ม. ๑๒/๒๓๒/๑๙๕)

“ภิกษุทั้งหลาย หากโจรผู้ประพฤติชั่วจะใช้เล่ห์ที่มีด้ามจับ สองข้างเลื้อยอวัยวะน้อยใหญ่ ผู้มีใจคิดร้ายในพวกโจรนั้นไม่ชื่อว่า ทำตามคำสอนของเรา ด้วยเหตุนี้ เธอควรประพฤติข้อนั้นอย่างนี้ ว่า จิตของเราจักไม่แปรผัน จักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ จักอนุเคราะห์ด้วย ประโยชน์ อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่โกรธ แผ่เมตตาจิตไปให้บุคคลนั้นอยู่

และแผ่เมตตาคืตอ้นไพบุลย์ ถึงความยิ่งใหญ่ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร
ไม่มีทุกข์ไปยังสัตว์โลกทุกหมู่เหล่าอันเป็นอารมณ์ของเมตตาคืตอ้นนัอยู่
เธอควรประพตืออย่างนี้”

๕๘ นิธินว ปวตตารํ ยํ ปสเส วชชทสสินํ
นิกคยหาที่ เมธาวิ ตาทิสํ ปณทิตํ ภา
ตาทิสํ ภาฆมานสส เสยโย โหติ น ปาปิโย.

(ขุ.ธ. ๒๕/๗๖/๓๐)

๕๙ พระปริตรนิสสัยใหม่ (ฉบับพระวาเสฏฐาภิกวรงค์ หน้า ๑๕๑)

๖๐ สตตาทาเมว โขหํ อาวุโส สาโณ รณฺณปิณฺฑํ ภาณชี, อณฺณมียา
อณฺณา อุทปาที. (ส.นิ. ๑๖/๑๕๔/๒๑๐)

“ผู้มีอายุ ผมเป็นหนี้บริโภคก้อนข้าวของราชวรถึง ๑ สัปดาห์
วันที่ ๘ อรหัตตผลจึงเกิดขึ้น”

๖๑ เอวํ ทสฺสนมฺมูลเกณปิ ทิ ปุณฺณเณน อนเภาณิ ชาติสทสฺसानิ
จกฺขุมฺหิ โรโค วา ทาโท วา อุตฺตทา วา ปีฬกา วา น โหนฺติ,
วิปฺปสฺสนนปณฺจวณฺณสสฺสสิริกาณิ โหนฺติ จกฺขุณิ รตนวิมาเน อุกฺขมาภิต-
มณิกวาณฺณสทิสานิ, สตสทสฺสกาปฺมตฺตํ เทเวสุ จ มนุสฺสเสสุ จ สมฺปตฺตึณํ
ลาภี โหติ. (ขุ.ข.อ. ข้อ ๑๐ หน้า ๑๓๑)

“โดยแท้จริงแล้ว ด้วยบุญที่มีการแลดูเป็นเหตุอย่างนี้ โรค สิว ฝ้า หรือต่อมจะไม่มีในจักรขุตตลอดหลายพันชาติ จักขุทั้งสองจะพ่องใสมี สิริ ๕ ลี เสมือนบานประตู่แก้วมณีที่เปิดในรัตนวิมาน เขาจะได้สมบัติ ในเทวดาและมนุษย์ราว ๑๐๐,๐๐๐ กัป”

๖๒ สนฺนิปติตานํ โว ภิกขเว ทวํ กรณียํ ธมฺมํ วา กถา อริโย วา ตถุหิภาโว. (ม.มู. ๑๒/๒๗๓/๒๓๕)

๖๓ เนสา สภา ยตถ น สนฺติ สนฺโต
สนฺโต น เต ये น วทन्ติ ธมฺมํ
ราคญจ โทสญจ ปหาย โมหํ
ธมฺมํ วทन्ตา จ ภวนฺติ สนฺโต. (ล.ส. ๑๕/๒๐๘/๒๒๒)

๖๔ ตโปติ อินฺทริยสํวรชฺชุดงฺคคุณวีริยทุกฺกรการิกานํ นามํ, อิธ ปน จเปตฺวา ทุกฺกรการิกํ สพฺพปาปี กิเลสสนฺตาปีกา ปฏิปทา วมฺภูติ. (ล.ส.อ. ๕๘/๙๑)

“คำว่า ตบะ เป็นชื่อของการสำรวมอินทรีย์, รุดงค์คุณ, ความเพียร และทศกริยา แต่ในพระสูตรนี้ควรหมายถึงข้อปฏิบัติที่เพากิเลส ทั้หมดยกเว้นทศกริยา”

๖๕ อิธ ปน อริยสจฺจทสฺสเนน ปฺรโต มคฺคสฺส สงฺคหิตตฺตา
อวเสสํ สพฺพมปิ วฏฺฏติ. (ขุ.ขุ.อ. ข้อ ๑๑ หน้า ๑๓๓)

“แต่ในพระสูตรนี้ควรหมายถึงธรรมที่เหลือทั้งหมด[จากการเห็น
แจ้งอริยสัจ] เพราะตรัสถึงอริยมรรคไว้ด้วยการเห็นแจ้งอริยสัจในมงคล
ถัดไป”

๖๖ นิพฺพานสจฺจิกิริยา นาม อิธ อรหตฺตผลํ นิพฺพานนฺติ อธิป-
เปตํ. (ขุ.ขุ.อ. ข้อ ๑๑ หน้า ๑๓๓)

“ที่ชื่อว่า การทำนิพพานให้แจ้ง อรหัตตผลได้ชื่อว่า นิพพาน
ในพระสูตรนี้”

๖๗ อนาคามิอริยสาวกานญฺหิ สมาทานวเสน อุโปสถกมมํ นาม
นตฺถิ, มคฺเคเนว เตสํ พุรฺหมจฺริยญฺจ เอกภตฺติภฺจ อาคตํ. เทเนวาท
“อฏฺฐิกาโร โข มหาราช กุมฺภกาโร เอกภตฺติโก พุรฺหมจฺริ สีลวากุลยาณ-
ธมฺโมติ. เอวํ อนาคามิโน ปกฺคิยาว เอกภตฺติกา จ พุรฺหมจฺริโน จ
โหนติ. (ขุ.ธ.อ. ๑/๕๑/๒๘๒)

“กล่าวโดยละเอียด ที่ชื่อว่าอุโปสถกรรมย่อมไม่มีแก่อริย-
สาวกผู้เป็นอนาคามีโดยเนื่องด้วยการสมาทาน พรหมจรรย์และการ
บริโภคภัตต์ครั้งเดียวของพวกเขาสำเร็จด้วยมรรคทีเดียว ฉะนั้นจึง
ตรัสว่า อฏฺฐิกาโร โข มหาราช กุมฺภกาโร เอกภตฺติโก พุรฺหมจฺริ สีลว
กุลยาณธมฺโม (มหาบพิตร นายช่างหม้อชื่ออฏฐิการ เป็นผู้บริโภคภัต
ครั้งเดียว ประพฤติพรหมจรรย์อยู่เสมอ มีศีล มีกัลยาณธรรม)

โดยประการดังนี้ พระอนาคามีทั้งหลายเป็นผู้บริโภคครั้งสุดท้าย และ
ประพฤติพรหมจรรย์อยู่เสมอเป็นปกติ”

๖๘ อภ.ติก. ๒๐/๘๗/๒๒๖

๖๙ สุคตํ สุคตํ เสฏฺฐํ
อมตํ อมตํ สนฺตํ
สรณํ สรณํ โลกํ
อภยํ อภยํ จานํ

กุสลํกุสลํ ชหํ
อสมํ อสมํ ททํ.
อรณํ อरणํ กรํ
นายกํ นายกํ นเม.

(นมกฺการ คาถา ๑-๒)

“ข้าพเจ้านมัสการพระพุทธเจ้าผู้เสด็จสู่สถานพระนิพพานอัน
ดีงาม ตรัสพระดำรัสดี เป็นผู้ประเสริฐ กำนัดบุญบาป ปราศจากมัจจุ
บรรลุมตมทานิพพาน เป็นผู้สงบ ไม่มีผู้ใดตัดเทียม ประทานอมตธรรม
ที่ไม่เสมอเหมือน[กับโลกียธรรม] เป็นที่พึ่ง[ของชาวโลก] รู้แจ้งไตรโลก
ปราศจากกิเลส ทำให้[ผู้อื่น]ปราศจากกิเลส เป็นผู้ไม่มีภัย นำ[เวไนย]สู่
ที่ไม่มีภัย เป็นผู้นำ[ของปวงชน]”

๗๐ พุ.พ. ๒๕/๑๒/๔

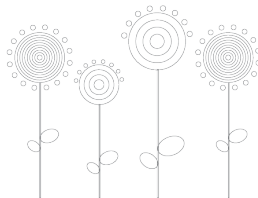
๗๑ อฏฺฐิเม ภิกฺขเว โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตุนฺติ, โลโก จ อฏฺฐ
โลกธมฺเม อนุปริวตฺตติ. กตฺเม อฏฺฐ. ลาโม จ อลาโม จ ยโส จ
อยโส จ นินฺทา จ ปสฺสา จ สุขํ จ ทุกฺขํ จ. (อง.อฏฺฐก. ๒๓/๕/๑๓๑)

“ภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการเหล่านี้ย่อมหมุนไปตาม
โลก และโลกก็หมุนไปตามโลกธรรม ๘ โลกธรรมทั้ง ๘ ประการมี
อะไรบ้าง คือ ได้ลาม เลื่อมลาม ได้ยศ เลื่อมยศ นินทา สรรเสริญ
สุข ทุกข์”

๗๒ จตฺตาริเฆ ภิกฺขเว โยคา. กตฺเม จตฺตาริ. กามโยโค ภวโยโค
ทิฏฺฐิโยโค อวิชฺชาโยโค. (อง.จตฺกก. ๒๑/๑๐/๑๒)

“ภิกษุทั้งหลาย โยคะ (เครื่องผูกมัดตัวไว้ในภพ) มี ๔ ประการ
เหล่านี้ โยคะทั้ง ๔ ประการมีอะไรบ้าง คือ กามโยคะ ภวโยคะ ทิฏฐิ-
โยคะ และอวิชชาโยคะ”

๗๓ พุ.ป. ๒๕/๑๑/๕

รายนามผู้ร่วมจัดพิมพ์

รายละเอียด ๒๒,๐๐๐ บาท

คุณสิริดา พดด้วง

รายละเอียด ๒๐,๐๐๐ บาท

ดร.ประสาน ภิรัช - คุณประไพร์ บุรี

รายละเอียด ๑๕,๐๐๐ บาท

นพ.อดุลศิษย์ พรหมมาตย์

รายละเอียด ๑๐,๐๐๐ บาท

คุณสิริเรียม ภักดีดำรงฤทธิ์
คุณสุรเดช เอกปัญญาสกุล และ
คุณชูตินันท์ สนั่นเสียง
พลโททวีร์ - คุณเสริมสุข ปัทมสถาน
คุณพิษณุ - ทิพย์สุดา - ชีร์ สุวรรณะชญ
คุณวิชัย - คุณกัญญาดา แก่นระหงษ์
และครอบครัว
คุณรัตนา ศิริจิตร และครอบครัว
คุณอมเรศ ศิลอ่อน
คุณสวัสดี - คุณสมล สามัคคีนิชัย
คุณพิลาวัลย์ มหาพันธ์
คุณครินทร์รา วงศ์กุลลักษณ์

รายละเอียด ๕,๐๐๐ บาท

คุณชาญวิทย์ - คุณลักขมี มโนธีรวัฒน์
คุณชนานุช พัฒนสารกิจ
คุณไทรย์ดาส - คุณกัญณิขามนท์ -
คุณกัญญ์ณัฏฐมนท์ -
คุณกัณธราภรณ์ เพ็ชรปิ่นนธ์
คุณณภัสนันท์ วุฒิญาโน
คุณชวนชื่น ชีวะกานนท์

คุณพรสุข กุลวราพร

รายละเอียด ๓,๒๕๐ บาท

คุณยุพิน จิระไชยเชื้อจันทร์

รายละเอียด ๓,๐๐๐ บาท

รศ.ดร.พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ
คุณประพันธ์ สุพัฒน์ศิลป์
คุณมณี ดีฤกษ์รุ่งโรจน์
คุณอุดมพร สิริสุทธิ
คุณสมบุญณ์ คุณศิริภิญโญ
ดร.อังครัตน์ เพียบจรรย์วัฒน์

รายละเอียด ๒,๖๐๐ บาท

คุณพิพร, คุณพิมพ์า, คุณพิสิทธิ์
และคุณพีไลรัตน์ ฉันทพิชกุล

รายละเอียด ๒,๕๐๐ บาท

คุณไชศรี เนื่องลิขิตเพียร
คุณกาญจนา เรืองจินดา
คุณอุไร - คุณมยุรี แก่นระหงษ์
คุณอัญญา พูลศักดิ์ฐาน
คุณเชาอู แซ่เจี๋ย

รายละเอียด ๒,๐๐๐ บาท

ดร.แสงศรี จิยะจันทน์
คุณสุวรรณา ตั้งกุลพานิชย์
คุณรัตนาวลี อินโอชานนท์
คุณประชา แสงทองสุข
คุณเนตรชนก ศรีสันติโรจน์
คุณจินตนา ศิริสันธนะ

คุณบุญเลิศ - อุษณีย์ สว่างกุล
คุณสมชาย - คุณบุบผา อมรเกียรติขจร
คุณลิมลี ทิพย์พงษ์ประภาส
คุณพิจิตร จันกิติพร และเพื่อน
คุณกัลยาณี ชูพรรคพานิช
คุณพิจารณา สุขภาวรังษี และครอบครัว
คุณวิชัย - คุณกิงทิพย์ จิระไชยเชื้อนพันธ์
คุณสินีนาถ - คุณวาศนา จิระไชยเชื้อนพันธ์
และคุณปรีชา อรุณนารา
คุณวันต์ติกา ชัยศักดิ์ศิริ

รายละเอียด ๑,๕๐๐ บาท

คุณสุรกาญญา วิเชียร
และคุณบุญญา อุตมชัยสกุล
คุณสุภาณี สายสนธิ์
คุณลลิตพร อรรถกิจโกศล

รายละเอียด ๑,๑๑๑ บาท

คุณตรุณี ไตรสมภาค

รายละเอียด ๑,๐๐๐ บาท

ม.ล.อาภาวดี ไตรอุโฆษ
คุณปรางค์มาศ นิตธิธรรม
คุณจันจุรี อนุกุลกิจกุล
คุณเนที - คุณชนบพันธ์ เอี่ยมโอภาส
คุณวิเชียร - คุณสุปราณี โฆษิตวัฒนพานิชย์
คุณศรัณยา สกลธนาภิรักษ์
คุณสุทธิมล นาคจำรัสศรี
คุณวัชร วิจิตรนิต
คุณพรทิพย์ วาทินกล้า
คุณเสาวรส ผลนาค
คุณพนิดา กุลชัยสวัสดิ์

คุณวีรศักดิ์ ต้นตึงพงศ์สกุล
คุณสรณา จิรารัตน์สกุล
คุณภาสกร ศรีสาสตรา
ผศ.ดร.เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์
คุณสมศรี ศิริไหวประพันธ์
คุณประกายมาศ บุญกล้า
คุณทองศรี คาร์ลสัน

Mrs.Bounlam Mekdara

and family Malayvanh kressher

คุณผาสุข กฤษณะสมิต
คุณสุมาลี รังกลาง
คุณมาลาวดี โอนนอก
คุณเพิ่มศักดิ์ อาภาแจ่มใส
คุณพัศกร ตู๋ทอง
พระครูสมุห์ทวี เกตุธัมโม
คุณชัยโรจน์ เหลืองอรุณศิริ
คุณอุทัย ภัทรสุข
คุณกาญจนา พลธรัตน์
คุณนิภาพร บุรณจารุกร
คุณวันทนา ปรมกุล
คุณนัยนา ปรมกุล
คุณนันทนา ปรมกุล
คุณรัตนา ปรมกุล
คุณวรรณดา ตีรภิตติ
คุณจางภา อภิภัทรภิตติ
คุณสุณี บวรวัฒนพานิช
แม่ชีกิมเตียก หวัญ
รศ.กฤษณา ปทีปโชติวงศ์
คุณประภาศรี วู
แม่ชีสังวาลย์ ทรงสุภาพ

รายละเอียด ๗๐๐ บาท

คุณศิริวรรณ กฤษณะสมิต

รายละเอียด ๕๐๐ บาท

คุณสมบุญ มุจลินท์กุล

คุณจันทร์เพ็ญ ตั้งมั่นอนันตกุล

คุณจักรกษณา วัตรัส

คุณศิริกุล เวชฎาพันธุ์

คุณอรจิรา วงศ์ชื่นสุนทร

คุณบุษราภรณ์ โพธิ์พวง

คุณชนาธิป คล้อยสวาท

คุณไกรวิชัย ศาสตราวาท

คุณศิรสา กันต์พิทยา

คุณชัชพร มีสุขเสมอ

คุณสรณา วิทยาไกร

Mrs. Soukphachane Saysena

and Famiry

คุณจุรีพร วังคูหา

คุณศรีอำภา ส่องรอบโพเนเน

คุณดำรงค์ โอนนอก

คุณกัญธร ตาสะหลี่ พร้อมครอบครัว

คุณเอก ประเดิมพรสกุล

คุณปัทม์ สมชัยสกุลทรัพย์

คุณสินีรัตน์ ศรีประทุม

คุณรัตนภรณ์ เจริญพงศ์

คุณสุภาพร เจริญเศรษฐศิลป์

คุณสุกัลยา ตีรจิตติ

คุณเยาวภา ตีรจิตติ

คุณเมทิกา แก้วพิจิตร

รายละเอียด ๔๕๐ บาท

คุณอภิญา เขียวภักดี

คุณสุพิน ทะนุ

คุณสุวิภาภรณ์ จาริกพลฤทธิ์

รายละเอียด ๓๐๐ บาท

คุณภาเพ็ญ - คุณอรนุช ตั้งมั่นอนันตกุล

คุณกาญจนา พานิชเจริญ

คุณลาวัลย์ พานิชเจริญ

โครงการสุเตลี วัดพิชัยญาติ

รายละเอียด ๒๐๐ บาท

ด.ช.ทวีชัย (น้องโอ)

คุณชญญพัชร อนันต์ทวีวัฒน์

คุณปัทมา แก้วพิจิตร

คุณวรางค์ฉัตร ฐิตะสิรินันท์

คุณสมพงษ์ เผ่าศรีเจริญ

คุณณภาพร อัจฉราฤทธิ์

คุณทัศนีย์ สวัสดิ์เสวี

คุณทัศนีย์ โชคเจริญรัตน์

คุณจันทา โทณะ

คุณปวีศา พินิจผล

คุณปาณิสสรนันท์ อภิภัทรกิตติ

คุณวัชรีย์ สง่าอารีย์

รายละเอียด ๑๐๐ บาท

คุณวรรณภา ชนาพรธณ

คุณบุลลัน ไทยพิทักษ์พงษ์

คุณเนนทนต์ เกลียวรโรคเดช

คุณสิริพร ตั้งไพศาลสัมพันธ์

ยอดเงินบริจาครวมทั้งสิ้น ๓๑๖,๗๑๑ บาท

ค่าพิมพ์หนังสือจำนวน ๑๕,๐๐๐ เล่ม เป็นเงินทั้งสิ้น ๓๐๐,๐๐๐ บาท

เงินคงเหลือ ๑๖,๗๑๑ บาท

เงินบริจาคที่เหลือนี้จะนำไปพิมพ์หนังสือหมวดตลุดตร ใน พ.ศ. ๒๕๕๘ ต่อไป

ประวัติ พระคันธसारิกวังค์

อายุ ๕๔ ปี พรรษา ๓๓

วิทยฐานะ น.ธ. เอก, ป.ธ.๙, เจริญคุณะ คณาจรรมาจริยะ และสาสนธรรมาจริยะ (เทียบเท่า ป.ธ.๙ ของประเทศไทย)

หน้าที่การงาน

- เจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
- อาจารย์ประจำวิทยาลัยพุทธโฆส จังหวัดนครปฐม
- วิปัสสนาจารย์ในหลักสูตรอบรมวิทยากรของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

บรรพชา

วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เมื่ออายุ ๑๒ ปี ณ จิตตภาวันวิทยาลัย พัทยา โดยมี สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ เป็น พระอุปัชฌาย์

อุปสมบท

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่ออายุ ๒๑ ปี ณ วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง โดยมีพระธัมมานันทมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต ปริณญาอุษฎฺฐบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ เป็น พระอุปัชฌาย์

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๒๒	สอบได้ชั้นโสดุชนบันติ (ชั้นนักศึกษา) วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๒๗	เดินทางไปศึกษา ณ ประเทศเมียนมาร์ โดยพำนักอยู่ที่วัด วิสุทธาราม จังหวัดแปร (Prome) ๗ ปี และ วัดวิสุทธาราม จังหวัดมณฑลเย่ ๓ ปี
พ.ศ. ๒๕๒๙	สอบได้ชั้นพื้นฐาน ของรัฐบาลพม่า (เกียรตินิยมของภาค)
พ.ศ. ๒๕๓๐	สอบได้ชั้นนักศึกษาของสมาคมพุทธศาสนานูเคราะห์ จ.แปร (เกียรตินิยม)
พ.ศ. ๒๕๓๑	สอบได้ชั้นนักศึกษาของสมาคมเอกชนเจริญคุณะ ประเทศ เมียนมาร์ (เกียรตินิยมอันดับ ๓ ของประเทศ)
พ.ศ. ๒๕๓๔	สอบได้ ธรรมาจริยะ ของสมาคมเอกชนเจริญคุณะ ประเทศ เมียนมาร์ ได้รับเกียรติบัตรเป็น เจริญคุณะ คณาจรรมาจริยะ (เกียรตินิยมอันดับ ๒ ของประเทศ)

- พ.ศ. ๒๕๓๕ สอบได้ ธรรมมาจริยะ ของรัฐบาลพม่า ได้รับเกียรติบัตรเป็น
 สาสนธรรมาจริยะ
- พ.ศ. ๒๕๕๖ จบปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๖ สอบได้ ป.ธ.๙ สำนักเรียนวัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง

เกียรติคุณ

- เข็มเชิดชูเกียรติวิปัสสนาจารย์ ถวายเนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๕๐ ปี
 สถาปนายุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓
- เกียรติบัตรในฐานะผู้มีผลงานดีเด่น สาขาพระพุทธศาสนา
 มูลนิธิจันทร ท่องประเสริฐ วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๔
- เสาเข็มธรรมจักร ประเภทส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา
 สาขาการแต่งหนังสือพระพุทธศาสนา วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐
- ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์
 จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๐
- เสาธรรมโอศก จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 ณ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์
 วันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๒

ผลงานฝ่ายพระอภิธรรม

๑. อภิธัมมัตถสังคหะ และปรมัตถทีปนี (แปล)
๒. อภิธัมมาวตาร (แปลและอธิบาย)
๓. ลัจจสังเขป (แปลและอธิบาย)
๔. พระอภิธรรมเป็นพระพุทธรพจน์ และประวัติคัมภีร์สัททวิเสส
๕. อัญญุสาลินี (แปลและอธิบาย)

ผลงานฝ่ายพระสูตร

๑. เนตติปริกัรณ (แปลและอธิบาย)
๒. เนตติอรรถกถา (แปลและอธิบาย)
๓. เนตติฎีกา (แปลและอธิบาย)
๔. พระสูตรตันตปิฎกแปล - อธิบาย มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เล่ม ๑
๕. วิสุทธิมรรค เล่ม ๑ (แปลและอธิบาย)
๖. มงคลชีวิต ๓๘

ผลงานฝ่ายพระวินัย

๑. สำนัสดิถีปณี มหาวรรค (แปลและอธิบาย)
๒. สำนัสดิถีปณี จูฬวรรคและปริวารวรรค (แปลและอธิบาย)
๓. กังขาวิตรณี เล่ม ๑ (แปลและอธิบาย)
๔. กังขาวิตรณี เล่ม ๒ (แปลและอธิบาย)

ผลงานฝ่ายวิปัสสนา

๑. สติปัฏฐาน ทางสายเดียว (แปลจาก SATIPATTHANATHE ONLY WAY)
๒. คัมภีร์วิธีเจริญสติด้วยภาษาง่ายๆ
๓. การเจริญสติปัฏฐาน
๔. โพธิปักขิยธรรม
๕. ทางสู่นิพพาน
๖. ส่องสภาวะธรรม
๗. อานาปานทีปนี (แปล)
๘. วิปัสสนานัย เล่ม ๑ (แปล)
๙. วิปัสสนานัย เล่ม ๒ (แปล)
๑๐. มหาสติปัฏฐานสูตร (แปล)
๑๑. ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร (แปล)
๑๒. ปฏิจจสมุปบาท (แปล)
๑๓. นิพพานกถา (แปล)
๑๔. พรหมวิหาร (แปล)
๑๕. อนัตตลักขณสูตร (แปล)
๑๖. วมมิกสูตร (แปล)

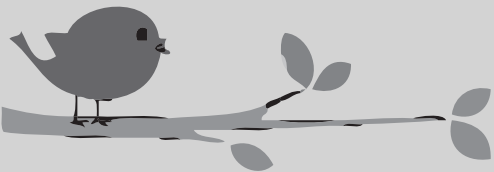
ผลงานฝ่ายหลักภาษา

๑. สังวณณานิยาม และสาธนะในกิตติ
๒. พาลาวตาร (ปริวรรต)
๓. ปทสังคหะ (ปริวรรต)
๔. กัจจายนสารมัญชรี
๕. คันทาภรณ์มัญชรี
๖. ถามตอบคณฐิบทในคัมภีร์ปทฐปฐิติ
๗. วฤตตรัตนการ (แปล)

๘. วุตโตทหยมัญชรี
๙. สุโพธาลังการมัญชรี
๑๐. สังวัณณนามัญชรี และสังวรณนานิยาม
๑๑. คัมภีร์ฉันท ๔ ฉบับ (ปรีวรต)
๑๒. ปทฐปฐิทธิมัญชรี เล่ม ๑
๑๓. ปทฐปฐิทธิมัญชรี เล่ม ๒
๑๔. ปทฐปฐิทธิมัญชรี เล่ม ๓
๑๕. พาลาวตารมัญชรี เล่ม ๑
๑๖. พาลาวตารมัญชรี เล่ม ๒

ผลงานปึกณกรรม

๑. เกลกฏาหคาคา (แปล)
๒. พระปริตรธรรม (แปล)
๓. นมัสการะ มหาปณามะ (แปล)
๔. เมตตภาวนา
๕. ทารุกขันโทปมสูตร (แปลจาก PARABLE OF THE LOG)
๖. คุณธรรมของคนดี
๗. พรหมวิหาร ๔
๘. เมตตา
๙. ปัชชมฐ (แปลและอธิบาย)
๑๐. ชินาลังการ (แปลและอธิบาย)
๑๑. คำอธิบายเมตตปริตร
๑๒. ประองตองประคองมิตร
๑๓. อุปปาตสันติ (แปลและอธิบาย)
๑๔. เมตตภาวนา
๑๕. ปรกาส่องใจ ๑
๑๖. ปรกาส่องใจ ๒
๑๗. ปรกาส่องใจ ๓

เพื่อการเผยแพร่ธรรมะ

นาย/นาง/นางสาว

ที่อยู่

.....

โทรศัพท์ มือถือ

มีความประสงค์จะร่วมบริจาคเป็นเงิน บาท
(.....)

โดยบริจาคเป็น ☐ เงินสด ☐ โอนเข้าบัญชี

โปรดโอนเข้าบัญชีออมทรัพย์

๑. พระมหาสมลักขณ์ คันธสโร (เพื่อกองทุนแปลคัมภีร์พุทธศาสนา)
ธ.ไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาทำอากาศยานสุวรรณภูมิ
ออมทรัพย์ ๓๙๓ - ๒ - ๐๕๕๗๘ - ๓
๒. พระมหาสมลักขณ์ สาราวิวงศ์ (พิมพ์หนังสือ)
ธ.ไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาลาดหญ้า
ออมทรัพย์ ๐๑๒ - ๒ - ๖๒๑๗๙ - ๐
๓. พระมหาสมลักขณ์ สาราวิวงศ์ (บำรุงการปฏิบัติธรรม)
ธ.ไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาลาดยิงเจริญ
ออมทรัพย์ ๑๘๑ - ๒ - ๔๘๗๒๕ - ๘

แล้วส่งหลักฐานการโอนเงินพร้อมชื่อและที่อยู่ที่พักเงินมายัง

ศูนย์วิปัสสนาวัดท่ามะโอ

๓๗ วัดท่ามะโอ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐

หรือโทรสาร ๐๕๔-๒๒๘๘๑๔ Email:tamaoh24@gmail.com

เพื่อศูนย์ฯ จะได้จัดส่งใบอนุโมทนากลับมายังท่านต่อไป

(ใบอนุโมทนาจากวัดท่ามะโอสามารถใช้ประกอบการหักลดหย่อนภาษีได้)

